

CAMILLA RAMBØ

Arbeidsplassen som læringsarena.

Et aksjonsforskningsprosjekt med utvidet bruk av arbeidsplassbasert praksis og ekstern kompetanse innen restaurant- og matfag.

Masteroppgave i yrkesdidaktikk

Trondheim, mai 2014

Norges teknisk- naturvitenskaplige universitet

Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse (SVT)

Institutt for lærerutdanning (PLU)

Forord

Tre hektiske men berikende år er kommet til ende. Endelig føler jeg at jeg har klart å formidle mitt forhold til skole og næringsliv og utfordringene de i mellom. En masteroppgave omkring ulikhetene men som samtidig skisserer muligheter mellom skole og næringsliv er resultatet. Bakgrunn for valg av emne var enkelt, jeg er opprinnelig kokk og har bygd videre på med utdanning innen yrkesfaglærer. Pedagog og kokk, i starten på denne utdanningen hadde jeg et ambivalent forhold til hvor min tilhørighet var tyngst, var jeg yrkesutøver i restaurant- og matfagbransjen eller var jeg akademiker? I løpet av denne masteren har jeg nok kommet frem til at jeg er stolt av yrkesbakgrunnen min som kokk men jeg elsker læreryrket og identifiserer meg nok mest men den pedagogiske meg. Som lærer ønsker jeg å tenne en gnist i mine elever og stimulere til videre studier og lærelyst. Denne masteren har hatt samme effekt på meg, videre er jeg derfor spent på hvor studiene tar meg.

Disse tre årene har vært en vanskelig vei å gå hadde det ikke vært for stødig veiledning, gode og direkte tilbakemeldinger. Jeg vil derfor rette en stor takk til mine veiledere førsteamanuensis Agneta Knutas og førstelektor Kari Hansen. Takk for alle diskusjoner, konstruktiv kritikk, latter og gode samtaler. Tusen takk.

En stor takk til mine elever i Vg1 restaurant- og matfag 2012/2013 som sa seg villig til å bli med på mine påfunn og ga meg gode og ærlige tilbakemeldinger. Å kombinere jobb med en master viser seg å være litt mer arbeid en antatt, vil derfor rette en stor takk til arbeidsgiver og gode kollegaer som har lagt det til rette for at jeg fikk fullført utviklingsprosjektet. Takk for gode samtaler, hjelp og veiledning, lån av hus, samarbeid med timefordeling og for å la meg være en smule distrè og kanskje litt vel ivrig til tider. Takk, dere er gode å ha.

Sist men ikke minst må jeg få takke min nærmeste familie, uten dere hadde dette vært umulig å få til. Pappa, mamma, søster og bror, bæssmor og bæssfar, tanter og onkler takk til dere for at dere er med på mine krumspring med oppmuntrende ord og viser forståelse når jeg sier at jeg nok en gang har gitt meg i kast med studier. Min kjære samboer har styrt hus og hund og vært der når jeg har vært frustrert og ville gi opp. Takk for at du holder ut med meg, uten deg og din støtte hadde dette vær umulig. TAKK!

Sist vil jeg si meg enig med min bæssmor som har lært meg at «mat er gøy», jeg vil på bakgrunn av arbeidet med denne masteren utvide dette og si «mat og utdanning er gøy!»

Sammendrag

I dette utviklingsprosjektet har jeg sett på mulighetene som ligger mellom nærmere samarbeid mellom skole og næringsliv. Det er spesielt med tanke på bruk av ekstern kompetanse og bedrifter innen eget fagfelt, restaurant- og matfag jeg har sett nærmere på. Interessen for dette kom som et resultat av å ha bakgrunn som faglært kokk for så deretter trå inn i læreryrket. Jeg ønsker med denne masteren å prøve ut hvilke muligheter jeg som lærer har i min undervisning ved å bruke mine kontakter og erfaringer fra tidligere yrkesutøvelse innen restaurant- og matfagbransjen.

Som tilnærming på spørsmålene omkring arbeidsplassbasert praksis og bruk av ekstern kompetanse i min undervisning har jeg valgt en kvalitativ empirisk tilnærming. Da jeg har valgt å se nærmere på egen undervisning ble det naturlig å velge aksjonsforskning som metode. Jeg har min daglige praksis i en videregående skole i Sør-Trøndelag. Utvalget besto i min daværende vg1 klasse med totalt 7 elever. Jeg planla og gjennomførte prosjektet i nært samarbeid med mine elever og kollegaer innenfor relevante fagområder. Kontakter i næringslivet utenfor skolen ble også brukt i planleggingen. I løpet av prosessen har jeg samlet data ved hjelp av observasjoner og logger.

I mine funn i denne forskningen ser jeg hva som må ligge til grunn for at arbeidsplassbasert praksis og bruk av ekstern kompetansen i undervisning og inkludering skal foregå. I På bakgrunn av mine og elevenes erfaringer, opplevelser og refleksjoner i etterkant opplever jeg mange muligheter ved å legge til rette for økt forståelse mellom næringsliv og skolen, deres utfordringer og hverdag. I tillegg til økt forståelse mellom skole og næringsliv, får elevene bedre forståelse for de enkeltes yrkes hverdag og arbeidsforutsetninger. Ved at elevene observerer og inkluderes i det «virkelige» yrkesliv, ser det ut til at elevene sitter igjen med større forståelse for sammenhengen mellom teori og praksis. Mitt viktigste funn er viktigheten av gjennomgående struktur, elevmedvirkning og refleksjon. Som lærer må jeg ha klare mål og være strukturert samt legge til rette klare og relevante rammer for undervisningen. En tydelig leder som gir frihet og støtter elevene i deres valg for å nå målene er noe jeg har lært og være mer bevisst på i løpet av dette utviklingsprosjektet. Dette utviklingsprosjektet har absolutt overførbarhetsverdi til de fleste yrkesfag, dette utviklingsprosjektet har imidlertid kun dreid seg om restaurant- og matfag, dens fagpersoner og aktuelle arbeidsplasser innen denne bransjen i min og skolens region.

Summary

In my thesis, I have looked into the possibilities that lie between a closer cooperation between schools and local business in my region. I have specifically looked at the use of external expertise and businesses within my own discipline restaurant and food processing.

My interest in this subject came as a result of my experiences with a background as a trained chef and then stepping into the teaching profession. I want my thesis to find and explore what options I have as a teacher, by using my contacts and experiences from past practice within the industry.

As an approach to the questions about extended learning context and the use of external expertise in my teaching, I have chosen a qualitative empirical approach. Because I have chosen to look closer to my own teaching it was natural to choose applied research. I work in an upper secondary school in Sør-Trøndelag. The selection consisted of my former first year class with 7 pupils. I planned and completed the project in close collaboration with my students and colleagues in relevant disciplines. Contacts in the business world outside the school was also used in the planning. During the process, I collected data using observations and logs.

In my findings I do not necessarily see more opportunities by implementing business and external expertise. However I've experienced what is important in the planning and execution of extended learning context and the use of external expertise in teaching. Based on my experiences and the students' experiences and reflections afterwards, I find that we can better prepare to promote greater understanding of the challenges and work conditions between business and school, while students get a better understanding of occupational life and work conditions. By observing and including students in the "real" professional life, it seems that students have a greater understanding of what they should learn and that theory is closely related to practice. My main findings are the importance of consistent structure, student participation and reflection. As a teacher, I need to have a clear goal and be structured to accommodate clear and relevant facilities for students. A distinct leader who provides freedom and supports students in their choice of objectives is something I have learned to be more aware of in the course of this applied research project. I absolutely see a transfer value to other vocational courses in this program, but this research has only been about restaurant and food processing, its professionals and potential employment in this industry in my region and school.

Innholdsfortegnelse

Forord	3
Sammendrag	5
Summary	6
1. Innledning.....	13
1.1 Hvorfor vil jeg forske på egen praksis?.....	15
1.2 Relevant undervisning i utdanning	16
1.3 Utfordringer i videregående yrkesutdanning	16
1.4 Mine mål og intensjoner med aksjonsforskningen	17
1.5 Problemstilling.....	18
1.6 Oppgavens oppbygging	19
2.0 Bakgrunn	21
2.1 Skole versus næringsliv	21
2.3 Tidligere og pågående forskning	23
2.4 Oppsummering kapitel 2	25
3.0 Teoretisk fordypning	27
3.1 Mål og intensjoner	28
3.2 Kommunikasjon.....	30
3.3 Bryte vaner	31
3.4 Erfaring.....	32
3.5 Refleksjon og rekonstruksjon	33
3.6 Hva er demokratiske læreprosesser?	34
3.7 Styringsdokumenter.....	36
3.7.1 Prinsipp for opplæringa.....	36
3.7.2 Utfordringer.....	39
3.8 Oppsummering kapitel 3	39

4.0	Metode.....	41
4.1	Kontekst.....	42
4.1.1	Forskningens hensikt.....	43
4.2	Lærer og forsker	43
4.3	Datautvalg og datainnsamling	44
4.4	Forskningsetiske prinsipp	44
4.5	Reliabilitet og validitet	45
4.5.1	Hva har jeg gjort i dette utviklingsprosjektet for å sikre reliabilitet og validitet? ..	46
4.6	Observasjoner	46
4.6.1	Målet med observasjonene	47
4.7	Logg.....	47
5.0	Planlegging og gjennomføring	49
5.0.1	Den hermeneutiske sirkel	50
5.1	Grovplan, prosjektets oppbygging	53
5.1.1	Mål/intensjon.....	53
5.1.2	Elevens læreforutsetninger	56
5.1.3	Rammer	57
5.1.4	Innehold og læreprosess	58
5.1.5	Vurdering	58
5.1.6	Oppsummering av planlegging	59
5.5	Undervisningsopplegg 1 «Fjord møter fjell» - Frøya.....	61
5.5.1	Mål og intensjoner.....	63
5.5.2	Elevens læreforutsetninger	64
5.5.3.	Rammer	64
5.5.4	Innehold og læreprosessen	65
5.5.5	Vurdering	66

5.5.6.	Refleksjon og utvikling til neste undervisningsopplegg	67
5.6	Undervisningsopplegg 2 «Ut til råvarene».....	69
5.6.1	Mål/intensjoner.....	71
5.6.2	Elevenes læreforutsetninger	72
5.6.3	Rammer	72
5.6.4	Innhold og læreprosess	72
5.6.5	Vurdering	74
5.6.5	Refleksjon og utvikling til neste undervisningsopplegg	74
5.7	Undervisningsopplegg 3 – Den trønderske matmanifest dagen.....	77
5.7.1	Mål/intensjoner.....	79
5.7.2	Elevenes læreforutsetninger	80
5.7.3	Rammefaktorer.....	80
5.7.4	Innhold og læreprosessen	80
5.7.5	Vurdering	81
5.7.6	Refleksjon og utvikling	81
6.0	Resultat.....	83
6.1	Analyse av observasjoner og logger.....	83
6.1.1	Litt om valg av aktiviteter og innhold.....	83
6.1.2	Mål/intensjoner.....	84
6.1.3	Demokratiske læreprosesser.....	86
6.1.4	Erfaring og bryte vaner	86
6.1.5	Kommunikasjon	87
6.1.6	Refleksjon og rekonstruksjon.....	88
6.1.7	Utfordringer og styringsdokumenter	89
6.2	Tilbakemeldinger fra næringslivet.....	89
6.2.1	Resultatet av bruk av arbeidsplassbasert praksis.....	90

6.3	Sammendrag	90
7.0	Analyse og drøfting	93
7.1	Hvordan drøfte resultatene?.....	93
7.2	Didaktikk for fremtiden?	95
7.2.1	Muligheter ved arbeidsplassbasert praksis?	96
7.2.2	Utfordringer.....	98
7.3	Konklusjon.....	99
7.3.1	Har denne studien konsekvens for min praksis fremover?	100
7.4	Utviklingsdimensjon.....	100
7.5	Noen få tanker helt til slutt.	101
9.0	Litteratur.....	103
9.1	Nettkilder.....	104

FIGURLISTE

Figur 1:	Den didaktiske aksjonsforskningsmodellen.....	51
Figur 2:	Det didaktiske samspillet.....	96
Figur 3:	Ringvirkninger av arbeidsplassbasert praksis	97

VEDLEGG

Vedlegg 1:	Program Frøya «fjord møter fjell» og Elevoppgaver knyttet til «fjord møter fjell» og «ut til råvaren»
Vedlegg 2:	Mal arbeidslogg kjøkken, arbeidsplass samt rapport mal bedriftsbesøk.
Vedlegg 3:	Infoskriv og samtykkeskjema elever og foresatte

«Den som går i andres fotspor kommer aldri først» Norsk ordtak

1. Innledning

Til daglig jobber jeg som yrkesfaglærer innen restaurant- og matfag ved en videregående skole i Sør-Trøndelag. Jeg er faglært kokk og har bachelor i yrkesfaglærerutdanning innen restaurant- og matfag. Utdanning og skole er noe jeg har jobbet med siden jeg var 23 år, de første årene jobbet jeg både i skole (grunnskole) og i restaurantbransjen. Jeg er stolt av å være faglært kokk men har funnet ut at det er innen skole og utdanning jeg vil jobbe. I løpet av min tid som lærer har jeg fått kjenne på hvordan det er å være «revet» mellom to forholdsvis ulike kulturer, utdanningssystemet og restaurant- og matfagbransjen. Før jeg trådte inn i læreryrket hadde jeg, som de fleste en mening om hvordan utdanning og skoleverket er, dette basert på tidligere erfaringer med skoleverket, som for eksempel egen utdanning og skolegang. Det skal sies at jeg i min yrkeskarriere som kokk hadde liten eller ingen direkte kommunikasjon med skoler eller lærere innen restaurant- og matfag, og hadde derfor kun egne erfaringer som utgangspunkt da jeg trådte inn i læreryrket. Kommunikasjon mellom skole og næringsliv, lærer og elev er noe jeg ser svært viktig for å kunne bidra til mer relevant innhold i min lærerhverdag, både i planlegging men og for å opprettholde faglig kompetanse for å kunne følge med bransjens utvikling og endring, kommunikasjon er derfor noe jeg vil ta med meg videre i dette utviklingsprosjektet.

Dette er problemet slik jeg ser det i dag: Skolen mangler forståelse for næringslivets utfordringer og daglige virke mens næringslivet på sin side mangler forståelse for hvordan skolehverdagen er og driftes. Med forståelse mener jeg i hovedsak at næringslivet har forventninger til at elevene kanskje kan mer eller har annen kunnskap og praksis enn det som faktisk er reelt. Jeg opplever ikke at viljen til å ville forstå ikke er der men av naturlige praktiske årsaker blir det kun synsing fra begge hold. For å prøve ut hvordan skole og næringsliv kan få bedre forståelse for hverandre velger jeg å prøve ut ulike opplegg som kan påvirke relasjonene mellom skole og næringsliv. Utprøving (aksjonering) og forskning sammensatt blir *aksjonsforskning*. Aksjonsforskning vil si at jeg systematisk forsker på egen praksis og bruker de erfaringer og funn jeg gjør meg til videre vekst og forståelse for problemet. (Bjørndal 2002:22)

Jeg kommer fra en jobbkultur innen restaurantbransjen hvor jeg hver dag opplevde nye utfordringer, du får en oppgave, et mål og skal løse dette slik du synes er best ut i fra erfaringer og kompetanse, tiden måtte jeg selv disponere slik at resultatet sto til gitte krav enten alene eller sammen med kollegaer. I den situasjonen hendte det ofte at man gikk på «autopilot» ut fra tradisjonen i den enkelte bedrift, «man tuller ikke med oppskrifter som har fulgt kjøkkenet

siden oppstarten» var et utsagn min tidligere kjøkkensjef sa da jeg foreslo endring i en enkel dressingoppskrift. I restaurantbransjen jobber vi mot krav innen kvalitet på produkt, vare eller tjeneste, disse er gjerne pålagt fra arbeidsgiver, samt eksterne krav som ivaretar blant annet hygiene, næringsmiddelkontroll og lignende. Slik sett er læreryrke likt, vi jobber hver dag med et mål/intensjon, vi skal utdanne elever med overordnede faglige mål i henhold til læreplanene for de ulike fagretningene, dette er de eksterne kravene, samtidig skal vi ivareta arbeidsgivers krav til kvalitet i utdanningen samt lokale læreplaner. Læreplanene legger opp til at man skal «tulle» med oppskrifter, gjerne finne nye ingredienser og fremgangsmåter. Vi skal gi elevene et innblikk i hva de vet og videre hjelpe de med og selv ta ansvar for egne læringsaktiviteter og se sammenheng med erfaringer og læring.

Før jeg startet som lærer hadde jeg opplevd og deltatt i flere diskusjoner om hvorvidt kvaliteten på utdanningen holdt mål, med kvalitet siktet vi da direkte til elevenes kunnskap og kompetanse innen min bransje. «Hva lærer de egentlig på skolen i dag da, kan du ikke filetere laks?» Dersom en elev manglet kunnskaper og erfaringer på områder som var viktig for vår arbeidsplass koblet jeg og mine kollegaer dette direkte sammen med «dårlig utdanning, de lærer ingenting nå til dags». Diskusjonene kom derfor som regel når man så på konkrete ferdigheter og kompetansen til elever som kom til vår arbeidsplass, enten i utplassering eller som lærling. I ettertid ser jeg at kvalitet henger ikke nødvendigvis sammen med og kunne utøve konkrete eksempler som filetering, men den gang hadde jeg som nevnt ingen «innside kunnskap» om skolehverdagen, innhold og metoder. Da jeg startet lærerutdanningen tenkte jeg derfor at relevant innhold i undervisningen i forhold til hvordan det var i «det virkelige arbeidsliv» var et mål jeg skulle jobbe mot, gi elevene relevant opplæring.

En av utfordringene jeg kjenner på som yrkesfaglærer er bredden vi skal undervise i, elever kan etter vg1 restaurant- og matfag velge videre mellom tolv¹ ulike fagretninger. Jeg har kun et fagbrev, kokk. Det er derfor viktig for meg at elevene blir kjent med det yrket eleven ønsker å utdanne seg innen ved starten på vg1 i tillegg til de andre 11 yrkesretningene. Ved å bli kjent tenker jeg helst ved bruk av fagpersoner inne de ulike yrkene, dette sammen med bedriftsbesøk håper jeg vil gi elevene noen erfaringer som viser de hvordan de ulike yrkene utføres i dag. Jeg elsker min yrkesbakgrunn og er stolt over å være kokk og er glad i å jobbe. Jeg gikk inn i lærerjobben med et ønske og en forståelse av å se hvilke muligheter jeg hadde ved å bruke mine kontakter innen bransjen, både inn i undervisningen men og som en base for

¹ Følgende yrker tilfører restaurant- og matfag utdanningen: pølsemaker, kjøttkjærer, fagarbeider innen industriell næringsmiddelproduksjon, slakter, butikkslakter, fagarbeider sjømatproduksjon, sjømathandler, kokk, servitør, institusjonskokk, baker og konditor.

utvidet praksis for elevene, slik tenkte jeg at elevene skulle få innblikk i og litt erfaring med bransjen før de gikk ut som arbeidstakere, gi elevene noe eller noen å identifisere seg med.

Dette utviklingsprosjektet dreier seg om hvordan jeg har forsket på egen undervisning. I planleggingen av aksjonsforskningen, samt skoleåret i sin helhet tok jeg utgangspunkt i nasjonale styringsdokumenter som læreplanen for vg1 restaurant- og matfag samt den generelle delen av læreplanen (begge læreplanene er tilgjengelig på www.udir.no). I tillegg brukte jeg den didaktiske relasjonsmodellen som verktøy i planleggingen samtidig som jeg hele tiden hadde mine kontakter og erfaringer fra tidligere arbeidsforhold i bakhodet.

Med bakgrunn i mitt tidligere yrke har jeg stor tro på John Deweys (1859-1952) filosofi omkring utdanning og pedagogikk, jeg er særskilt opptatt av hvordan han bruker erfaring sammen med utdanning og læring. Samtidig som jeg er klar over at John Deweys filosofi kan ses i flere sammenhenger og blir brukt i ulike sammenhenger. Dewey danner senere bakgrunnen for mitt teoretiske ståsted.

1.1 Hvorfor vil jeg forske på egen praksis?

Utviklingsprosjektet gjennomføres i en Vg1 restaurant- og matfag klasse med totalt 7 elever. På grunn av erfaringer gjort fra yrkesutøversiden innen restaurantbransjen, samtidig som jeg ser at mitt ene fagbrev ikke strekker til med tanke på bredden av yrkesrettinger innen Vg 1 ønsker jeg derfor å legge til rette i min undervisning for at elevene skal få erfaringer med fagpersoner og bedrifter innen de andre fagbrevene. Bruk av bedrifter og fagpersoner håper jeg vil gi elevene større forståelse for utdanningens innhold, både teoretisk og praktisk. Å gi elevene knagger å henge erfaringene sine på gir meg anledning til å kommunisere og reflektere sammen med elevene (Dewey 2005). Dewey (2005:27) sier at erfaring må formuleres for å videreformidles og settes i kontekst. Jeg tror det er bedre å reflektere sammen med elevene rundt faktiske hendelser, personer og aktiviteter en kun og lese om dette i en bok eller fra en forelesning fra meg. Dewey (2005) sier at erfaring uten refleksjon er tilnærmet ingenting, da blir erfaringen passiv. (Dewey 2005:158) Som Dewey (2005) sier her er det å reagere på aktivitet viktig:

«Når vi erfarer noget, reagerer vi på det, vi gør noget aktivt ved det, og dernæst tåler eller underkaster vi os konsekvenserne. Vi gør noget ved forholdene, og dernæst gør de noget ved os. Det er denne særlig kombination, dær tenkes på. Sammenhengen mellem disse to erfaringsfaser angiver erfaringens frugtbarhed eller værdi. Ren aktivitet konstituerer ikke erfaring.» (Dewey 2002:157)

Erfare, kommunisere, diskutere, reflektere og rekonstruere sammen, lærer og elev samt skole og næringsliv.

1.2 Relevant undervisning i utdanning

For å kunne gi elevene en undervisning som står til deres ønske om senere yrkesutøvelse, må min daglige praksis og undervisning være relevant med den praksis som utøves i dagens yrkesutøvelse i bransjen. Dewey (2005:121) sier at et mål må være fleksibelt, målet må kunne forandres etter omgivelsene. Det er derfor ikke gitt at de mål jeg opprinnelig satte for undervisningen er de jeg sammen med elevene når til slutt. Her opplever jeg Dewey (2005) i samsvar med viktigheten av en god og relevant undervisning i forhold til næringslivets forventninger, dette ligger i bunn for dette utviklingsprosjektet samt et ønske om at skole og næringsliv skal bedre forståelsen for hverandre ved bedre kommunikasjon og forståelse for hverandres yrkesutøvelse og innhold. Jeg vil også føye til Gert Biestas utsagn om en lærers interesse i utdanningen:

«It is never the ambition of teachers that their students remain dependent on them. At some point teachers want their students to be able to think and act for themselves. In this regard education always anticipates the freedom of those being educated, which is an important reason for not wanting to treat students simply as material to be molded or as objects to be trained». (Gert Biesta 2012:585)

I sitatet ovenfor er Biesta inne på noe essensielt i bakgrunnen for dette utviklingsprosjektet, kan jeg ta i bruk elevens empiri i tråd med Dewey og hans filosofi omkring hvordan vi kan og bør bruke elevenes erfaringer. Ta i bruk deres forståelse og tidligere erfaringer med tema som er aktuelle innen restaurant- og matfag og deretter bruke dette direkte i undervisningen? Det må imidlertid brukes på en slik måte at elevene identifiserer innholdet og får eierforhold til undervisningen, jeg undres om de da selv kan se hva næringsliv og ekstern kompetanse kan bidra med i undervisningen.

1.3 utfordringer i videregående yrkesutdanning

En av utfordringene slik jeg ser min lærergjerning i dag er at jeg som lærer har så mange styringsdokumenter at jeg fort kan bli passiv med tanke på veien mot mitt overordnede mål, legge til rette for en god og relevant undervisning både for elever og for næringslivet. Jeg ønsker å trække min egen sti, gå utenfor andres fotspor for slik å utvikle innholdet i opplæringen jeg mente manglet da jeg sto utenfor og så inn på utdanningen innen restaurant-

og matfag. Samarbeid mellom skole og næringsliv, samt relevant innhold som «ruser» elevene mot det yrket de senere velger å gå inn i, er hovedpunktet jeg mente manglet på det tidspunktet. Jeg oppdaget med dette at jeg i min jobb som lærer enkelt kan glemme elevenes egne mål med utdanningen. Dewey (2005) beskriver det slik:

«Det er rene nonsens at tale om et mål for utdanning, når næsten alle en elevs handlinger er diktert af læreren, når den eneste orden i rækkefølgen af elevens handlinger er den der kommer fra andres anviste lektier og retningslinjer». (Dewey 2005:118)

Videre leser jeg Dewey (2005) slik at er det viktig å sette seg mål sammen med elevene og ta rede på den enkelte elevs mål og ønsker, men aller viktigst er det å ha en vei mot målet, veien kan endres underveis men et mål uten en vei er bare en utopi. Dewey (2005) skriver:

«Det er lige så skæbnesvangert for et mål at tillade lunefulde eller diskontinuerlige handlinger i det spontante selvudtrykks navn. Et mål indebærer en metodisk og ordnet aktivitet, hvor ordenen består i den gradvise fuldbyrdelse af en proces». (Dewey 2005:118)

Å se undervisningsåret som en prosess er nok viktigere enn jeg reflekterte over som nyutdannet lærer. Det og slavisk haste seg gjennom alle læreplanmålene er ikke nødvendigvis måloppnåelse. Jeg må derfor ha god kunnskap om innholdet i læreplanen og det aktuelle teori- og praksisinnholdet vgl restaurant- og matfag, samtidig som jeg må legge elevenes forutsetninger til grunn for planleggingen av undervisningsopplegg gjennom skoleåret.

1.4 Mine mål og intensjoner med aksjonsforskningen

Målet med denne forskningen er som nevnt et utviklingsprosjekt. På bakgrunn av at jeg opplever at skole og næringsliv har ulik forståelse av hva en elev skal kunne etter endt skolegang har jeg et ønske og et mål om og hele tiden endre og utvikle min praksis slik at den står i samsvar med næringslivets forventninger. Jeg ønsker at min undervisning til en hver tid skal være relevant for nåsituasjonen i bransjen og samtidig gi den opplæring som forventes av oppdragsgiver (som jeg anser å være næringslivet), elever og bransjen. Det underliggende målet er å bedre innsikten i min egen undervisning slik at jeg får økt forståelse for hvordan jeg kan best legge til rette for god og relevant undervisning og på sikt kanskje kan bidra med didaktiske erfaringer inn i andre yrkesfag hvor jeg også kan bidra til bedre forståelse mellom ulike yrkesfag og skole. Hva kan jeg gjøre i min jobb som lærer for å skape større forståelse mellom skole og næringsliv samt imøtekomme næringslivets forventninger? Hva skal til for å bygge bro mellom skole og næringsliv? Dette utviklingsprosjektet tar, på

bakgrunn av dette, utgangspunkt i meg og min praksis i min klasse. I løpet av dette utviklingsprosjektet vil jeg ta for meg mine opplevelser og erfaringer ved bruk av ekstern kompetanse i undervisningen samt arbeidsplassbasert praksis i form av bedriftsbesøk, didaktiske muligheter ved samarbeid med næringslivet og hvordan et slikt undervisningsopplegg virker på eleven.

1.5 Problemstilling

Med bakgrunn i mine mål og ønsker med aksjonsforskningen har jeg valgt følgende problemstilling.

- **På hvilken måte bidrar arbeidsplassbasert praksis til relevans i fag- og yrkesopplæringen?**

1.6 Oppgavens oppbygging

I dette utviklingsprosjektet vil jeg altså ta for meg problemstillingen, *på hvilken måte bidrar arbeidsplassbasert praksis til relevans i fag- og yrkesopplæringen?* Jeg vil ta utgangspunkt i min nåværende undervisningspraksis og elevenes erfaringer med denne praksisen. Med prosjektet kommer behovet for å forklare mitt ståsted og mine erfaringer samt refleksjoner rundt disse. For å vise hva jeg har gjort i utviklingsprosjekt samt hva jeg har lagt vekt på og hva jeg legger i ulike begrep knyttet til problemstillingen har jeg valgt å strukturere oppgaven på følgende måte:

Kapittel 2

Her vil jeg presentere mitt ståsted i henhold til skole og næringsliv, samt presentere ulikhetene mellom skole og næringsliv. I tillegg til min forståelse av dette vil jeg se på tidligere forskning og pågående forskning

Kapittel 3

I dette kapitlet vil jeg presentere mitt teoretiske ståsted, jeg vil utdype de begreper jeg anser som viktige i denne forskningen. Jeg bygger derfor min teoretiske forståelse med bakgrunn i Dewey (2005) omkring følgende begrep: mål/intensjoner, kommunikasjon, bryte vaner, erfaring, refleksjon og rekonstruksjon, demokratiske læreplaner, styringsdokumenter og til slutt utfordringer.

Kapittel 4

Dette kapitlet forklarer den metodiske tilnærmingen. For å nærme meg min problemstilling har jeg valgt aksjonsforskning som metode. I dette kapitlet begrunner jeg metodevalget, diskuterer konteksten forskningen er utført i. Tilslutt tar jeg for meg en del relevante forskningsetiske prinsipper.

Kapittel 5

I kapittel 5 redegjør jeg for planlegging og utvikling samt gjennomføringen av tre ulike undervisningsopplegg. Disse tre undervisningsoppleggene danner senere grunnlaget for

datainnsamling og empiri. Jeg tar først for meg hvordan jeg vil planlegge oppleggene i en *grovplan*, denne tar utgangspunkt i den didaktiske relasjonsmodellen. Deretter tar jeg for meg hvert enkelt oppdrag, innhold og gjennomføring.

Kapittel 6

I dette kapitlet vil jeg legge frem resultater, funn og observasjoner. Jeg ser nærmere på loggene til elevene og ser disse opp mot begrepene jeg drøftet i teorikapitlet.

Kapittel 7

Her vil jeg analysere og drøfte de observasjoner og funn gjort i kapittel 6. Jeg vil avslutningsvis komme med en konklusjon basert på de drøftinger og diskusjoner jeg har gjort. Helt til slutt vil jeg komme med mine tanker om utviklingsdimensjon av utviklingsprosjektet.

2.0 Bakgrunn

2.1 Skole versus næringsliv

Innledningsvis snakket jeg om min bakgrunn og mine erfaringer fra skole og næringsliv. Når jeg i dette utviklingsprosjektet snakker om skolen, sikter jeg til min erfaring fra opplæring innen den videregående skole. Og med næringsliv snakker jeg om bransjer innen restaurant- og matfagene, det være seg alt fra produsenter, videreforedlingsbedrifter, restauranter, institusjoner og bedrifter som videreformidler og selger næringsmidler.

Næringslivet dreier seg i hovedsak om å ha kunnskap omkring ulike produkter og/eller tjenester, bearbeiding og/eller salg og videreformidling av disse. I næringslivet er det derfor først og fremst snakk om produksjon og salg av en vare og/eller tjeneste i materialistisk henseende. Dette skal foregå i henhold til bedriftens krav og tradisjon. I skolen driver vi med utdanning innen gitte fagområder og innhold i undervisningen er i henhold til sentralt gitte læreplaner, samtidig skal vi i skolen styrke elevene til å møte en hverdag som autonome og beslutningsdyktige samfunnsborgere med en demokratisk forståelse for verden «utenfor». Skolen har flere ulike styringsdokumenter og forholde seg til og hovedformålet med skole er i følge den generelle læreplanen, *utdanning*. Utdanning innenfor spesielle yrkesområder, studieforbereidende og mot et fremtidig yrkesliv. Styrking av elevens kompetanse innen gitte studieretninger, samtidig som man stimulerer til framtidig arbeidstakerskap og generell samfunnskunnskap. Jeg mener at skolen kan og bør sees i sammenheng med samfunnsutvikling på lik linje som en regional utvikler i form av en bransje eller enkeltstående bedrifter. I tråd med Deweys (2005) filosofi skal vi utdanne elever til videre å kunne forme sin yrkeskarriere, fremtid og vekst. Dewey (2005) sier følgende:

«Ved at styre de unges aktiviteter avgjør samfundet ved at afgøre de unges fremtid også sin egen fremtid. Eftersom de unge på et senere tidspunkt vil udgøre det fremtidige samfund, vil naturen af dette samfund i høj grad være afhængig af den styring, børnenes aktiviteter får i deres barndom og ungdom. Denne akumulering af handlinger med henblik på et fremtidigt resultat er det, der menes med vækst.» (Dewey 2005:61)

Som Dewey (2005) her sier har vi som lærere muligheten til å stimulere til elevens vekst, både innen skolefaglige aktiviteter men og med tanke på fremtidig utvikling i samfunnet.

Hvilke forskjeller mellom skole og næringsliv er mest fremtredende? Videregående skoler og næringslivet har forståelig nok ulike oppgaver. Til sist er vekst, muligheter og fremgang for oss selv og vårt nærliggende samfunn det begge i hovedsak jobber mot. Slik jeg opplever min

skolehverdag i dag er et av mine oppdrag som lærer, jamfør problemstillingen, «*på hvilken måte bidrar arbeidsplassbasert praksis til relevans i fag- og yrkesopplæringen?*» å se hvilke muligheter vi i skoleverket i dag har ved hjelp av næringsliv og ekstern kompetanse. Kan disse mulighetene legge til rette for mer relevant fag- og yrkesutdanning innen restaurant- og matfag både for meg og elevene? Dewey (2005) snakker om hvordan mange/flere berøringsflater gir oss flere muligheter til å kommunisere og dernest handle på nye måter. «Udvikling forstås ikke som en kontinuerlig vækst, men som utfoldelsen af latente evner hen imod et bestemt mål». (Dewey 2005:75) Slik jeg leser Dewey i forgående sitat ser jeg at jeg i skolen kan ha flere muligheter til å skape vekst ved at elevene får flere berøringsflater og muligheten til utfoldelse utfra sine forutsetninger.

I restaurant- og matfagbransjene kan vi stort sett se mesterlæretradisjonene som metode for å gi lærlinger og andre nyansatte den opplæring som trengs for å fungere i jobben og eventuelt ta fagbrev. Da jeg selv startet som lærling fikk jeg beskjed om «å glemme alt jeg har lært på skolen», da de i skolen som min læremester sa «ikke vet hva de driver med», jeg fikk inntrykk av at den kunnskap og de erfaringer jeg hadde med meg fra skolen var ubetydelig eller lite verdt. Som lærer oppfordrer jeg elevene til å prøve å feile og finne egne utveier og muligheter, her vil også mesterlæretradisjonen la lærlingene «se, oppleve og lære». Dewey (2005) så sammenhengen mellom praktisk utførelse og læring, som yrkesfaglærer er dette noe jeg også har erfart. I min læretid var det lite rom for prøving vertfall dersom utfallet var feiling, dette mest på grunn av økonomi men også for at bedriften jeg jobbet i hadde «sine» måter og gjennomføre ulike arbeidsoperasjoner, oppskrifter og serviceoppdrag på. I skolen derimot kan læreren utforske, prøve og feile sammen med elevene, flere ganger er det like mye jeg som lærer av elevene.

I tillegg til hvert programområdes læreplan har skolen også andre styringsdokumenter og forholde seg til, viser da til «den generelle delen av læreplanen», noe av innholdet her kan ses i sammenheng med mesterlærertradisjonen, jeg tenker da spesielt på den generelle delen av læreplanen som omhandler «oppdragelse og ren folkeskikk, etikk og moral». Dewey (2005) snakker også om at man tar skikken dit man kommer. Har mesteren dårlige holdninger og vaner kan dette smitte over på elevene. Det samme gjelder også i skolen men her er det flere faktorer som kan påvirke eleven enn i en mesterlæresituasjon, man har for eksempel gjerne flere lærer og flere læringsarenaer, klasserom og man blir påvirket av medelever og skolens miljø.

Slik jeg ser utfordringen ved forståelse mellom skole og næringsliv er det i hovedsak snakk om samarbeid og med det, kommunikasjon, jeg ser muligheter ved og i større grad åpne opp for ekstern kompetanse i mitt klasserom samtidig som jeg tar med klassen ut til ulike bedrifter på besøk og/eller praksis. I løpet av min karriere som lærer har jeg hele tiden prøvd å bruke de ressurser jeg har tilgjengelig i nærmiljøet, det være seg personer med unik kompetanse, råvarer i skog og sjø, samt den unike historien og samfunnet skolen befinner seg i. Dette gjør jeg med et ønske om å legge til rette for god og relevant undervisning, med god undervisning sikter jeg til et innhold og metode som gjør at den enkelte elev får det utbyttet og den utvikling som trengs for å imøtekomme elevenes forventninger, ønsker og utgangspunkt. Med relevant undervisning ønsker jeg at innholdet og metoden er i samsvar med innholdet i læreplaner og samtidig næringslivets forventninger til praksis- og teorikunnskaper hos elevene når de senere kommer ut som arbeidstaker eller lærling.

Det er forskjell mellom skole og næringsliv og det må det være, men kan vi få en større forståelse for hverandres virksomheter? Alle har et forhold til skolen og utdanningssystemet. På et eller annet tidspunkt har du vært innom skolen og av den erfaringen gjort deg opp en mening. Til sist vil jeg kort ta for meg en forskningsrapport fra NHO Mat og landbruk som har forsket på rekruttering til matindustrien og derfor sett nærmere på relasjonene, innhold og mål med utdanningen innenfor fagområdet restaurant- og matfag.

2.3 Tidligere og pågående forskning

Hva gjelder tidligere forskning har jeg i dette utviklingsprosjektet sett nærmere på blant annet FEED-prosjektet. FEED er et treårig kompetanseprosjekt som har blant annet som mål å øke rekruttering til matindustrien. Rekruttering er ikke hovedelementet i dette prosjektet, men jeg undres om det henger sammen med innhold og metode brukt i undervisning. FEED-prosjektet eies av NHO Mat og Landbruk, NHO Mat og Drikke, Norsk Nærings- og Nytelsesmiddelarbeiderforbund og støttes med midler fra Landbruks- og Matdepartementet. (FEED 2011:4) Dette prosjektet har tatt for seg mange relevant spørsmål med tanke på mitt utviklingsprosjekt, blant annet hvordan samarbeidet mellom næringsliv og skole fungerer og hvordan engasjere og dermed rekruttere unge mennesker inn i matindustrien. FEED-rapporten peker flere ganger på lignende utfordringer og mål som i dette utviklingsprosjektet. På spørsmål om hvordan man kan engasjere og rekruttere unge til matindustrien er følgende hovedtrekk de viktigste:

«Vi ser i det kvalitative materialet fra både elevene, skolene og bransjen selv, en klar sammenheng mellom gode erfaringer med enkeltlærere innen et fag/ retning, og elevens senere valg av samme retning. Men også det motsatte: Fagretninger som ikke har (gode) lærerkrefter får færre interesserte elever». (FEED 2011:25)

Rapporten sier innledningsvis til overnevnte sitat «gode lærere med relevant kompetanse er svært viktig for rekrutteringen» (FEED 2011:24) Selv om det i denne rapporten er i hovedsak snakk om matindustrien og matfagene² ser jeg verdifull informasjon med stor overføringsverdi til mitt utviklingsprosjekt.

Hilde Hiim har også tatt for seg problematikken relevant, praksisbasert yrkesutdanning. Hiim (2012) presenterer i artikkelen *Relevant, praksisbasert yrkesutdanning* resultatene av et prosjekt fra Høyskolen i Akershus i perioden 2007-2011, målet med prosjektet var, «å utvikle kunnskap om relevant utdanning i yrkesfaglige utdanningsprogram». Hiim beskriver her flere kjente utfordringer for yrkesfaglærere, jeg er spesielt interessert i de utfordringer som omhandler forståelse av hvilken kompetanse en elev skal inneha ved skoleslutt og lærlingestart. Innledningsvis sier Hiim følgende:

«To pluss to-strukturen har medført betydelige relevansproblemer som handler om en splittelse mellom praksis og teori, basert på en oppfatning av at teori kan læres på skolen og anvendes i yrkespraksis». (Hiim, 2012)

På hvilken måte «to pluss to» strukturen (to år på skole og to år som lærling) gitt relevansproblemer kan muligens oppleves ulikt, videre sier Hiim (2012) imidlertid at dårlig utnyttelse av praksisperioder og elevens erfaringer derfra kan være en del av utfordringen. Dette støtter jeg med egne erfaringer. Igjen ser jeg viktigheten av å implementere elevens erfaring i undervisningen samt viktigheten av god kommunikasjon mellom skole og næringsliv, nettopp for å unngå situasjoner som Hiim (2012) her beskriver.

Til slutt vil jeg tilføye at forskning og utvikling av skole sammen med næringsliv og med fokus på overgangen skole – jobb for den enkelte elev er noe som det stadig legges mer vekt på. Jeg kan nevne GAP – (Guidance and job placement) et internasjonalt prosjekt med opprinnelse i Italia. I utgangspunktet ble 7 ulike institusjoner fra hvert land invitert til å delta men bare 3 land har foreløpig fått godkjent deltagelse av sine respektive land. Per mai 2014 er følgende land med i dette prosjektet, Belgia, Polen og Norge. Hovedintensjonen bak dette prosjektet er å se på de ulike ordningene i overgangen mellom skole og næringsliv i de ulike

² Følgende yrker tilhører matfagene: pølsemaker, kjøttskjærer, industriell matproduksjon, slakter, butikkslakter, fagarbeider sjømatproduksjon, baker, sjømathandler og konditor.

landene, hvem er sentral for eleven i overgang skole – arbeidsplass? I Norge er dette prosjektet en del av Leonardo Da Vinci – programmet. Programmet har følgende mål:

Leonardo da Vinci-programmet ønsker å ha et spesielt fokus på tiltak for unge i videregående opplæring. De nasjonale prioriteringene er å:

- gjøre fag- og yrkesopplæringen mer attraktiv og øke kvaliteten for å sikre gjennomføring av utdanning
- bedre kvalitet og omfang på karriereveiledning
- bedre kommunikasjon og kunnskapsforvaltning med særskilt vekt på oppdatering og videreutvikling av fagkompetanse, samt yrkesdidaktikk og formidlingskompetanse (SIU [16.mai 2014])

Innholdet i Leonardo-programmet ligger nært mine intensjoner og problemstilling, det er derfor i fortsetningen av min yrkeskarriere som lærer et program og prosjekt jeg kommer til å følge med på. Jeg håper GAP-prosjektets funn og utvikling innen skole og næringsliv vil bli relevant og lagt til grunn for fremtidens utdanningsstruktur innen yrkesfag.

2.4 Oppsummering kapitel 2

Med dette kapitlet vil jeg vise min forståelse for ulikhetene og utfordringene mellom skole og næringsliv. Jeg forsøker å påpeke at det i hovedsak dreier seg om mangel på forståelse på grunn av kommunikasjon og innsikt mellom skole og næringsliv. Det er i hovedsak snakk om at en del av forskjellene naturlig nok må være der, men at vi samtidig kan se på mulighetene for et nærmere samarbeid for et bedre sluttresultat, begge sider ønsker individer (elever og arbeidstakere) som er rustet til en hverdag innen ønsket yrkesretning og samtidig kan bidra i samfunnet som samvittighetsfulle, demokratiske medborgere. I tidligere og pågående forskning omkring temaene yrkesfag og arbeidsplassbasert praksis ser det ut til at det er mer fokus på samarbeid, både nasjonalt og internasjonalt samtidig som vi må se litt utenfor boksen hva gjelder den «normale» skolestrukturen to år skole og to år lærling. Skole og bedrift har mye og lære av hverandre samtidig som vi ikke må henge oss opp i tradisjonelle filosofiske måter og tenke utdanning på.

3.0 Teoretisk fordypning

Dette kapitlet omhandler mitt teoretiske ståsted. Jeg vil innledningsvis presisere at jeg har forståelse for at John Deweys teorier omkring læring og aktivitet blir brukt ulikt, og at jeg til tider ikke helt kjenner igjen Dewey med den «forenklede» teorien som på folkemunne har blitt «learning by doing» (dette sitatet er nok en konstruert forenkling, jeg har ikke funnet dette sitatet i den litteraturen jeg har lest av John Dewey), som ofte forbindes med Dewey og hans filosofi. Jeg opplever prosessen læring, som mer komplisert enn som de to elementene, læring og utføring. Her kan jeg vise til en artikkel av Roswitha Lehmann-Rommel som omhandler nytolkning av Dewey mot trender på nittitallet. I *Nyläsningar av Dewey – trender under nittioalet* fra 2000 tar Lehmann-Rommel opp det jeg vil kalle et kritisk blikk til flere av tolkningene av John Deweys filosofi, slik jeg leser Lehmann-Rommel (2000) opplever jeg at en tolkning av Dewey kan gjøres på en slik måte at det passer den enkelte og man fort kan «glemme» å se nyansene og begge sider ved filosofien.

«De Deweytolkare som, exempelvis, utgår ifrån dualistiska tankemönster förmår inte visa på de icke-dualistiska aspekterna av hans teori, för de gör inte de distinktioner som är nödvändiga för detta». (R.Lehmann-Rommel 2000:32)

Med bakgrunn i Lehmann-Rommels kritiske artikkel er jeg bevist på å se flere muligheter innenfor Deweys filosofi opp mot arbeidsplassbasert praksis og utviklingen av undervisningsopplegg i henhold til dette. Deweys(2005) filosofi sier grovt sett at elevene må være aktive for å lære noe, i tillegg legger Dewey (2005) stor vekt på det sosiale aspektet ved læring. Jeg vil imidlertid i denne oppgaven ta for meg det jeg ser som relevant og tar med meg hans teori der jeg kjenner meg igjen i på bakgrunn av erfaringer og refleksjoner. På bakgrunn av dette vil jeg i dette kapitlet presentere og utdype blant annet følgende begrep: kommunikasjon, vanebryting, refleksjon og rekonstruksjon samt det og handle på en ny og annerledes måte. Jeg velger å ta med disse begrepene fordi sammen med aktivitet er det disse begrepene Dewey (2005) mener leder til vekst. Nettopp disse begrepene er viktig for meg i min yrkesutøvelse som lærer og for og kunne fornye meg i tråd med bransjens vekst og utvikling. Jeg vil imidlertid starte med begrepene mål og intensjoner, også viktige begrep for min yrkesutøvelse men særskilt i forbindelse med dette utviklingsprosjektet.

3.1 Mål og intensjoner

Mål er et begrep som omtales mye både i en lærers daglig virke men og ellers i samfunnet. «Det er viktig å ha et mål her i livet» er det flere som sier, hva et mål er og hvordan man skal nå disse målene er sjeldent samtaleemne. Mål og resultat må ikke forveksles, sier Dewey (2005) her er jeg enig. Et resultat kan som Dewey (2005) sier være en effekt av en hendelse for eksempel når vinden flytter sandkorn i ørkenen, hvorpå sandkornenes plassering har endret seg som følge av vinden, det er derimot ikke sagt at den nåværende posisjonen er bedre enn utgangspunktet. (Dewey 2005:117) Vi snakker om mål med det henseende at målet for våre handlinger skal endre effekten av aktiviteten, man ønsker gjerne en bedre posisjon. Dersom vinden hadde hatt et bakenforliggende ønske (forutsatt at vinden var kapabel til slike tanker) om og en mening med å flytte sandkornene for å endre den nåværende posisjon til en bedre posisjon for eksempel for å hindre uønskede vannveier, kan man snakke om mål og ikke effekt eller resultat. Men man må ikke forvirres til å tro at et mål ikke har et resultat, det er imidlertid det som ligger bak resultatet som avgjør hvorvidt man kan snakke rent om mål eller resultat. Ligger det en systematisk tilnærming, metodisk og ordnet aktivitet bakom kan vi snakke om mål. Dewey(2005) forklarer slik:

«Et mål innebærer en metodisk og ordnet aktivitet, hvor ordenen består i den gradvise fulbyrdelse av proces.» (Dewey 2005:118)

Slik er det i undervisningssammenheng også, jeg må ha et ønske om å endre noe, fra en posisjon til en annen eller ta de et skritt høyere i for eksempel kunnskap, i denne forskningen er målet å se på hvilken måte arbeidsplassbasert praksis gir relevans til fag- og yrkesopplæringen. Med arbeidsplassbasert praksis mener jeg å ta med elevene ut til bedriftene for å oppleve fag- og yrkesopplæring i dens autentiske miljø. Et mål må ha en mening og et bakenforliggende ønske om å oppnå noe. I dette utviklingsprosjektet snakker jeg også om intensjoner i tillegg til mål. Med intensjoner mener jeg en hensikt eller formål.

En annen viktig faktor som Dewey (2005) snakker om er at et mål må være fleksibelt. Og at prosessen mot målet er viktig. Ta for eksempel dette utviklingsprosjektet, det er ikke sikkert at jeg oppnår de mål og intensjoner jeg opprinnelig hadde satt meg, men i prosessen mot disse har jeg gjort nye erfaringer og dernest handlet ut i fra disse og summen av dette har ført meg til et annet mål et annet resultat en først antatt. Jeg er helt enig med Dewey når han sier:

«Når man kun har forestillet sig èt bestemt slutresultat, har bevissheden inge andre muligheter, og den mening, der er forbundet med handlingen, er begrenset» (Dewey 2005:119)

Som Dewey(2005) her sier er det viktig å være åpen for at målet kan endres underveis, dersom man er fast bestemt på et mål ser man ikke de mulighetene som kan dukke opp dersom veien mot målet tar en uventet sving eller utfallet av opplegget ikke blir som først planlagt. Det er derfor viktig som lærer og ikke henge seg for mye opp i ønsket resultat eller være forutinntatt med tanke på hvor elevene driver undervisningen. Intensjonene med undervisningen kan oppnås til tross for at målet ikke nås. Dersom jeg i undervisningssammenheng ikke når det opprinnelige målet vil dette imidlertid ikke si at undervisningen er fånyttet, har jeg en ballast og et grunnlag som gjør meg i stand til å takle de endringer og svingene som eventuelt måtte oppstå har jeg også mulighet for vekst sammen med elevene.

En hver handling og aktivitet utført med den intensjon om endring, eller holdningsskapende arbeid må forankres i et mål en hensikt med aktivitet eller opplegg, for min del må det forankres i læreplanene samtidig i min forståelse for det teoretiske innhold i studieretningen. I den generelle læreplanen står det følgende: «Det fremste mål for utdanning er utvikling.» (Den generelle læreplan:5) Utvikling fører til vekst, eller en ny måte og gjøre ting på. Fornyelse er en forutsetning for vekst sier Dewey (2005), i min jobb som lærer tenker jeg da fornyelse i form av nye impulser samt nye veier og nå undervisningens mål på. Dewey (2005) forklarer:

«Uddannelsen kan oppfattes som enten tilbakeskuende (retrospektiv) eller fremadskuende, dvs. den kan oppfattes som en proces, hvor fremtiden tilpasses fortiden, eller som en anvendelse af fortiden som en ressource i en udviklende fremtid.» (Dewey 2005:96)

Slik jeg leser Dewey i sitatet ovenfor er refleksjon over hendelser, aktiviteter og erfaringer grunnleggende i all utdanning. Derfor er det viktig å ta med seg tid til dette i undervisningen, spesielt i etterkant av praktiske økter utenfor skolens fysiske rom.

For og videre greie ut om utdanningens generelle mål vil jeg ta med et utdrag til fra den generelle læreplanen: «Utdanningen skal ikke bare overføre lærdom- den skal også gi elevene kompetanse til å skaffe seg og vinne ny kunnskap». (Den generelle læreplan:7) I tråd med Dewey (2005) ønsker jeg også og «så et frø» for videre kunnskapstørste. Ved bruk av arbeidsplassbasert praksis gjennom dette utviklingsprosjektet kan muligheten for å nå disse målene og intensjonene være høyst tilstede.

For å oppsummere, jeg snakker om intensjoner og mener med det, hensikt og formål. Når jeg i dette utviklingsprosjektet snakker om mål mener jeg den bakenforliggende årsak til

handlinger, undervisningsopplegg, valg av metode og teoretisk innhold. I min undervisning tar jeg utgangspunkt i de styringsdokumenter jeg må forholde meg til, her snakk om læreplan vg1 restaurant- og matfag dernest formulerer jeg konkrete mål med identifiserbare veier og metoder brukt på veien mot målet. Avslutningsvis vil jeg sitere Deweys (2005) samlede konklusjon på mål:

«(...) det at handle med et mål i sigte er det samme som at handle intelligent. At forudsige en handlings sluttresultat kræver et grundlag, hvorfra man kan iagttage, vælge og ordne genstande og vores egne evner. At gøre disse ting er ensbetydende med at have en bevidsthed, for bevidsthed er netop en intentionel målbevidst aktivitet der kontrolleres ved hjælp af en erkendelse af kendsgerninger og dere relationer til hindanden» (Dewey 2005:119)

Jeg må som nevnt ovenfor stille meg i en posisjon hvor jeg har forståelse for de reaksjoner som kan bli følgen av mine undervisningsopplegg, jeg må være bevist de konsekvenser av å sette ulike mål kan gi, samtidig som jeg må være bevist på og se muligheter dersom den planlagte veien mot målet tar en uventet sving.

3.2 Kommunikasjon

For å skape forståelse mellom to instanser som skole og næringsliv er god kommunikasjon nødvendig. Dewey (2005) sier at kommunikasjon er det som gjør at vi kan danne et felles bakteppe for forståelse rundt ulike elementer. «for å skape et fællesskab eller samfund må de have nogle ting til fælles: mål, overbevisninger, håb, viden- en fælles forståelse, en ligesindethed, som sociologerne kalder det. (Dewey 2005:26) Skolen og næringslivet har et felles mål om å kunne utvikle samfunnet vi lever i. Næringslivet blant annet med arbeidsplasser, økonomiske interesser i lokalmiljøet. Skolen ved å utdanne autonome, demokratiske individer, samtidig fostre elever og arbeidstagere til nyskapende virksomheter og nyvinninger, nye måter og gjøre ting på som et resultat av erfaring og refleksjon. Videre er jeg enig når Dewey (2005) sier at man ved kommunikasjon må vite hva den andre driver med, innsikt og kunnskap om hverandres utfordringer og virksomhet samtidig som man selv informerer om sitt eget arbeid og utvikling.

Kommunikasjon er selvsagt, både i streben etter å koble næringsliv og skole sammen men og i undervisningssammenheng. Dette utviklingsprosjektet er tuftet på min allerede eksisterende kommunikasjon og relasjon med næringslivet og min søken etter hvilke muligheter dette gir meg. Å legge til rette for god kommunikasjon mellom elev og lærer er for meg selvsagt, Dewey (2005) snakker mye om kommunikasjon når han snakker om det som ligger i mellom

mennesker og det å skape en felles berøringsflate. Vi må kommunisere og skape en felles forståelse, dersom dette ikke er lagt til rette er jeg enig med Dewey (2005) når han forklarer følgene av dette:

«Mangelen på et frit og like samvær, der udspringer fra en mangfoldighet at fælles interesser, gør den intellektuelle stimulation ubalanceret. Forskjellige former for stimulation er ensbetydende med tankens udfordring. Jo mer aktiviteten er begrenset til nogle få områder – som tilfældet er, når der eksisterer rigide klasseopdelinger, der forhindrer et fyldestgørende samspil mellem erfaringer – desto mere er den forfordelte klassens handlinger tilbøjelige til at blive rutineprægede, mens de for den klasse, der har den materielt set gunstige position, er tilbøjelig til at blive lunefulde, planløse og farlige for karakteren». (Dewey 2005:102)

Jeg må ikke glemme at både skole og næringsliv har ulike oppgaver og mål. Det å skape god kommunikasjon kan imidlertid legge til rette for bedre forståelse for skole og næringsliv, vårt daglige virke, utfordringer og intensjoner. Dewey (2005) snakker her om forholdet mellom slaver og herrer, men forholdet mellom skole og næringsliv kan i mange tilfeller oppleves tilnærmet slik, næringslivet mener skolen er ment for dè og akkurat deres geskjeft samt at skolen kan ha en mening om at de er herrene. (Dewey 2005:102) Riktig så svart hvit er det ikke, men jeg vil igjen påpeke viktigheten av kommunikasjon for å jevne ut forholdene mellom skole og næringsliv. Hva gjelder kommunikasjon mellom elever og lærer er dette likeså viktig, ikke skap «klasseskille» men legg til rette for en felles forståelse for skolehverdagen. Viser igjen til viktigheten av gode relasjoner mellom elev og lærer, for å kunne best legge til rette undervisningen må jeg ha kjennskap til elevens utfordringer, mål og intensjoner med utdanningen. En god relasjon til eleven gir meg et godt grunnlag slik at jeg kan forstå hvordan jeg kan legge til rette for at eleven skal få best utnyttelse av undervisningen.

3.3 Bryte vaner

I dette utviklingsprosjektet handler det om å bryte vaner, både for meg og elevene men også for næringslivet. Jeg snakker innledningsvis om et ønske om å skape min egen vei i undervisningen. Jeg bryter min «vanlige» måte og utføre undervisning på ved og ta i bruk næringslivet samt og flytte undervisningen, for elevens del kan det å si bryte vaner være deres vante måte og utføre ulike arbeidsoppgaver på samt bryte oppfatting av ulike yrker. Med tanke på næringslivet vil det si og ta del i en skolehverdag, noe som ofte ikke er vanlig. Næringslivet må som følge av deres bidrag i undervisning eller ved besøk fra skolen

reflektere over sine vaner og hvordan de utfører sin daglige virksomhet. I den generelle læreplanen i avsnittet om «det skapende menneske» nevnes følgende:

«Oppfostringen skal fremme både lojalitet ovenfor det nedarvede og lyst til å bryte nytt land. Da må den gi både praktisk ferdighet og innsikt – trene både hånd og ånd». (den generelle læreplanen s.5)

Utdraget ovenfor kunne slik jeg ser det like gjerne vært hentet ut fra en av John Deweys bøker. Dette utdraget forteller meg at vi skal legge til rette for lokal forankring med tanke på historie og verdier, samt legge til rette for evnen og vilje til å skape noe nytt med bakgrunn i det kjente. Rent praktisk kan dette bety en oppgave for mine elver hvor de for eksempel skal ta i bruk tradisjonsråvarer fra regionen, ta utgangspunkt i en tradisjonsrett men forny den. Dette gir meg muligheter til å bruke elevenes erfaringer samt spille på deres kreativitet og nyfikenhet.

3.4 Erfaring

Noe av det jeg verdsetter med Deweys filosofi er hans bruk av erfaringer, erfaring er et nøkkelord i hans filosofi slik jeg leser Dewey (2005). Dewey (2005) viser til tidligere filosofer som Platon og Aristoteles og hvordan disse skilte mellom fornuft og erfaring. «det og gjøre, utføre» ble nedvurdert og dette førte til spesielt innen høyrer utdanning at flere og flere emner og metoder innen utdanning involverte minst mulig bruk av sansene og kroppslig aktivitet, her er Dewey uenig. Som Dewey (2005) mener også jeg at det kroppen gjør og sanser henger igjen, man kan senere gjenkjenne aktiviteter og sanseintrykk og deretter koble dette til handling deretter videre til vekst og fornyelse. Deweys (2005:14) læringsbegrep konstitueres av tre begreper, aktivitet, erfaring og rekonstruksjon, disse tre begrepene må ses i sammenheng for og fordre til vekst. John Dewey (2005) sier i hovedtrekk at aktivitet (doing) uten refleksjon og en bakenforliggende ide er en lite verdifull aktivitet sett i skolesammenheng. Man lærer så lenge man lever heter det, og ja vi tar med oss noe av alle erfaringer men sett i sammenhengen med dette utviklingsprosjektet er det hvilke refleksjoner vi gjør omkring de erfaringer som finner sted i skolesammenheng som jeg videre kan bygge en plattform for elevene til å ta videre med seg i undervisningens innhold og mål. Videre vil jeg føye meg til hva Dewey (2005) sier om passiv og aktiv erfaring og hvordan vi underkaster oss konsekvensene av erfaringer:

«Erfaringens natur kan kun forstås ved at erkende, at erfaringen har et aktivt og et passivt element, der er kombineret på en særlig måde. Det aktive element er, at erfaring (eng. experience) er *forsøgende* – en betydning, der er gjort eksplisit i begrepet ‘eksperiment’ (eng. experiment). Det passive element er, at erfaringen ernoget, vi *gennemgår* og *underkaster* os. Når vi erfarer noget, reagerer vi på det, vi gør noget aktivt ved det, og dernæst tåler eller underkaster vi os konsekvenserne. Vi gør noget med forholdene, og dernæst gør de noget ved os.» (Dewey 2005:157)

Som Dewey her sier har erfaringer en konsekvens, hvilken konsekvens ulike erfaringer har ser vi gjennom å se sammenhengen mellom erfaringenes innhold og verdi. Bare aktivitet holder ikke til erfaring, vi må se en konsekvens, gjenkjenne disse og se en endring. Enten har vi i funnet en ny måte og gjøre ting på (ved eksperimentering) eller vi har funnet en annen måte og forholde oss til ting på. Som Dewey (2005:157) videre forklarer er det når vi anerkjenner konsekvensene, den forandringen handlingen forårsaker at vi lærer noe. I dette utviklingsprosjektet er det derfor viktig med refleksjon over de handlingene jeg sammen med elevene og næringsliv gjør. Hva har vi gjort og hva lærte vi av det kan være greie spørsmål og ta med seg i refleksjon sammen med elevene i etterkant av arbeidsplassbasert praksisundervisning. Dette bringer meg videre til neste begrep, refleksjon og rekonstruksjon.

3.5 Refleksjon og rekonstruksjon

Når Dewey (2005) snakker om erfaringer og hvordan en erfaring kan bli noe man vokser på snakker han om å kunne gjenkjenne handlingene og kunne forutse mulige konsekvenser. Det er for meg klart at dersom de aktiviteter jeg planlegger for elevene skal kunne gi de erfaringer til å ta med seg videre og vokse på, må de kunne identifisere mål og handling. De må se helheten og forstå meningen med aktiviteten. «At ‘lære af erfaringen’ er at skabe en baglæns og en forlæns forbindelse mellem det, vi gør og det, vi som konsekvens heraf nyder eller lider under». (Dewey 2005:158) Her snakker Dewey slik jeg leser han om ikke bare refleksjon men og forberedelser, elevene må gå inn i en aktivitet med et mål. Hvorvidt utfallet av erfaringen er ønsket måloppnåelse, ser man bare i etterkant. Erfaringen og læringen sådan er en prosess. Enten man ser tilbake på det som har skjedd og bruker dette i undervisningen eller ser fremover og bruker framoverskuende tiltak som skal fremme utvikling. Strukturerte opplegg godt forankret i teori og elevens forventninger er derfor viktig i dette utviklingsprosjektet. Jeg ønsker at elevene og jeg skal kunne oppdage, som følge av de erfaringer vi gjør oss i de ulike oppleggene, nye eller andre måter og tilnærme oss ulikt fagstoff og praktisk utførelse på. I

forbindelse med dette utviklingsprosjektet er det ønskelig at elevene skal få kjennskap til flere av de ulike yrkesmulighetene innen restaurant- og matfag ved å rekonstruere erfaringer fra bedriftsbesøk eller besøk av fagpersoner i undervisningen.

Begrepene mål, kommunikasjon, «vanebryting», erfaring samt det og reflektere over erfaringer og rekonstruksjon av disse leder samlet til vekst. Dewey (2005) snakker ikke om læringseffekt eller utbytte men vekst, dette er helt i tråd med Den generelle læreplanen og dens mål om at elevene skal fordres til å bli nysgjerrige på videre læring og med det, utdanning.

3.6 Hva er demokratiske læreprosesser?

Demokrati er sentral i Deweys filosofi omkring utdanning. Dewey (2005:16) sier at demokrati handler om en holdning til å leve sammen i et samfunn. Og det viktigste i dette samfunnet er ikke enighet og tilfredshet for alle, men nettopp det å få lov til å være uenig og kunne diskutere og reflektere over dette. Det er ved uenighet man får nye impulser og kan stimulere til vekst og utvikling. En demokratisk utdanning vil da si at å legge til rette med teoretisk forståelse, aktiviteter som gir erfaringer og mål i tråd med elevens evner og kompetanse slik at elevene har et bakgrunnsteppe og en vilje til å ville fortsette søken på læring og utdanning. I dette utviklingsprosjektet kan det være en oppgave som dreier seg om å ta utgangspunkt i gitte råvarer og være kreativ i tilberedningen av disse. Selv om man tar utgangspunkt i eggehvite og tyttebær er det ikke sikkert alle elevene er enige i at trollkrem er den beste løsningen selv om erfaringen forteller oss at det er det som er mest nærliggende. Har elevene erfaring med bruk av tyttebær og eggehvite på andre måter ligger det her til rette for nye og andre måter og tilberede nettopp disse råvarene på. Poenget, slik jeg leser Dewey (2005) er i en slik situasjon og la hver elev få bruke sine erfaringer og lage det de har lyst til, skulle demokratiet i dens overordnede betydning (at flertallet bestemmer) er det ikke sikkert vi har fått noe annet en trollkrem da flestparten av elevene ikke kan knytte annen erfaring til råvarene enn den opplagt kjente (trollkrem), disse elevene vil derfor mest sannsynlig være enig dersom denne metoden foreslås i stedet for å være uenig og ville forske frem noe nytt. Demokratiske læreprosesser handler altså å gi rom til uenigheter for å fremme vekst og videre vilje til å søke aktiviteter som kan brukes videre i skolesammenheng samtidig som det ivaretar elevenes videre forståelse med demokratisk væremåte innen samfunnet generelt. Elevene i elevøvelsen eggehvite og tyttebær, deler imidlertid interessen for fagområdet, mat og

tilberedning av denne. Selv om alle elevene får samme oppgave stiller de ikke med like forutsetninger, da elevene har ulike erfaringer som de bruker i refleksjon og bearbeiding av innholdet i undervisningen vil måten de bryter vaner og utvikler seg på skje ulikt. Det er derfor viktig å la elevene få slike individuelle oppgaver og utfordringer og at enkeltindividene får rom til å uttrykke sine refleksjoner og ideer.

«Flere og mere varierende berøringsflader er udtryk for en større variation af stimuli, som et individ må respondere på, og som følge heraf opmuntrer de stadig mere varierende aktiviteter. De sikrer en frigørelse af kræfter, som forbliver undertrykt, så længe motivet til handling kun er ufullstændigt, så lenge det hører til en gruppe, der i sin eksklusivitet udelukker mange interesser.» (Dewey 2005:104)

Slik jeg leser Dewey (2005) her er det viktig å la elevene bygge videre på en felles kommunikativ erfaring og samtidig la enkeltindividet få uttrykke sin forståelse av råvarene og oppgaven.

En annen viktig del av demokratiske læreprosesser er tilpasset opplæring, dette er sentrale spørsmål i yrkespedagogikken i Kunnskapsløftet 2006 (K06), som nevnt her i et utdrag fra den generelle læreplanen:

«Tilpassa opplæring, Skolen skal ha rom for alle, og lærarane må derfor ha blick for den einskilde. Undervisninga må tilpassast ikkje berre til fag og stoff, men også til alderstrinn og utviklingsnivå, til den einskilde eleven og den samansette klassen. Det pedagogiske opplegget må vere breitt nok til at læraren ledig og lagleg kan møte elevforskjellane i evner og utviklingsrytme. Levereglar aleine gjer ikkje omsorg og omtanke. Læraren må bruke både mangfaldet i elevgivnadene, variasjonen i klassen og breidda i skolen som ressurs for alle si utvikling og allsidig utvikling. Ein god skole og ein god klasse skal gi rom nok for alle til å brynast og rørast, og han må vise særleg omtanke og omsut når nokon kjører seg fast eller strevar stridt og kan misse motet» (Udir[lastet ned15.mai 2014])

Ved å tilpasse opplæringen til hver enkelt elev legger jeg også til rette for at hver enkelt elev skal kunne bidra i demokratiske læreprosesser ut i fra sine forutsetninger og nivå.

Jeg vil kort oppsummere min forståelse av demokratiske læreprosesser. Ved å ta utgangspunkt i en felles kommunikativ erfaring lar jeg elevene bryte vaner ved refleksjon og rekonstruksjon på bakgrunn av tidligere erfaringer fra undervisning og opplevelser. Avslutningsvis vil jeg sitere Dewey (2005) som sier at «kommunikation er en proces, hvor man deler erfaring, til den bliver en fælles besiddelse.» (Dewey 2005:30) Elevene har en felles kommunikativ erfaring men på bakgrunn av deres tidligere erfaringer og forutsetninger for refleksjon blir resultatene av eggehvite- og tyttebærutfordringen ulik. Dette fordi erfaringene og

refleksjonene gjør at de bryter vaner og rekonstruerer handlinger ulikt. Læreren må gi rom for ulikhetene i fellesskapet, dette er grunnlaget for demokratiske læreprosesser.

3.7 Styringsdokumenter

I dette avsnittet vil jeg presentere min forståelse av to ulike styringsdokumenter, læringsplakaten og læreplanen til vgl restaurant- og matfag. Dewey (2005) snakker om at dersom en lærer blir for bundet til de føringer som ligger over han eller hun kan læreren fort bli passiv, læreren blir nærmest som en tråddukke styrt av byråkratiet og de føringer som ligger for en skolehverdag. Dette er en av fellene vi lærere må passe oss for.

3.7.1 Prinsipp for opplæringa

Et av styringsdokumentene jeg som lærer må forholde meg til er *prinsipp for opplæring, læringsplakaten*.

«Prinsipp for opplæringa blei fastset av Kunnskapsdepartementet juni 2006. (...)Prinsipp for opplæringa» samanfattar og utdjupar føresegnene i opplæringslova og forskrifta til lova, medrekna læreplanverket for opplæringa, og må sjåast i lys av det samla regelverket.» (Udir [lastet ned 18.mai 2014])

Prinsippene består av elleve punkter. Alle punktene har utgangspunkt i opplæringslova og den generelle delen av læreplanverket. Med utgangspunkt i Utdanningsdirektoratet sin *læringsplakat* vil jeg presentere min forståelse av noen av disse prinsippene og hvordan disse kan sees i sammenheng med min problemstilling. Intensjonen med undervisningen og utviklingsprosjektet er at elevene skal få utvikle seg med bakgrunn i deres yrkesønske, trygget til å ta egne valg på bakgrunn av erfaringer og refleksjoner samt stimulere til videre lærelyst. Det er nettopp disse stikkordene som går igjen i læringsplakaten.

Både inne restaurant- og matfagbransjene og i skolehverdagen kan styringsdokumenter føles som påtrengende eller påtvunget, Karlsen sier:

«Byråkratisering på utdanningsområdet innebærer generelt at det gis direkte anvisninger, instruksjoner fra overordnet nivå til underordnet nivå. Anvisningene er ofte detaljerte og omfattende og vil normalt ha en legal forankring.» (Karlsen, 2006:92)

Som nevnt ovenfor kan instruksjoner og anvisninger ofte føles urettferdig og påtvunget, dersom man snur det rundt kan disse rammen også fungere som støtte og bidra til en

strukturert og trygg arena for læreren og yrkesutøveren. Det er imidlertid viktig at det kommuniseres ved endringer. Et enkelt eksempel er oppdatering av lærebøker i tråd med utviklingen innen yrkesfagene. Jeg vil vise til noen punkt i læringsplakaten, med tanke på demokratiske læreprosesser.

Første punkt i læreplakaten sier følgende:

«Gi alle elever og lærlingar/lærekandidatar like god føresetnader for å utvikle evner og talent individuelt og i samarbeid med andre». (Læreplakaten pkt.1 [lastet ned 18.mai 2014])

Ved å bruke arbeidsplassbasert praksis eller ta ekstern kompetanse inn i undervisning gir dette meg mulighet til å differensiere undervisningen uten at dette synliggjøres for alle. Dette ser jeg på som en fordel og med utgangspunkt i de erfaringer jeg har gjort meg ser jeg at første punkt i læreplakaten dekkes av både arbeidsplassbasert praksis og bruk av ekstern kompetanse i undervisningssammenheng. Her er et viktig punkt hva gjelder å få forståelse for hverandres praksis og innhold i yrkesutføring. Videre i punkt 9 står følgende:

«sikre at det fysiske og psykososiale arbeids- og læringsmiljøet fremmar helse, trivsel og læring» (Læreplakaten pkt. 9 [lastet ned 18.mai 2014])

Jeg leser foregående punkt på følgende måte: Jeg ser det som min plikt å skape en trygg læringsarena og klassesituasjon, med en av disse to faktorene i bunn kan elever oppleve mestringsfølelse og motivasjon til videre vekst og utvikling. Dette ligger igjen til grunn for mest mulig læringsutbytte. Altså må punkt 9 være tilstede dersom punkt 1 skal kunne gjennomføres. Dette er kun eksempler på flere slike forhold slik jeg leser prinsippene.

Den delen av læringsplakaten jeg ser som kan gi lærere didaktiske utfordringer kan være punkt 11. «leggje til rette for å trekkje inn lokalsamfunnet i opplæringa på ein meningsfylt måte» (Læreplakaten pkt. 11 [lastet ned 18.mai 2014]). Her kan geografisk spredning på elever skape utfordringer. Utfordringer kan være praktiske som dreier seg om avstander, skyss og lignende men den største utfordringen slik jeg ser det kan være å få frem stoltheten over lokalsamfunnet dersom eleven ikke har noe kjennskap eller eierforhold til lokalsamfunnet fra før.

Utfordringer eller muligheter det spørres litt på hvem og hvordan man møter ulike styringsdokumenter i dette tilfelle læringsplakaten, jeg tror nok de fleste lærere holder seg innenfor læringsplakaten på en eller annen måte dersom man nettopp ser muligheter og ikke bare utfordringer. I storhusholdningsmagasinet SMAKs utgave nr. 2 i 2013 hvor det flere artikler som omhandler bruk av næringslivet tidlig i skoleåret med tanke på rekruttering og

relevant undervisning, er det nok flere og flere som får øynene opp for viktigheten av å bruke ekstern kompetanse i undervisningen.

«Det finnes enormt med kompetanse i bransjen, og den skulle jeg gjerne brukt i forhold til mine elever. Det mener jeg bestemt er en «vinn-vinn» situasjon. (...) Et tettere samarbeid vil gi spennende muligheter for alle parter, og ganske sikkert bidra til å heve statusen på kokk- og servitørutdanningen» (Sjø 2013 nr.2 :6-7)

I min praksis og spesielt med tanke på dette prosjektet har jeg valgt å samarbeide med ekstern kompetanse i utstrakt grad. Og som nevnt ovenfor kan jeg også henge meg på utsagnet «vinn-vinn» situasjon. Elevene får en annen skolehverdag, relevant informasjon og arbeidslivet får mulighet til å påvirke skolehverdagen og innholdet samt kjennskap til innhold og hvilke utfordringer som finns i en lærers hverdag. Dersom mine elever får «kjenne» på kroppen hvordan en kokk, slakter eller konditor oppleves vil deres holdninger til det faglige innholdet i studieretningen endres? I dag er mat mye mer enn bare en nødvendighet. «Mat er satt på dagsorden som uttrykk for samfunnsendring og dermed interessant for samfunnsforskere.»(Amilien & Krogh, 2007:9) I dag brukes mat på en helt annen måte enn før og det er stadig i endring, i tråd med samfunnet ellers. Følgende sitat fra boken Den kultiverte maten (Amilien & Krogh, 2007) forteller meg at jeg underviser ikke lenger «bare» om mat og dens fremstilling, det å jobbe med mat innebærer så mye mer.

«I den norske offentlige debatten forsterkes diskursen omkring hva matkultur er og bør være. Under begrepet matkultur finner vi regional mat, nasjonal mat, lokal mat, spesiell mat, tradisjons mat og mange andre «matbegreper» som dannes, eller endres. (...) Gjennom diskursen settes forståelsen av matkultur i bevegelse og blir et dynamisk fenomen.» (Amilien & Krogh, 2007:133)

Forståelse for hva mat og matkulturen kan ha for betydning er noe jeg stadig ser viktigheten av. Mange av mine kollegaer i bransjen og lærerkollegier har jeg forstått også opplever et gap i forståelse mellom skole og næringsliv. Gapet oppleves kanskje som unødvendig stort enkelte plasser. I mitt tilfelle var det som nevnt snakk om kommunikasjon, kommunikasjon med næringslivet som igjen kanskje kan sees som en av mine «oppdragsgivere», er mitt viktigste hjelpemiddel for å kunne legge til rette for best mulig læringsarena og relevant undervisning. Dewey (2005) snakker også om en kontakt, slik jeg forstår det snakker riktignok han kanskje mest om kontakten mellom elev og læreplanene. Min måte å skape kontakt på er nettopp ved

hjelp av sterke fagarbeidere som elevene kan identifisere seg med, bli nysgjerrige på og lære av.

3.7.2 utfordringer

Fornyelse er som Dewey (2005) sier en forutsetning for vekst. Ro og struktur er derimot to stikkord jeg opplever som svært viktig ved en slik måte og jobbe på dersom vekst skal forekomme. Erfaringsvis opplever jeg at man bør ikke gjennomføre innviklede og utfordrende undervisningsopplegg for elevene gjennom hele skoleåret. At elevene får ro og kan reflektere over det det har medvirket i og erfart ser jeg som svært hensiktsmessig. Hvor ofte man kan kjøre undervisningsopplegg i utvidet læringsarena og/eller implementere næringslivet i ulike former er imidlertid vanskelig å si. Jeg opplever at dette avhenger i stor grad av elevmassen til en hver tid. Alt handler i bunn og grunn om å skaffe seg kunnskap og kompetanse. I min rolle er dette viktig for å kunne opprettholde god flyt i undervisningen samt holde meg på «riktig kurs» mot målene, Harald Jarning (2006) snakker om didaktisk improvisasjon sammen med jazzmusikken, det kan se tilsynelatende tilfeldig ut når jazzmusikere «jammer» sammen eller spiller konserter. Han drar paralleller til en dreven lærer som ser tilsynelatende ut til å ha en nøye didaktisk planlagt undervisnings økt. Likhetene her sier Jarning (2006) er at det i bunnen må ligge kunnskap og trening samt et krav til dyktighet og kyndighet. (Jarning 2006:219) Det sammen sier Gunn Imsen i *Lærerens Verden* (2012) hvor hun påpeker at en lærer ofte må improvisere i timene og derfor må ha et solid bakteppe både med tanke på metode men også faglig stoff. I forhold til ekstern kompetanse og problemstillingen for øvrig er min kunnskap om regionen, nettverk, fagfolk og ikke minst oppdateringer om hva som foregår innenfor bransjen viktig med tanke på min jobb som lærer, samt at det kreves kunnskap og kompetanse for å legge til rette for god og relevant undervisning.

3.8 Oppsummering kapitel 3

Jeg har i dette kapitlet vist hvordan jeg praktiserer min yrkesutførelse i sammenheng med John Dewey og hans holdning om at demokrati står sentralt i utdanningen og at utdanningen, innhold og metode har muligheter med tanke på demokratiske læreprosesser. Mål/intensjoner, kommunikasjon, vanebryting, erfaringer, refleksjon, styringsdokumenter, og utfordringer er viktige begrep jeg her har presentert. Det blir mer og mer fremtredende at det er disse

begrepene man må ta utgangspunkt i dersom man vil legge til rette for god og relevant innhold i utdanningen.

4.0 Metode

I dette kapitelet vil jeg presentere den metodiske tilnærmingen jeg har valgt for å gi best mulig svar på problemstillingen. Bjørndal forstår en metode «(...) som et redskap vi kan bruke for å se virkeligheten bedre». (Bjørndal 2002:25) Hvilken tilnærming man velger å bruke må sees i sammenheng med problemstilling og hva man ønsker svar på. Jeg vil begrunne metodevalg samt redegjøre for prosessen omkring innsamling av data.

Aksjonsforskning skiller seg litt ut fra andre forskningsmetoder med at forskeren jobber tett opp mot dem, i dette tilfellet, elever og i det miljø den skal forske på. For å få best mulig svar på min problemstilling, *På hvilken måte bidrar arbeidsplassbasert praksis i fag- og yrkesopplæringen?*

Har jeg valgt å bruke aksjonsforskning som metode og den didaktiske relasjonsmodellen som planleggings verktøy. Min forståelse av aksjonsforskning er at i en slik tilnærming ser forskeren etter løsninger i et miljø forskeren har god kjennskap til. Jeg har også forstått det slik at et godt samarbeid mellom forsker og de man forsker på, i dette tilfellet elevene, er relevant for å lykkes i et slikt studie. Min studie tar utgangspunkt i min egen klasse og min egen praksis, elevene og temaet har jeg god kjennskap til. På bakgrunn av dette ser jeg aksjonsforskning som den beste tilnærmingen til dette prosjektet. Med utviklingsprosjektet ønsker jeg og ta rede på hvordan jeg kan nærme meg mine intensjoner med min praksis og hvordan jeg kan legge til rette for å se nærmere på problemstillingen i dette utviklingsprosjektet, Hilde Hiim sier følgende:

«Undersøkelser som integrerer undervisning og forskning i et systematisk utviklingsorientert samarbeid med elever, kolleger og andre deltagere, vil imidlertid ha relevans i forbindelse med å utvikle profesjonskunnskap.(Hiim, 2010:49)

Utvikling ser jeg som svært viktig i egen praksis, det at jeg som lærer utvikler meg og lærer sammen med elevene er også hensiktsmessig med tanke på relasjonen mellom lærer og elev samt det og kunne få en felles forståelse, en felles plattform. Utvikling og samarbeid mellom kollegaer, hvordan man forholder seg til hverandre og lærer av hverandre er viktig med tanke på egen praksis. Videre sier Hiim «Didaktisk aksjonsforskning vil si forskningsbasert utviklingsarbeid, med fokus på sentrale didaktiske utfordringer på ulike fagfelt.»(Hiim, 2010:49) Akkurat dette utsagnet fikk meg til å forstå veien videre i min studie. Hvordan kan

jeg ved hjelp av aksjonsforskning belyse hvilke utfordringer læreren har når det gjelder arbeidsplassbasert praksis og bruk av eksterne fagfolk? Hilde Hiim (2010:48) har i tidligere arbeid definert praksisbasert lærerforskning som aksjonsforskning på følgende måte:

«Forskning som innebærer systematisk samarbeid om planlegging, gjennomføring, vurdering og kritisk analyse av utdannings-, undervisnings- og læreprosesser. Forskningen har til hensikt å utvikle kvaliteten på utdanning, undervisning/læringsledelse og læring, samt å dokumentere ny kunnskap om slike prosesser i skole og arbeidsliv». (Hiim, H. 2010:48)

Systematisk samarbeid i er et viktig stikkord i dette utviklingsprosjektet, for meg betyr det å være nøye med begrunnelse for hvorfor jeg ønsker å ta i bruk ulike arbeidsplasser samt å bruke eksternt kompetanse der jeg velger det. Systematisk samarbeid med næringslivet men også med elevene. For elevene er det viktig som Dewey (2005) er inne på og kunne identifisere de handlingene vi gjør, de må føle relevans og kunne sette de i kontekst. For næringslivet må de se egen vinning og ha forståelse for utdanningsperspektivet i bruk av deres kompetanse i undervisningen. De fagfolk jeg velger å bruke må derfor på forhånd ha god dialog med meg og klarhet i hva de skal gjøre og målet med deres besøk, med andre ord, kommunikasjon.

Hva gjelder aksjonsforskning i denne studien vil jeg som Hiim (2010) sier, forsøke å utvikle kvaliteten, slik at innhold og relevans i egen praksis står til næringslivets forventninger. I tillegg til at skole og næringsliv endres i samme takt. Noen kjennetegn for aksjonsforskning er endring ved deltagelse. Dokumentasjon av mine funn i denne prosessen kan si meg noe om hvorvidt jeg bør endre min praksis eller fortsette med utgangspunkt i lignende gjennomføring. Videre sier Hiim (2010:49) at «praksisbasert lærerforskning som aksjonsforskning tar utgangspunkt i profesjonelle læreroppgaver». Med dette som grunnlag velger jeg å ta utgangspunkt i min egen klasse og de årsplaner som allerede er lagt for denne klassen.

4.1 Kontekst

Dersom jeg ved hjelp av dette utviklingsprosjektet kan få bedre forståelse for egen praksis vil jeg også kunne se didaktiske utfordringer og forhåpentligvis kunne få bedre kompetanse til å se løsninger på utfordringene. I utviklingsprosjektet er mine elever medvirkende. Jeg ønsker å dra nytte av deres erfaringer, meninger og synspunkt til og underbygge eller avkrefte min teori om måten jeg legger opp undervisningen. Det er her jeg som lærer ser muligheter, her kan jeg tenne en gnist i elever samtidig som jeg håper å vise de en bransje, en region og et

samhold de kan bli glade i og stolte av. Slik håper jeg lokalsamfunnet i regionen og studietilbudet kan bestå. I utviklingsprosjektet tar jeg utgangspunkt tre undervisningsopplegg. Oppleggene er utformet med tanke på at elevene skal få bedre innsikt i fisk og sjømat samt lokalmat og Det trønderske matmanifest. Det er et tverrfaglig programfagsopplegg og tar utgangspunkt i nasjonale læreplaner innen hvert programfag.

4.1.1 Forskningens hensikt

Ideen med dette utviklingsprosjektet var å ta rede på hvilke muligheter som er tilstede ved bruk av arbeidsplassbasert praksis og ekstern kompetanse i undervisning. Samt en intensjon om å få bedre forståelse mellom skole og næringsliv. Hiim (2010:54) sier «Det er nær sammenheng mellom elevers læring og lærers læring». Dette er viktig for meg, ved å ta næringslivet inn i min undervisning har jeg muligheten til å få grunnlag til samme erfaring og opplevelse rundt en aktivitet som elevene, vi får dermed en felles plattform. Det at lærer og elev står «på samme» side av bordet ser jeg som viktig både i relasjonsbyggingen for å skape et trygt og godt læringsmiljø men også med tanke på senere didaktikk. I etterkant av besøket er det lagt til rette for at både jeg og eleven kan diskutere og reflektere over besøket sammen med mer eller mindre samme utgangspunkt.

4.2 Lærer og forsker

Jeg har i dette utviklingsprosjektet fått lov av rektor til å forske i egne klasse, elevene og foreldrene blir informert om utviklingsprosjektet i et foreldremøte samt at elevene får med et skriv hjem³. Da alle elevene er under 18 år må både elev og foreldre signere. Utover faglærere som er med inn i klassen på samme tidspunkt som meg har jeg ikke involvert øvrig kollegium.

Hvordan jeg velger å gjennomføre forskningen avhenger av hvordan jeg utfører min praksis i det daglige, hvilket forhold jeg har til elevene og arbeidsplassen min vil være med på å bestemme hvordan jeg skal forske. Før gjennomføringen er jeg veldig bevist på at jeg som forsker i egen klasse må være veldig bestemt på å skille mellom forsker og lærer. Som forsker må jeg ta på meg de «kritiske brillene» og gjerne ha en eller to bestemte faktorer jeg ønsker å ta for meg for hver observasjon. Som lærer er jeg veldig bevist på å se alle elevene, som forsker kan jeg imidlertid fokusere på enkeltelever.

³ Vedlegg 3

I min hverdag ønsker jeg til en hver tid å utvikle meg, min praksis og min kunnskap. Da jeg underviser i bransjer som er i konstant endring ser jeg det som svært viktig at jeg som representant for utdanningen er med på denne utviklingen. «Didaktisk aksjonsforskning vil si forskningsbasert utviklingsarbeid, med fokus på sentrale didaktiske utfordringer på ulike fagfelt». (Hiim, 2010:49) Som Hiim her sier, ønsker jeg å utvikle didaktikken og må da se på ulike utfordringer dagens praksis gir meg. Som lærer ønsker jeg jo hele tiden å legge til rette for at hver enkelt elevene skal ha mest og best mulig utbytte av min undervisning. For at jeg skal være i stand til å tilrettelegge undervisningen slik må jeg fornye meg og følge med i tiden, Dewey (2005) snakker som nevnt om at vi må fornye oss for å kunne vokse.

4.3 Datautvalg og datainnsamling

Da dette studiet tar for seg hvorvidt min egen praksis og bruken av utvidet læringsarena gir meg som lærer noen utfordringer velger jeg å forske i min egen klasse. Dette er en Vg1 klasse med 7 elever. Jeg har sammen med en kollega valgt å bruke entreprenørskap som metode gjennomgående i hele skoleåret, vi har derfor valgt å kjøre to klasser sammen. Til sammen er disse to klassene 17 elever i alderen 16 – 19 år.

For å skaffe data til å gjennomføre dette studiet har jeg fra uke 36 dette år samlet inn logger fra mine 7 elever. Jeg har lagt få enkle føringer for disse loggene. Fem spørsmål⁴ blir besvart hver fredag av alle elevene. Elevene har skrevet mer omfattende logger til prosjektets tre undervisningsopplegg. Observasjon av elevene og samspillet mellom dem og ekstern kompetanse samt hvordan jeg opplever elevene ute i bedriftsbesøk er viktig i dette utviklingsprosjektet.

4.4 Forskningsetiske prinsipper

Som forsker må man ta hensyn til etiske og moralske utfordringer i sin studie. Etikk begrepet brukes i dag om det å være reflektert i måten man forholder seg til omverden på (Bjørndal 2002). Objektivitet og hvordan ens behandling av forskningsobjekter og forskningsdata behandles etter studien er momenter som må tas med i planleggingen av en studie. Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) har utarbeidet forskningsetiske retningslinjer:

⁴Mal arbeidslogg – Vedlegg 2

«De forskningsetiske retningslinjene er utarbeidet for å hjelpe forskere og forskersamfunnet med å reflektere over sine etiske oppfatninger og holdninger, bli bevisst normkonflikter, styrke godt skjønn og evnen til å treffe velbegrunnede valg mellom motstridende hensyn». (De nasjonale forskningsetiske komiteene [lastet ned 15.november 2012])

I dette utviklingsprosjektet er de fleste data på grunnlag av observasjoner og i iakttagelse dette innebærer respekt, respekt for de menneskene man iakttar dette støttes av Bjørndal, «Pedagogisk iakttagelse bør først og fremst innebære respekt for de lærende – for elever, studenter eller andre.» (Bjørndal 2002:125) I og med at jeg bruker elevenes personlig logger og refleksjoner samt egne observasjoner fra en liten klasse er jeg påpasselig slik at ingen elever skal kunne kjennes igjen. Etter bruk av elevenes logger makuleres disse, elever og foresatte har godkjent bruk av både logger og observasjoner gjort i undervisningssammenheng.

4.5 Reliabilitet og validitet

Hva gjelder validitet i aksjonsforskning må jeg ta høyde for faren «nærblindhet». Som forsker i egen klasse er faren for og «se seg blind» på situasjoner, hendelser og egne vaner som man til daglig står i. I løpet av utviklingsprosjektet er jeg derfor opptatt av og ser det som svært viktig og skille mellom lærerrollen og forskerrollen for å unngå «å se seg blind» i ulike situasjoner. Cato R. P. Bjørndal sier: «Som pedagog kan du i en viss forstand betraktes som en forsker» (Bjørndal 2002:22) Det Bjørndal sier her er jeg enig i, som lærer ønsker jeg hele tiden å legge til rette for best mulig undervisning og man bruker tidligere erfaringer til å fornye eller endre sin praksis, slik sett kan jeg støtte med til Dewey (2005) med hans ide om utvikling og vekst. I dette utviklingsprosjekt må jeg imidlertid reflektere og analysere hva jeg har gjort og hvilken effekt dette hadde mot de mål og intensjoner jeg har satt meg i større grad enn i mitt daglige virke. Videre sier Bjørndal (2002) at dersom man deler opp ordet aksjonsforskning til *aksjon* og *forskning* synliggjør man hva en slik metode innebærer. Det å prøve ut ideer for å bedre egen praksis og på en slik måte på økt innblikk i egen praksis. (Bjørndal 2002:22) Som forsker må jeg derfor nyansere meg fra lærerrollen og kunne se meg selv, læreren fra en forskers synspunkt. Dokumentasjon og et kritisk samt nyansert blikk på resultatene i denne forskningen er derfor viktig for resultatet.

4.5.1 Hva har jeg gjort i dette utviklingsprosjektet for å sikre reliabilitet og validitet?

Validitet. Det viktigste med tanke på validitet de data og informasjon jeg har skaffet er grunnlag for å svare på problemstillingen min, *på hvilken måte bidrar arbeidsplassbasert praksis til relevans i fag- og yrkesopplæringen?* Valg av metode er derfor viktig, jeg har på bakgrunn av dette valgt aksjonsforskning, nettopp for å sikre tilstrekkelig og funksjonell datainnsamling. Datainnsamling har i hovedsak foregått ved hjelp av elevlogger og egne observasjoner.

For å skille mellom lærer- og forskerarbeidet har jeg satt ett fysisk skille ved å jobbe på to ulike kontor, ett for hver «rolle». Samtidig som jeg ovenfor elevene har påpekt i planlegging, gjennomføring og etterarbeid av undervisningsopplegg hvilken rolle jeg har. Å presisere dette ovenfor elevene er til stor hjelp også for meg, dette får meg til å være mer fokusert. Per-Johan Ødemann (2007:108) skriver «sjålv ser jag «validitet» som synonymt med «giltighet». Her snakker Ødemann om «gyldighet», for å sikre at min forskning blir «gyldig» har det vært viktig for meg og få elevenes umiddelbare reaksjoner og opplevelser av undervisningsoppleggene, dette for å få best mulig dokumentasjon og data på deres erfaringer. Samtidig må mål og intensjoner med forskningen må være oppnåelige og holdbare innenfor de rammer jeg har i mitt daglige virke.

Reliabilitet. For å sikre at forskningen skal være pålitelig og at jeg skal få et godt grunnlag for drøfting samt erfaringer vil jeg gjennomføre ulike undervisningsopplegg tre ganger med samme mål og intensjoner hver gang. For å sikre validiteten på empirien har alle elevene notert små arbeidslogger hele året i tillegg til de utfyllende loggene etter gjennomføringen av undervisningsoppleggene.

4.6 Observasjoner

I hvert undervisningsopplegg ønsker jeg og observere elevene og deres interaksjon med hverandre og næringslivet. Jeg velger og ikke binde meg for hver gang med tanke på og kun observere en eller to ting men har bestemt at jeg vil følge de situasjoner som eventuelt oppstår. Særs er jeg opptatt av å observere hvordan det ser ut til at elevene tar i mot de opplysninger og informasjon som blir gitt på de ulike bedriftene og av fagfolk. Dersom jeg vurderer det dit hen at en elev ikke viser forståelse eller ser ut til å «dette» ut vil jeg ta tak i dette. Observasjon er en av de fire mest brukte metodene for å samle inn kvalitative data på.

Observasjon defineres av Asbjørn Johannesen, Per Arne Tufte og Line Kristoffersen i boka *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (2010) på følgende måte: «Observasjon brukes i dagligtalen om det å iaktta, se, oppdage eller følge med. (...) Ved observasjon i forskning ønsker vi å tilegne oss ny kunnskap». (Johannesen et. al 2010:117) I boken *Det vurderende øyet* er det beskrevet en pedagogisk tilnærming av observasjon. I dette utviklingsprosjektet kjenner jeg meg mer igjen følgende sitat «I pedagogisk sammenheng er det for eksempel alminnelig å forstå observasjon som *oppmerksom iakttakelse* – det vil si at en på en konsentrert måte forsøker å observere noe som har pedagogisk betydning». (Bjørndal 2002:29) Videre sier Bjørndal(2002) at for en pedagog er observasjon en profesjonell ferdighet, nettopp for å legge undervisningen til rette for elevenes behov og ståsted til en hver tid. I dette utviklingsprosjektet ønsker jeg å tilegne meg ny kunnskap med bakgrunn i problemstillingen, *på hvilken måte bidrar arbeidsplassbasert praksis til relevans i fag- og yrkesopplæringen?* I tillegg ønsker jeg også og forbedre og utvikle egen praksis slik at den til enhver tid er relevant i tråd med bransjen. Funn og oppdagelser fra hvert undervisningsopplegg er derfor noe jeg tar med videre i utviklingen av neste undervisningsopplegg.

4.6.1 Målet med observasjonene

Med utgangspunkt i problemstillingen hvor jeg spør hvorvidt bruken av arbeidsplassbasert praksis og bruk av ekstern kompetanse kan bidra til relevant fag- og yrkesopplæring vil jeg for å kunne få forståelse for hvordan dette oppleves, observere og senere sammenligne mine observasjoner med elevenes logger og samtaler i etterkant. Observasjon er en metode som egner seg godt dersom det ønskes direkte tilgang til samhandling mellom mennesker (Johannesen et.al 2010:118) Fokus ved mine observasjoner kan variere ettersom hvilket undervisningsopplegg som gjennomføres og erfaringene fra tidligere opplegg.

4.7 Logg

For å dokumentere elevenes opplevelser og refleksjoner av undervisningsoppleggene underveis har jeg valgt å la de føre logg etter hvert opplegg. Loggene er et verktøy for meg til videre planlegging. «Logg er kanskje den enkleste måten og nedtegne observasjoner på.» (Bjørndal 2002:59) Mitt ønske med loggføringen er å få elevene til å reflektere over

prosessene og aktivitetene de har vært gjennom, hva elevene tar med seg fra de ulike oppleggene er noe jeg vil bygge videre på i planleggingen av senere undervisningsopplegg. Som Bjørndal (2002) også sier er «hensikten med loggskrivning å skape en dypere forståelse av hendelser, gjennom skriftlig refleksjon» (Bjørndal 2002:59). I dette utviklingsprosjektet har jeg valgt å bruke en synteselogg, med synteselogg menes: «Når du skriver en synteseloggbok, lager du en syntese eller sammenstilling av det som skjedde, samtidig som du setter dine erfaringer i relasjon til hva du eller andre skal gjøre i fremtiden». (Bjørndal 2002:65) Mine elever har fått faste spørsmål⁵ etter hvert opplegg samt mulighet for å beskrive deres opplevelser omkring oppleggene. Loggene kan også være hensiktsmessige til bruk ved for eksempel elevsamtaler, fagsamtaler og selvsagt for min egen utvikling med tanke på videre undervisningsopplegg.

⁵ Vedlegg 2.

5.0 Planlegging og gjennomføring

Muligheter, samarbeid og kommunikasjon er stikkord som er viktig for denne forskningen. Jeg som lærer har et mål, jeg ønsker å legge til rette for god og relevant undervisning ved og i hovedsak samarbeid med næringslivet. I tillegg har jeg en intensjon om å bringe skole og næringsliv tetter sammen blant annet ved hjelp av samarbeid og bedre kommunikasjon. Likeså viktig er det å ha et godt samarbeid, gode relasjoner mellom meg og elevene. Dewey (2005) snakker om mange berøringsflater, jeg har en intensjon om at dette prosjektet kan åpne for flere berøringsflater mellom meg og elevene samtidig som skole og næringsliv kommer nærmere. Videre ønsker jeg å ivareta det som ligger mellom mennesker, «inter-eset» må ivaretas i undervisningen. I all undervisningsplanlegging er derfor elevenes utgangspunkt viktig, i denne forskningen er jeg så heldig å ha elever som er faglig interesserte og som ønsker å delta aktivt i undervisningen. Ved å legge til rette for demokratiske læreprosesser ønsker jeg nettopp å bygge opp under dette, jeg vil samarbeide med elevene la de få medbestemmelse på hvordan vi skal nå de ulike målene vi sammen har satt oss. En forutsetning for at elevene skal være faglig rustet til å komme med innspill til mål og ulike metoder som kan være aktuelle, er at elevene har fått god nok kjennskap til teorien omkring emnet vi skal ta for oss. I disse undervisningsoppleggene har jeg satt noen overordnede mål med utgangspunkt i læreplanen, ellers er veien mot målet er åpen.

For å ta rede på problemstillingens spørsmål, *på hvilken måte bidrar arbeidsplassbasert praksis i fag- og yrkesopplæringen*, har jeg som nevnt tatt for meg tre ulike undervisningsopplegg. Bakgrunnen for utviklingsprosjekt er å prøve ut hvorvidt måten jeg legger opp undervisningen på er hensiktsmessig med bakgrunn i undervisningens mål samt kartlegge hvilke muligheter jeg har og konsekvensene av disse mulighetene. Overordnede kompetansemål for teoretisk innhold i vg1 restaurant- og matfag ligger i læreplanen som omhandler vg1 restaurant- og matfag. Mål som omhandler samfunnsoppdraget hentes som fra den generelle delen av læreplanen, i tillegg har jeg med meg erfaringer og ønsker om innhold og mål fra min tid i bransjen og fra kjennskap til lokalt næringsliv. Det kan være kjennskap til enkelte produkter, tradisjoner, personer eller bedrifter i regionen eller det kan være konkrete mål som undervisningsopplegg 3, bli kjent med det Trønderske matmanifest.

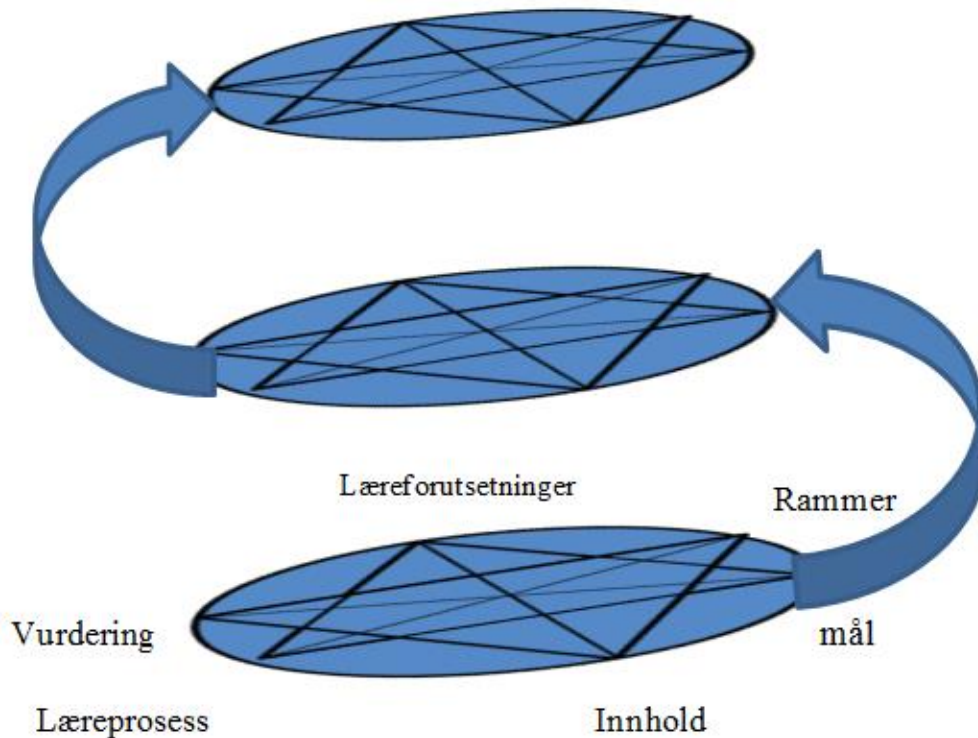
5.0.1 Den hermeneutiske sirkel

Jeg planlegger alltid undervisningen med utgangspunkt i den didaktiske relasjonsmodellen (Hiim og Hippe 2006:17) når jeg planlegger undervisningen. Denne ser jeg som et godt hjelpemiddel. I dette utviklingsprosjektet vil jeg i tillegg reflektere ekstra over hva jeg må endre og tilpasse til neste undervisningsopplegg. Dette kan ses i sammenheng med den hermeneutiske sirkel, Store Norske Leksikon forklare denne sirkelen slik:

«(...) for å forstå en handling må vi alltid i fortolkningen av enkelthetene gå ut fra en viss «forhåndsforståelse» av helheten som detaljene hører hjemme i. Den forståelse vi dermed oppnår av delene, virker så tilbake på forståelsen av helheten osv.»(SNL [lastet ned 28.11.2012])

Denne forståelsen brukes av flere på ulike måter, Hans-Georg Gadamer (1900-2002) ser på denne «som forholdet mellom den konkrete delutlegning av noe og den forståelseshelhet (meningshorisont) som utlegningen befinner seg innenfor.» (SNL- [28.11.2012]) Slik jeg forstår Gadamer er det snakk om å «så» små kunnskapsfrø, man må riktignok så de riktige frøene for å få en helhet. Her har jeg en utfordring, jeg må «så» de riktige frøene slik at jeg *veileder* og ikke *villeder* elevene. Lærers bredde- og dybdekunnskap innen ulike felt kan her fort bli avgjørende for hvor vellykket et undervisningsopplegg over gitt tid kan bli. Dewey (2010) snakker om at man må fornye seg for å komme videre. Dette kan også sees i sammenheng med min praksis. Hilde Hiim viser til den *didaktisk aksjonsforskningsmodell*. (Hiim 2010:52) Denne modellen går i grove trekk ut på å gjennomføre deretter reflektere for så og planlegge, deretter ny gjennomføring nye refleksjoner og ny planlegging. I planleggingen tar man utgangspunkt i de erfaringer og refleksjoner man gjorde seg i tidligere opplegg. Det er viktig og dokumentere hva som faktisk er gjort i alle delene av prosessen og hvilke erfaringer og refleksjoner man tok med seg fra opplevelsene ved gjennomføringen. Dokumentasjonen fra planleggingen, gjennomføringen og refleksjonene er et organ for demokratiske samarbeidsprosesser. (Hiim 2010:52)

Nedenfor har jeg gjengitt den didaktiske aksjonsforskningsmodellen etter Hiim og Hippe.

Figur 1. Den didaktiske aksjonsforskningsmodellen etter Hiim og Hippe (Hiim 2010:52)

Som figuren ovenfor illustrerer gjennomfører jeg undervisningsopplegg 1, deretter refleksjon over hendelsene og opplevelsene. I planlegging og utvikling av neste undervisningsopplegg tar jeg utgangspunkt i elevenes logger og egne observasjoner. For hvert undervisningsopplegg ønsker jeg vekst i form av fornyelse, jeg vil se at elevene tenker i nye baner på bakgrunn av de erfaringene de har gjort seg eller at de kommer med konkrete ønsker som til innhold i undervisningen. Det kan kort fortalt være et ønske om å lage fiskeboller av fiskene vil fileterte neste gang vi skal jobbe praktisk. (Dewey 2005). Videre vil jeg skissere grovplanen for oppleggene med utgangspunkt i den didaktiske relasjonsmodellen.

5.1 Grovplan, prosjektets oppbygging

I dette kapitlet vil jeg presentere grovplanen for dette utviklingsprosjektet samt oppbyggingen av utviklingsprosjekt. Grovplanen tar utgangspunkt i den didaktiske relasjonsmodellen, hver underoverskrift i følgende kapittel er derfor hentet fra denne.

Den didaktiske relasjonsmodellen er et planleggingsverktøy brukt spesielt i lærerutdanningen de siste årene. I boka *Nye veier til didaktikken* av Bjarne Bjørndal og Sigmund Lieberg (1978) er denne omtalt for første gang. Bjørndal og Lieberg presenterer da modellen som «en modell med et begrepsapparat som viser relasjoner mellom ulike faktorer som bør analyseres ved undervisningsplanlegging». (Bjørndal og Lieberg 1978:135) Videre poengterer forfatterne at «undervisning er et dynamisk samspill mellom en rekke faktorer». (Bjørndal og Lieberg 1978:136) Dette synes jeg er spennende, faktorene og forutsetningene vi lærere har er stadig i endring, det vil si at vi må følge med i tiden og med på endringene. For å utforme oppdatert undervisning må vi sette oss godt inn i de ulike faktorene som nevnt i den didaktiske relasjonsmodellen. Bjørndal og Lieberg (1978) nevner følgende faktorer i den originale modellen; faginnhold, evaluering, didaktiske forutsetninger, læringsaktiviteter, og mål. Med didaktiske forutsetninger menes her, elevforutsetninger, lærerforutsetninger, fysiske, biologiske, sosiale og kulturelle forutsetninger. Siden dette begrepet først ble lansert har benevnelsen på de ulike faktorene variert noe, innholdsmessig opplever jeg det samme. Hilde Hiim og Else Hippe har videreutviklet denne og omtaler dette blant annet i boken *Praksisveiledning i lærerutdanningen. En didaktisk veiledningsstrategi* fra 2006. Det er Hiim og HIPPES videreutviklede modell jeg tar utgangspunkt i ved utviklingen av undervisningsoppleggene i dette utviklingsprosjekt. Videre presenterer jeg utviklingsprosjektets tre undervisningsopplegg og de faktorer som er lagt til grunn for utviklingen og planleggingen av disse.

5.1.1 Mål/intensjon

For å fremme demokratiske læreprosesser samt nå mine overordnede intensjoner som er å legge til rette for relevant yrkesopplæring og bygge bro mellom skole og næringsliv vil jeg i dette utviklingsprosjekt planlegge og utvikle undervisningsoppleggene med utgangspunkt i følgende punkter:

1. La elevene bli kjent med de ulike yrkene innen restaurant- og matfag.

2. Elevene må rustes med en teoretisk forkunnskap og kjennskap til de ulike undervisningsoppleggene i utviklingsprosjekt slik at de kan bidra til medbestemmelse i utviklingen av oppleggene.
3. Innholdet i undervisningsoppleggene må legges slik til rette at elevene kan ved demokrati få medbestemmelse i ønsket innhold og metode i undervisningsoppleggene.
4. Legge til rette for muligheter ved bruk av ekstern kompetanse for å imøtekomme den enkelte elevs mål og ønske.
5. Det er viktig at introduksjonen av nytt lærestoff sees i sammenheng med elevens læreforutsetninger og erfaringer, gapet mellom kjent og ukjent stoff må ikke bli for stort.
6. Kommunikasjon mellom skole (elever og lærere) og næringsliv, det må sikres at begge parter har samme intensjon med opplegget ved start.
7. Det må settes av nok tid til refleksjon og bearbeiding av opplevelsene og erfaringene fra hvert undervisningsopplegg. Det er viktig at elevene selv ser koblingen mellom teori og praksis.

Videre vil jeg gå litt nærmere inn på overnevnte punkter samt se i grove trekk på styringsdokumentene som ligger til grunn for utvikling av undervisningsopplegg.

Som nevnt innledningsvis kan man som lærer av og til «glemme» at det er den enkelte elev som skal stå i fokus. Undervisningens overordnede formål er nedfelt i 7 hovedpunkter og prinsipper i Opplæringslova, i opplæringslovens § 1.-1. heter det:

«§ 1.-1. Opplæringa i skole og lærebedrift skal, i samarbeid og forståing med heimen, opne dører mot verda og framtida og gi elevane og lærlingane historisk og kulturell innsikt og forankring» (Lovdata [lastet ned 26.april.2013]).

Videre ligger overordnede mål i hvert enkelt fags læreplan og videre kompetansemål. Kompetansemålene er i vg1 restaurant- og matfag forholdsvis konkrete og gir gode pekepinner på hva undervisningen bør inneholde. Eksempel på et kompetansemål i programfaget bransje, fag og miljø hvor et kompetansemål er: *håndtere avfall på en miljømessig forsvarlig måte* (Udir [lastet ned 18.mai 2014]). Med tanke på planlegging og innhold er kompetansemålene veldig greie og forholde seg til. Tar man utgangspunkt i eleven og demokratiske læreprosesser er det samtidig viktig og sette mål og ønsker for undervisningen sammen. Her kan også kompetansemålene være greie å vise til, dersom

eleven kan ta utgangspunkt i de overordnede målene og klarer å se sammenhenger med sine erfaringer har eleven kommet godt i gang, da viser eleven aktivt at den er kapabel til å omformulere erfaring til læring (Dewey 2005). Andre mål det kan være greit å sette sammen med elevene kan være; mål for opplæringen sett gjennom hele skoleåret, mål for dagen mål for måneden og så videre. Med mål menes da mål utover de overordnede og styrende formålene. Elevenes mål kan for eksempel være et ønske om å fullføre kurset med ønsket karakternivå eller et minimum av fravær. Det kan være et mål om å bedre sosial kompetanse eller et mål om å fordype seg i ulike emner. Hvilke mål eleven ser som viktigst for deres motivasjon er viktig for meg å ta rede på, disse målene er nok ikke konstante i løpet av skoleåret, som lærer er derfor tett dialog, god kommunikasjon og samarbeid med eleven i løpet av hele året viktig. For å sammenfatte vil jeg føye meg til følgende sitat: «Læreren må ha klare mål for sin undervisning hvis han skal ha mulighet for å finne de beste veier fram mot målene». (Bjørndal og Lieberg 1978:37) på lik linje som læreren må også elevene ha klare mål slik at også de skal finne beste vei mot målet. Her er samarbeid viktig! Prosessen og veien mot målet ser jeg likeså om ikke viktigere enn selve målet, dersom erfaringene gjort underveis kan settes sammen og brukes i relasjon til det opprinnelige mål har eleven og kanskje læreren vokst og tilegnet seg ny kunnskap.

I denne planleggingen har jeg hele tiden problemstillingen i bakhodet, *på hvilken måte bidrar arbeidsplassbasert praksis i fag- og yrkesopplæringen?* Hva kan jeg forvente ved bruk av arbeidsplassbasert praksis? På forhånd er forventningene at jeg og elevene skal få et bedre blikk inn i dagens situasjon innen bransjen, hva næringslivet forventer av skolen og elevene. Samtidig vil jobbe med mine intensjoner om brobygging mellom skole og næringsliv ved å legge til rette for gode relasjoner til lokalt næringsliv og gi de et innblikk i hvordan vi i skolen jobber og med det knytte nærmere bånd. At eleven knytter relasjoner til personer innen bransjen som senere kan benyttes med tanke på jobb og/eller praksisplass er også noe jeg tar høyde for at kan skje.

I dette utviklingsprosjektet vil jeg med Deweys (2005) filosofi omkring kommunikasjon, erfaring og refleksjon legge til rette for at elevene skal få god innsikt i ulike bransjer, kjennskap til ulike råvarer og samtidig legge til rette for oppbygging av gode relasjoner mellom elevene og lærere. Å la elevene få muligheten til å være uenige og komme med forslag til nye eller andre måter og tilnærme seg stoffet på er demokratisk læreprosesser. Innholdet i undervisningen må selvsagt stå i forhold til målene, både de overordnede, elevenes og mine mål og intensjoner. For at elevene skal oppleve innholdet som relevant og

demokratisk er det derfor viktig at elevene har reel påvirkningskraft på undervisningens innhold samtidig som jeg legger opp undervisningen slik at alle har noe å strekke seg etter. Dewey (2005) sier også at de betingelsene som settes for ulike aktiviteter må ikke overstige den enkelte elevs evner men legges slik at aktiviteten skaper en videre trang til utforskning og ideer. For å komme seg videre er det viktig med utfordringer (Dewey 2005). Det er også viktig at jeg tar hensyn til lokalsamfunnet og bransjens behov ved planlegging av innhold og mål med undervisningen.

5.1.2 Elevens læreforutsetninger

Med lærerforutsetninger mener jeg her de forutsetningene hver enkelt elev har for å ta til seg læring. Hvilke yrkesønske og interesser har hver enkelt elev med utdanningen og hvilke fysiske og psykiske forutsetninger elevene har for denne utdanningen må legges til grunn i planleggingen av undervisningen. Hver enkelt elev går inn i et studie, et opplegg og en erfaring med egne forventninger og egne forutsetninger. I dette utviklingsprosjekt har jeg lagt vekt på å utvikle tre ulike undervisningsopplegg hvor hver enkelt elev kan få mest mulig utbytte i forhold til sitt ståsted, både faglig og med tanke på interesser. I praktiske situasjoner er det enklere å tilpasse oppgaver ut i fra enkeltelevers nivå og tilsvarende greit og observere og veilede. I forkant av undervisningsoppleggene knyttet til utviklingsprosjekt opplever jeg at elevene i min klasse virket motiverte både for teoretisk og praktisk undervisning. Elever har ulik motivasjon for å starte et opplæringsløp, de har ulik bagasje, erfaringer og opplevelser. Dette er en av de utfordringene jeg ser kan møtes ved bruk av ekstern kompetanse. Her kan den eksterne kompetansen ha eller få en annen relasjon til eleven en det jeg som lærer har. Samtidig som at elevene får et relevant og virkelig innsyn i de ulike bransjene og yrkene kan man også legge til rette for demokratisk yrkesopplæring med utgangspunkt i deres fremtidige yrkesønsker og interesser. Dette kan vi sammen igjen benytte oss av når det gjelder og sette realistiske mål for elevene. Det er ikke til å stikke under en stol at bred erfaring nok taler positivt med tanke på det og se muligheter og ikke begrensninger. Å spille på lag med elevenes forutsetninger kan sees i sammenheng med improvisasjon i jazzmiljøet. For at dette skal flyte greit og sammenhengende må det fra lærer eller musiker sitt utgangspunkt ligge bred og relevant kompetanse i bunn. Henning Sommero, en kjent musiker fra min oppvekst i Surnadal, taler varmt om improvisasjonens kunst og får det til å virke tilfeldig, når det egentlig ligger mye trening og kompetanse bak en stilsynelatende tilfeldig sesjon. (Jarning 2006) Det jeg anser som det viktigste i dette prosjektet er og finne ut hva eleven interesserer

seg for, hvilke mål har elevene og om jeg kan legge opp besøk fra ekstern kompetanse ut i fra elevenes interesser og mål? Læreforutsetningene er dynamiske det vil si at jeg hele tiden må ha tett dialog og oppfølging av elevene slik at jeg eventuelt kan endre målene og prosessen for å komme i mål med opplæringen og innhold. (Lyngsnes og Rismark 2007:84)

5.1.3 Rammer

Her er det først og fremst snakk om hvilke praktiske rammer som ligger til grunn for min undervisning. Jeg tenker da på økonomi, hvordan timeplanen er lagt opp, hvilke rom og verksteder har jeg til rådighet samt hvilke kontakter jeg har.

I klassen jeg underviser, vg1 restaurant- og matfag er det i dag 7 elever. Som gjennomgående metode i løpet av skoleåret kjører jeg entreprenørskap sammen med en annen klasse, dette betyr at de i store deler av undervisningen er totalt 16 elever. I forbindelse med dette utviklingsprosjektet har jeg imidlertid kun tatt for med logger og observasjoner i min egen klasse, altså 7 elever. Av de 7 elevene er det 3 elever med individuell opplæringsplan en såkalt IOP. Dette betyr at eleven kan ha behov for særskilt tilrettelagt deler av eller hele undervisningen. Elevene med IOP har imidlertid ikke behov for særskilt tilretteleggelse i programfagene og dermed heller ikke i disse undervisningsoppleggene, det har derfor ikke påvirket prosjektet eller undervisningsoppleggene i særlig stor grad. Av de 7 elevene vil 5 bli kokker og de to siste har et ønske om å bli konditorer. Elevene har de samme fremtidsønskene i april 2013 som de hadde ved skolestart høsten 2012. Flere rammefaktorer er bestemt av myndighetene, jeg tenker da på klassestørrelse og antall timer i de ulike fagene. Utover dette er det flere faktorer som bestemmes på den enkeltes skole, sist er det den enkelte lærer som bestemmer sine rammefaktorer, hvor mye tid en legger ned i de ulike oppleggene. Rammefaktorene trenger ikke nødvendigvis å hemme eller fremme undervisning på noe vis, men dessverre er det slik i dag at resurser i form av penger kan påvirke en del (Lyngsnes og Rismark 2007:85). Man kan selvsagt diskutere hvorvidt nytt kjøkken og fancy utstyr påvirker undervisningen men jeg mener at kvaliteten på undervisningen avhenger mest av læreren selv og ikke materielle faktorer. Her vil jeg dra inn arbeidsplassbasert praksis, mange ser begrensinger med tanke på materiellet utstyr men jeg ser muligheter med tanke på det unike næringslivet vi har i fjellregionen og med mitt nettverk legger rammen et godt grunnlag for og nå mine mål og intensjoner sammen med elevenes mål og ønske med undervisningen.

Selv om min skole dessverre har et noe utdatert opplæringskjøkken mener jeg som nevnt å ha gode rammefaktorer i form av lokalt næringsliv som stiller opp med ekstern kompetanse uten at dette koster skolen noe, samt at de tar i mot klassen og enkeltelever dersom dette er hensiktsmessig i den planlagte undervisningen. Jeg anser mitt handlingsrom og muligheten for å benytte meg av arbeidsplassbasert praksis som relativt stort, det gjelder å se muligheter i stedet for utfordringer. Også her kan jeg se fordelene med bred erfaring og kompetanse samt fordelene av et stort nettverk utenfor skolen.

5.1.4 Innehold og læreprosess

Utdanning og læring er en prosess (Dewey 2005), elevene er i utvikling, derfor har jeg liten tro på å fastlegge detaljerte årsplaner ved skolestart. Planene og prosessen må endres etter hvert som elevene har progresjon og utvikler seg. Hvilke metoder jeg velger å tilrettelegge for å formidle fagstoffet samt formidler praktisk læring på avhenger av elevenes læreforutsetninger og evne til vekst (Dewey 2005), man legger i følge Dewey (2005) til rette for vekst og utvikling ved og aktivt ta i bruk elevenes erfaringer. I dette utviklingsprosjektet vil derfor elevenes logger og mine observasjoner være viktig i planleggingen av neste undervisningsopplegg. Tilpasset opplæring i en praktisk arena gir meg mange muligheter, men det er som nevnt en forutsetning at jeg kjenner eleven og deres ønsker omkring yrkesvei.

5.1.5 Vurdering

I dette utviklingsprosjekt er vurdering og refleksjon svært sentral da refleksjonene og erfaringene fra de ulike undervisningsoppleggene brukes videre i utviklingen av neste undervisningsopplegg. Fordi jeg hele tiden vil utvikle og legge til rette for god og relevant opplæring er det derfor i disse undervisningsoppleggene viktig med en kontinuerlig refleksjon og vurdering fra min side. Som Hiim og Hippe (2006) her sier er det flere muligheter for vurdering «Vurderingen kan foretas i forhold til undervisningsprosessen, i forhold til målene for læringsaktiviteten og i forhold til elevenes læring». (Hiim og Hippe 2006:22) I dette utviklingsprosjektet velger jeg på bakgrunn av dette formativ vurdering. Dette gjennomføres på flere måter, en er tett dialog ved gjennomføring av undervisningsoppleggene samt samtale og tilbakemeldinger på logger etter hvert opplegg. Jeg ser vurderingen som en vesentlig del av oppleggene, da logger og dialogen med elevene er grunnlag for eventuelle endringer i senere

opplegg. Jeg har også tett dialog i etterkant med ekstern kompetanse, tar da for med fagpersonens opplevelse av undervisningen, opplegget og eventuelt elevene dersom fagperson ønsker dette. Elevene får i fagsamtaler tilbakemeldinger om fagpersonens opplevelser dersom dette er relevant og i orden for fagperson.

Elevene vurderer i stor grad også seg selv, ved enkle avkrysningsskjema med vurderingskriterier elevene selv har vært med på å sette, vurderer og reflekterer de over egen innsats. Elevene skriver logg hver uke der de også er bedt om refleksjon i forhold til egen innsats. Dette betyr at elevene har erfaring med å sette ord på erfaringene underveis og reflektere rundt disse. Egenvurdering er noe jeg konsekvent gjennomfører hele skoleåret, jeg bruker loggene ved fagsamtaler og ellers som grunnlag for samtale om videre arbeid og mål i undervisningssammenheng. I dette utviklingsprosjektet har jeg tatt utgangspunkt i tre ulike undervisningsopplegg, fokus i alle tre er, råvarekunnskap, kjennskap til bransjen og ulike yrker innen denne.

5.1.6 Oppsummering av planlegging

Det viktigste for meg i gjennomføringen av disse undervisningsoppleggene er å observere hvilke refleksjoner, og resultater som kommer som følge av disse oppleggene. Jeg vil se på mulighetene ved arbeidsplassbasert praksis i fag- og yrkesopplæringen. For å få en forståelse utover egne observasjoner til hvordan elevene opplever de ulike oppleggene har jeg bedt de om å skrive logger. Loggen skal også brukes til planlegging av neste undervisningsopplegg. Dewey (2005) sier at rekonstruksjon er et viktig element for læring og vekst. Dette kan også ses i sammenheng med Hiims aksjonsforskningsspiral (2010). På bakgrunn av observasjoner og elevenes logger vil jeg derfor ta med meg elevens erfaringer og bygge videre på disse før jeg gjennomfører neste undervisningsopplegg.

5.5 Undervisningsopplegg 1 «Fjord møter fjell» - Frøya

«En slipper å ro som lar seg drive med strømmen». Norsk ordtak

5.5 Undervisningsopplegg 1 «Fjord møter fjell»

Høsten 2012 tok jeg med alle 7 elevene fra Vg1 restaurant- og matfagklassen på en tre dagers ekskursjon til kysten, nærmere bestemt Frøya i Sør-Trøndelag. I og med at elevene i hovedsak er fra fjellregionen har de fleste liten eller ingen kjennskap til havindustrien, saltvannsfisker, skalldyr o.l. Da dette er tidlig i skoleåret håper jeg også å få bli kjent med elevene og at de skal bli kjent med hverandre, jeg har tro på gode relasjoner samt å spille på elevenes erfaringer, ønsker og sterke sider. Derfor er det også viktig for meg denne turen og ta meg god tid til å prøve å bli kjent med hver enkelt elev. Denne turen er et samarbeid mellom en videregående skole på Frøya, en annen vg1 restaurant- og matfag klasse står for det meste av bevertning samt noe av kontakten med bedriftene i forkant av besøket. Vi skal være sammen med elevene fra «vertskaps» klassen og sammen produsere fiskemat, vi skal også ut og besøke flere bedrifter innen fiskeri- og havbruksnæringen. Hovedtema i dette undervisningsopplegget var råvarekunnskap omkring råvarer fra saltvann. Ulike typer fisk, skalldyr og skjell står på menyen. Samtidig som elevene skal få kjennskap til ulike grener og yrker innen havbruksnæringen. Turen er planlagt med utgangspunkt i kompetansemål fra læreplanen til vg1 restaurant- og matfag.

5.5.1 Mål og intensjoner.

Med bakgrunn i mine intensjoner og mål for undervisningen vil jeg i løpet av dette undervisningsopplegget at elevene skal få dypere og bedre innsikt i saltvannsfisk som råvare, de skal lære korrekt behandling av denne fisk samt lære grunnprinsipper i videreforedling slik at de senere kan jobbe med produktutvikling. En sentral intensjon med dette opplegget er derfor å la elevene få erfaring med fisk og skalldyr som råvare samtidig som de ser dette opp mot deres yrkesvalg, de fleste elevene ønsker på dette tidspunktet å bli kokker. Det er også en intensjon å la elevene bli kjent med andre yrker, her spesielt innen havbruksnæringen. Samtidig ønsker jeg med å stimulere til den enkelte elevs nysgjerrighet til videre læring og søken etter kunnskap. Dette er så tidlig i skoleåret at en viktig ringeffekt av en slik tur vil være sosialisering og knytting av relasjoner innad i klassen samtidig som en slik tur vil i tråd med mine intensjoner legge til rette for økt kjennskap til næringslivet og det er mulig for elevene å knytte kontakter. Ved å ta elevene med på ekskursjon ønsket jeg også å bli kjent med elevene på andre premisser enn i klasserommet, med dette tenker jeg spesielt på intensjonen om å gi rom for gode relasjoner og kommunikasjon mellom lærer og elever samt elevene seg i mellom. En tur hvor lærer og elever er sammen mer eller mindre hele døgnet

åpner for uformelle samtaler utover skolerelaterte saker. Dette kombinert med teoretisk bakgrunn sammen med erfaringene kan legge grunnlaget for videre opplegg og utforming av skoleåret og demokratiske læreprosesser.

I dette opplegget var programmet relativt satt. Jeg og elevene hadde imidlertid god dialog på forkant for å kartlegge ulike utfordringer elevene eventuelt kunne ha med og reise bort på en tredagers tur med relativt ukjente medelever og lærere. I tillegg til mine mål og intensjoner satte elevene seg personlige mål og sammen som klasse satte vi oss felles mål med utgangspunkt i læreplanen og mine intensjoner, vi skulle bli bedre kjent med råvaren fisk samt de ulike yrkene innen hav og sjøbruksnæringen. Elevene fikk medbestemmelse underveis der situasjonen tillot seg at de kunne ta en eller flere avgjørelser, det være seg alt fra når vi skulle spise lunsj eller hvilken type fisk vi skulle ta først osv.

5.5.2 Elevens læreforutsetninger

I forkant av turen har vi snakket en del om elevens tidligere erfaringer fra sjøfiske og sjømat, de fleste av elevene har liten eller begrenset erfaring med dette. Slik sett stiller alle elevene med like forutsetninger. Elevene er motiverte og uttrykker at de gleder seg, både på selve turen men og på det faglige innholdet. Flertallet av elevene ønsker som nevnt på dette tidspunktet å utdanne seg videre til kokker, en sentral intensjon er derfor å la de bli kjent med råvaren fisk og skalldyr samtidig som jeg legger til rette for at elevene skal bli kjent med andre yrker innen restaurant- og matfag. I dette undervisningsopplegget er det gode muligheter for differensiert og tilpasset undervisning som nevnt er sentralt i kunnskapsløftet 2006 (K06). Som nevnt innledningsvis med bakgrunn i Den generelle delen av læreplanen har jeg i utviklingen av undervisningsoppleggene spesielt hatt mulighetene for differensiering samt tilpassing i bakhodet.

5.5.3. Rammer

Turen ble gjennomført på tre dager. Disse tre dagene hadde vi vår skoles minibuss til rådighet, skyss til og fra ulike bedrifter og aktiviteter ble derfor uproblematisk og uten kostnader for klassen. Overnatting ble også løst uten kostnad ved privat innlosjering, måltider ble sponset av den videregående skolen vi besøkte samt ulike bedrifter på stedet. Dette var avtalt med vertskapsklassen på forhånd.

I dette opplegget er det riktig å si at rammefaktorer som moderne bedrifter, utstyr og sponing fra bedriftene fremmet la godt til rette for nye erfaringer og opplevelser som kunne fremme læring.

5.5.4 Innhold og læreprosessen

Før reisen.

Før avreise har jeg sammen med elevene gått gjennom de planlagte aktivitetene og vi har sett på følgende teoretisk stoff sammen: Fisk som råvare, historie omkring ulike fiskeslag som dette for at elevene skal få et lite innblikk i hva som møter oss i dette opplegget. I forkant har de også fått oppgaver (vedlegg 1) som skal løses ved hjelp av informasjon og erfaringer de gjør seg underveis på turen. Sammen så vi på læreplanen og diskuterte hvilke mål som kunne bli aktuelle og nå, samtidig som at de satte seg egne mål for turen. Disse målene ble kun utvekslet verbalt i klasserommet før avreise, noen vil øve på å åpne kamskjell mens andre lurte på hvordan man skulle filetere en laks. Det er som nevnt viktig for meg at eleven skal få utfolde seg og bidra til demokratiske læreprosesser. Dette gjøres i forkant av turen at de er med å bestemme ulike ting med tanke på innholdet, det kan være alt fra avreisetidspunkt, til mat, til hvilke bedrifter de ønsker å besøke. På turen gjøres dette ved at elevene får være kreative med råvarene vi har tilgjengelig der, samtidig som de skal vurdere sitt eget arbeid opp mot de mål de satte seg før turen. Med tanke på oppgavene til IOP – elevene fikk de tilnærmet like oppgaver, den eneste tilretteleggelsen som blir er å være ekstra observante og kontinuerlige samtaler underveis for å sikre at elevene henger med på det faglige som foregår. Når man jobber praktisk i en slik arena kan differensiering av arbeidsoppgaver i de fleste tilfeller enkelt legges til rette uten at det blir særlig fokus på dette. (Ekelund, 2007:84)

Elevenes møte med havbruk

Elevene fulgte nøye med fra bussen da vi nærmet oss Frøya, her var det mange nye synsinntrykk. Alt fra natur til hus og næringsbygg. Ved første besøk hos Salmar ble elevene fraktet med båt ut til en foringsstasjon i sjøen. Flere av elevene lot seg imponere av anleggene til SalMar.

«Så dro vi til Salmar, Norges største fiske slakteri! Jeg ble rett og slett sjokkert over hvor stort og ny-moderne det var!» (elevlogg)

En så stor produksjonsavdeling og anlegg var en ny erfaring fra de fleste elevene og det var tydelig at deres møte med havbruksnæringen bød på flere overraskelser. Først og fremst var overraskelsen stor over hvor ung alle fagpersonene vi kom i kontakt med var.

«Etter frokost tok vi turen til en brygge, der møtte vi en ung kar med navnet [REDACTED]»
(elevlogg)

Dette fikk de til å reflektere over hvordan arv, miljø og muligheter påvirker yrkesvalgene der vi bor, eleven har ikke skrevet så mye rundt disse refleksjonene men dette ble blant annet samtaleemne på bussen hjem. Ut fra erfaringene og observasjonene av elevene på denne turen virker det som om de har hatt en trivelig tur og fått mange nye opplevelser og ikke minst mange «a-ha» opplevelser, spesielt med tanke på størrelse på anlegg, båt og mengde fisk som blir slaktet hver dag. At SalMar snart blir eiere av verdens største fiskebåt ble de imponert over.

«Først fikk vi høre om den nye båten som skal være ferdig til sommeren 2013. Det kommer til å bli verdens største fiskerbåt!» (elevlogg)

Mye positivitet i etterkant av møtet med havbruksnæringen i undervisningsopplegg 1, en elev oppsummerer undervisningsopplegg 1 kort og godt med «-det var en bra tur. Den var trivelig og moro. Jeg lærte nye ting.» (elevlogg)

5.5.5 Vurdering

Underveis i prosessen observerer jeg elevenes interaksjon med hverandre, fagpersoner og bedrift. Jeg vil se nærmere på hvordan de utvikler kompetanse og kunnskap som blir gjennomgått av ulike fagpersoner og hvordan de bruker dette videre i løpet av turen og senere i undervisningssammenheng. Jeg og faglærer observerer aktiviteten med teoristoff og praksis, her vurderer vi med lav, middels og høy måloppnåelse, målene er hentet fra lærerplanen. Lav måloppnåelse tilsier at eleven kan gjenkjenne fakta, middels tilsier at eleven kan se sammenhenger mellom teori og praksis, ved høy måloppnåelse er eleven i stand til å gjengi, vurdere og drøfte teori sammen med praksis. I hovedsak ser vi altså på elevenes evne til å overføre teori til praksis. Jeg velger å observere overnevnte fordi av erfaring kan jeg lese mye ut fra elevens kroppsspråk og fremtreden ved introduksjon av nytt stoff fra fagpersoner, dersom elever detter ut må jeg fange opp disse og ta tak i det i etterkant. Hva var grunnen til at de falt ut? Og hva kan jeg og eleven gjøre for at dette ikke skal skje igjen. Jeg velger også å

fokusere på samhandling og kommunikasjon mellom elevene og fagpersonene, dette forteller meg hvorvidt de tør la seg utfordre f.eks. ved spørsmål og oppgaver. Elevenes egne logger med evaluering av egeninnsats blir brukt som vurderingssituasjon, det vil si de får en vurdering på det skriftlige de formidler via loggene. I etterkant av opplegget gjennomfører jeg praktisk og teoretiske vurderingssituasjoner med de aktuelle temaene, det kan være alt fra en praktisk prøve i f.eks. filetering eller en teoretisk prøve, skriftlig eller muntlig. Vurdering blir satt med utgangspunkt i læreplanmålene samt elevens synliggjøring av å kunne sette kunnskap og erfaring ut i praksis og i relevant sammenheng. I prøvesammenheng er elevene kjent med vurderingskriteriene på forhånd.

5.5.6. Refleksjon og utvikling til neste undervisningsopplegg

Med bakgrunn i innledningsvis mål og intensjoner opplever jeg følgende punkter som viktig å ta med seg videre i utviklingen av neste undervisningsopplegg.

1. Det må legges bedre til rette for at elevene skal kunne se sammenheng mellom teori og praksis.
2. Med bakgrunn i egne observasjoner og opplevelser ser jeg at ved neste tur/undervisningsopplegg må jeg forberede elevene bedre, det vil si at vi sammen må forberede oss på bedre på hva ulike bedrifter og personer kan komme med av opplysninger, rett og slett sette oss bedre inn i hva vi skal være med på.
3. Det må settes av mer tid til planlegging og refleksjon av selve gjennomføringen.

Med utgangspunkt i punkt 1. Må det i neste undervisningsopplegg legges bedre til rette for sammenheng mellom teori og praksis fordi utfra erfaringene jeg gjorde sammen med elevene i etterkant var at elevene ikke umiddelbart klarte å koble teorien til det som ble gjennomført. Her kan jeg trekke inn Dewey (2005) som sier at elevene må være bevisste på målet og kunne identifisere dette samt rekonstruere teori, hendelser og reflektere over hvorfor de er akkurat der de er, jeg tenker kort og godt at større elevmedvirkning i neste aksjon vil være å foretrekke. Fremover vil jeg derfor ha mer fokus på mål/intensjoner og innhold før vi drar ut på tur, elevene må ha klare mål og vite hva det er meningen de skal sitte igjen med. Her har jeg Dewey (2005) og hans tre punkter som danner læringsbegrepet i bakhodet, aktivitet, erfaring og rekonstruksjon.

Likeledes med bakgrunn i punkt 2. vil jeg fokusere framover på å forberede næringsliv og fagpersoner ved neste undervisningsopplegg. Hva tenker de at personene og bedriftene i neste

undervisningsopplegg kan bidra med, hva tror de og hva forventer de? Her er faren for «passiv» erfaring for elevene stor (Dewey 2005). Dersom fagpersonene og bedriftene er litt vage på deres rolle og hva elevene og jeg forventer av besøket, kan dette bli en passiv erfaring for elevene. De må kunne gjenkjenne handlingene og det faglige stoffet som blir fremlagt ved besøk. Elevene må som nevnt kunne sette erfaringene i relasjon til deres forventninger og opplevelser.

Til sist vil jeg legge stor vekt på punkt 3. Elevene må få ro til refleksjon og til å stille de spørsmål som er relevant for dem. Hva gjelder demokratisk deltagelse fra elevenes side, forteller både logger og observasjoner meg at vi har litt mer å hente på akkurat dette. Jeg vil ved neste undervisningsopplegg utfordre elevene litt mer med tanke på innhold og metode for dagen. Ved neste opplegg kjenner jeg elevene enda bedre og kan derfor gi de enda mer spillerom i forkant av opplegget. For å kunne gi de dette spillerommet må det ligge gode forberedelse og forståelse for aktiviteten i grunn. Elevene må vite hva det overordnede målet og intensjonene med opplegget er samtidig som det må ha nok bakgrunnskunnskap til å kunne komme med forslag til endringer eller andre elementer som kunne vært tatt med i opplegget.

I dette opplegget vil jeg si at bransjen bidro til å skape økt forståelse for næringskjeden, økonomiske rammer rundt matproduksjon samt gi et godt innblikk i hvordan de jobber i fisk- og havbruksnæringen og min intensjon om å la elevene få bedre kjennskap til bransjen slik sett er nådd. Elevene fikk av bedriftene og fagpersonene tid til å komme med spørsmål og fikk prøve seg frem i ukjent farvann hva gjelder praktiske oppgaver. Flere av elevene fikk f.eks. ta opp kamskjell fra tanken og deretter åpne disse. De som ikke ønsket det, lot vær. Det var tydelig fra bedriftene og fagpersonene at her var det lov og være nysgjerrig og det gjorde ingen ting om man «feilet» i f.eks. fiskefiletering eller bommet på en fiskesort, dersom det ble spørsmål om det. Gjennomgående i dette opplegget bidro de ulike bedriftene og fagpersonene med yrkesstolthet, det var tydelig å se at alle var stolt av hva de drev med og viste mer en gjerne frem arbeidsplass, råvarer og metoder. Kort oppsummert vil jeg til neste aksjon fokusere mere på følgende mål og intensjoner.

- Tid til refleksjon og vurdering, både i forkant og etterkant av aksjoneringen.
- Mer fokus på intensjoner og mål, disse må synliggjøres i større grad slik at elevene har forståelse hvorfor vi er på besøk og hva hensikten er.
- Legge til rette for bedre elevmedvirkning og demokratiske læreprosesser.

I alle overnevnte punkter er kommunikasjon viktig, både mellom meg og elevene men også mellom meg og bedriftene.

5.6 Undervisningsopplegg 2 «Ut til råvarene» Aursunden

«Bare bok gjør ingen klok» Norsk ordtak

5.6 Undervisningsopplegg 2 «Ut til råvarene»

Elevene skal sammen med lærer, faglærer og lærerstudent i etterfølgelsen av undervisningsopplegg 1 og i tråd med mine intensjoner, fortsette å bli kjent med fisk som råvare, denne gangen skal det dreie seg om råvarer fra ferskvann. Erfaringene fra forrige undervisningsopplegg gjør at jeg ved utviklingen av dette undervisningsopplegget har fokusert ekstra på følgende mål og intensjoner i tillegg til de overordnede mål.

- Tid til refleksjon og vurdering, både i forkant og etterkant av aksjoneringen.
- Mer fokus på intensjoner og mål, disse må synliggjøres i større grad slik at elevene har forståelse hvorfor vi er på besøk og hva hensikten er.

Elever og lærere bruker derfor en hel dag med forberedelser i relevant teori samt bli kjent med bedriften utfra informasjon blant annet på internett, deretter bruker vi en dag på å dra garn og sløye fisk og avslutningsvis brukes en hel dag til bearbeiding, videreforedling og produktutvikling. Kreativitet og fri utfoldelse er to viktige stikkord disse dagene. Med utgangspunkt erfaringer fra undervisningsopplegg 1 har jeg i dette opplegget lagt vekt på enda mer elevmedvirkning, elevene står helt fritt i bearbeidelsen av råstoffet. Og på bakgrunn av forrige aksjon har jeg og elevene i forkant gått enda mer inn i det teoretiske materialet og innholdet for dette undervisningsopplegget. Elevene har selv bestemt å lage lunsj ute denne dagen, de har sett på kompetansemålene og diskutert hvilke mål det er sannsynlig og nå samtidig som elevene også har oppgaver i etterkant av opplegge, for å løse disse oppgavene må de delta aktivt, stille spørsmål både til meg men og de eksterne som er med på opplegget. I dette opplegget er vi først ute til råvaren sammen med lokale fiskere, neste dag bearbeider vi råvarene sammen med to kokker fra Vertshuset Røros, bearbeidingen foregår på Røros Videregående skole. Ved og først dra fiskegarn, deretter sløye for så og tilberede og servere får elevene se tilnærmet verdikjeden i praksis.

5.6.1 Mål/intensjoner

Som nevnt i grovplanen er fortsatt mine overordnede mål og intensjoner å legge til rette for relevant yrkesopplæring og bygge bro mellom skole og næringslivet. Hovedintensjonene med dette undervisningsopplegget er, sett bort fra kompetansemålene er og la elevene se sammenhenger mellom tidligere opplegg og teoriundervisning. Sammen skal vi ut til råvaren, oppleve, overraskes og erfare. En av mine intensjoner med dette opplegget er at elevene skal se ulikheter og likheter mellom ferskvannsfisk og saltvannsfisk samt få muligheten til å dra

garn, sløye og filetere fisk, dernest ønsker jeg at de skal få utfolde seg kreativt med fisk som råvare. Jeg håper også at elevene kan koble erfaringer og teori fra undervisningsopplegg 1 til erfaringer og opplevelser de gjør seg i løpet av dette undervisningsopplegget.

5.6.2 Elevens læreforutsetninger

I dette undervisningsopplegget kan elevene bygge videre på de erfaringer de gjorde seg fra undervisningsopplegg 1. Her kan jeg se hvordan enkelte enklere ser sammenhenger og dersom andre elever trenger mer oppfølging og veiledning. Hele klassen virker motiverte og flere av elevene har i forhold til forrige opplegg her tidligere erfaringer fra innlandsfiske og deler disse i planleggingen av opplegget. Som i tidligere undervisningsopplegg og i tråd med den generelle læreplanen er det også her enkelt å la elevene få utfolde seg ut fra deres eget nivå. Tilpasset opplæring gjennomføres med enkle grep ved at jeg og faglærer veileder elevene mot arbeidsoppgaver de mestrer men også områder hvor de utfordres litt.

5.6.3 Rammer

Dette undervisningsopplegget foregår en uke etter forrige aksjonering, turen til Frøya. Dag 1 bruker vi skolens egen minibuss opp til Aursunden, faglærer kjører. Hva gjelder økonomiske rammer til råvarer og utstyr, stiller Aursunden fisk AS og Vertshuset Røros med det meste av råvarer og kompetanse uten kostnader for skolen og gjennomføringen. Dag to gjennomføres på skolens undervisningskjøkken også her stiller ekstern kompetanse opp uten kostnader samt at de har medbrakt ulike råvarer.

5.6.4 Innhold og læreprosess

I tråd med mine erfaringer og observasjoner samt elevenes logger fra undervisningsopplegg 1 har jeg sammen med elevene forberedt oss mer på hva vi kan møte disse dagene. Samtidig som jeg har lagt opp til mye filetering i dette opplegget, dette på grunna av tilbakemeldingene fra opplegg 1. om at dette var noe de mestret og likte.

«Jeg lærte meg å filetere hele 2 forskjellige fisker. Nemlig torsk og laks! Det er nok noe jeg kan ta med meg senere i livet.» (Elevlogg)

Jeg legger opp til at alle skal filetere og jobbe med fisk denne dagen men at elevene skal styre dette selv. Elevene har lagd kjøreplanen, utstyrsliste og har relativt grei kontroll på dagene

selv samt at vi på forhånd har satt oss inn i hvilken bedrift og personer vi skal møte. Elevene skal dra 6 garn à 50 meter i håp om og få flere ulike arter ferskvannsfisk. Erfaringsvis fra undervisningsopplegg 1 har jeg på forhånd snakket med den eksterne kompetanse med tanke på ro og elevmedvirkning, dette gjaldt begge dagene. Med bakgrunn i tidligere erfaringer ønsker jeg og gi elevene ro og tid til refleksjon og komme med ideer og innspill. Det er derfor satt av godt med tid begge dager. Siste dag er det det kreative som er i fokus, her er det meningen at elevene rett og slett skal få leke seg, bli kjent med fiskene og filetere, flekke o.l. så mange ganger de ønsker.

Dag 1 i gjennomføringen foregår som nevnt ute ved Aursunden, denne dagen har elevene selv valgt lunsj som skulle tilberedes ute. Det ble bestemt å lage foliepakker med fisk og grønnsaker som skulle grilles på bål, dette tok elevene selv ansvar for. Alle forberedelser ble gjort av elevene. En slik utedag er igjen som skapt for differensiering av undervisningsopplegg, denne dagen kan alle elever finne arbeidsoppgaver som passer sine evner og møter deres krav. Det er rom for meg som lærer og utfordre elevene der jeg ser dette er mulig samtidig som det er en god mulighet for meg til å observere elevene i sosial interaksjon med hverandre, dette kan være gode observasjoner for meg som lærer og ha f.eks. med tanke på senere gruppe arbeid o.l. Alle elevene er med ut i bår og drar garn, samt fileterer og renser fisken i etterkant. Det vises at dette er noe de har gjort før og at de trives med praktisk arbeid. Dette har noen også formidlet i loggen fra opplegg 1 når de sier:

«På fredag dro vi å besøkte vgs2 sitt slakteri nede ved brygga. Der fikk vi filetere forskjellige fisker, noe som var både lærerikt og gøy! Det er så mye bedre å lære via praksis arbeid, enn å bare lære teoretisk.» (Elevlogg)

Dag 2 i gjennomføringen sto elevene igjen helt fritt, her hadde de sammen med to kokker fra Vertshuset Røros masse fisk og råvarer tilgjengelig. På forhånd har vi tatt opp igjen det vi gjorde og lærte på Frøya i undervisningsopplegg 1. Elevene har sett på om det er mulig og overføre noe av det de gjorde der. Klassen kom samlet frem til at flere av oppskriftene de hadde brukt på saltvannsfisk også måtte kunne egne seg for ferskvannsfisk. Utover læreplanmålene som går på råvarekunnskap og grunnleggende råvarebehandling var målet for dagen egentlig å være kreativ. Denne dagen var det lov å leke med maten, den eneste rammen de hadde å forholde seg til var at de på et gitt tidspunkt skulle servere 10 stykker en eller så mange retter de hadde lagd av fangsten fra dag 1.

5.6.5 Vurdering

Dagen vurderes ut ifra elevenes logg og observasjoner gjort av meg og faglærer disse dagene. Vurdering og karakter blir gitt med utgangspunkt i kompetansemålene for det aktuelle opplegget. Elevene er på forhånd informert om vurderingskriteriene.

5.6.5 Refleksjon og utvikling til neste undervisningsopplegg

Igjen basert på observasjoner dag 1 og 2 ser jeg viktigheten av forberedelser, det gjelder å ha god kommunikasjon med de involverte aktørene, i dette tilfelle fiskere og kokker. Elevene nøler litt i starten, mulig er de usikre på hva de skal gjøre. Dette er basert på mine observasjoner og kommer ikke til syne i loggene til elevene. Elevenes usikkerhet ser ut til å løsne ganske snart når fiskerne «pisker» opp stemninga og løser litt på «snippen». Erfaringen fra undervisningsopplegg 1 lærte meg at det er viktig med tid til refleksjon og tenkning samtidig som jeg og elevene forbereder oss godt. Dernest er det viktig å la den eksterne kompetansen få forståelse av dette og la elevene få komme med innspill og videre ta hensyn til disse innspillene. Det jeg erfarer her er at jeg nok en gang skal bruke mer tid både i forkant og etterkant til å være med og fordøye erfaringene sammen med elevene. Det interessante denne dagen var å se hvilke roller elevene tok, noen tok helt og holdent ansvar for lunsjen, noen tok ansvar for å sørge for at fiskerne som var med fikk bålcaffe, mat o.l. men enkelte elver tok ansvar for at fisken ble sløyd og kommet i is og klargjort til frakt. Jeg er svært fornøyd med opplegget, det å bruke to dager slik opplever jeg som hensiktsmessig. Følgende utdrag fra elevlogger forteller meg også at undervisningsopplegg 1 og 2 ser ut til å ha en positiv innvirkning på elevene samtidig som de har reflektert over måten og jobbe med teori og praksis på.

«Jeg synes at dette er en fin måte å lære om fiskeoppdrett, fisk og fiskemat på. Jeg fikk spise mat jeg aldri har spist før, fiskesuppe og bacalao. Bacalao var veldig sterkt, men godt».
(Elevlogg)

«Det var en fin og lærerik dag på Aursunden». (Elevlogg)

Jeg opplever også at elevene får et større eierforhold til råvaren samt en forståelse for den. Jeg så overaskende at elevene ble mer nøyte med svinn og bruken av råvarene i dette tilfelle en ved tilfeller hvor de har fått udelt en råvare, det være seg fisk, kylling eller lignende. Jeg

tenker dette har noe med at elevene har fått følge råvaren fra A til Å og får dermed eierforhold og forståelse for arbeidet som ligger bak råvaren fisk.

Med bakgrunn i observasjoner fra undervisningsopplegg 1 sammenlignet med observasjoner og erfaringer fra undervisningsopplegg 2 vil også denne gang konkludere med at bedriftenes og fagpersonenes største bidrag er yrkesstolthet samt viljen til å la elevene være nysgjerrige og spørrende. På dag to i gjennomføringen av dette undervisningsopplegget var fagpersonen opptatt av å vise elevene ulike metoder og bruk av relevante faguttrykk, de brukte kommentarer som «dersom du skal jobbe med oss må du kunne denne metoden» eller « der hvor vi jobber bruker vi denne oppskriften men det finnes også flere fremgangsmåter», dette så ut til å feste seg ved elevene på en annen måte enn når jeg i en klasseromssituasjon hadde sagt det samme. I dette opplegget ser jeg også hvordan elevene trives med og komme ut av klasserommet til en annen læringsarena, eleven blir på en måte mer avslappet og reflekterer kanskje ikke over at de er på «skolen». Dette må sies å være det fineste «klasserommet» så langt i prosjektet.

5.7 Undervisningsopplegg 3 - «Den trønderske matmanifest dagen»

«Tradisjon er en guide, ikke en fangevokter»

William Somerset Maugham (1874 – 1965)

5.7 Undervisningsopplegg 3 – «Den trønderske matmanifest dagen»

Den Trønderske matmanifestdagen er det i år, februar 2013, andre gang jeg arrangerer ved min skole. Det er fagnettverket for Restaurant- og matfag som er initiativtagere til arrangementet og legger de overordnede rammene. Planlegging, elevmedvirkning, gjennomføring og vurdering er helt opp til den enkelte skole og bestemme. Det Trønderske matmanifest er omtalt på følgende måte på Oi Trøndersk mat og drikke sin hjemmeside:

«Matmanifestet skal bidra til mer trøndersk mat på trønderske fat, hjemme, i offentligheten og på restaurantene. Samtidig skal stoltheten over det trønderske matmangfoldet og kvaliteten på det, økes.» (Det trønderske matmanifest [26.04.2013])

Overnevnte forklaring på matmanifestet gir meg som lærer noen pekepinner på hva jeg bør ta med i planleggingen. Overnevnte blir bakgrunnen for dette undervisningsoppleggets hovedmål. I tillegg tar jeg med meg erfaringer fra de to tidligere undervisningsopplegg og vil la elever og næringsliv få en større medbestemmelse denne gangen. På bakgrunn av de to tidligere undervisningsoppleggene har jeg denne gang jobbet godt og i lengre tid sammen med elevene opp mot gjennomføringen av denne dagen.

5.7.1 Mål/intensjoner

Det overordnede målet er råvarekunnskap, kunnskap om produsenter og råvarer fra fjellregionen. At elevene får kjennskap til Det Trønderske Matmanifest, dens mål og innhold er også en viktig intensjon med dette opplegget. Videre er jeg fristet til å gjenta hva Torill Ekelund så fint beskriver i sin bok Yrkesdidaktikk for grunnutdanning i helse- og sosialfag:

«Ut i fra den kunnskapen de tilegner seg, er det et mål at elevene skal foreta et bevisst og reflektert yrkesvalg og utvikle en begynnende yrkeskompetanse.» (Ekelund, 2007:84)

Kjennskap til yrkeslivet, både kollegialinteraksjon og kunnskap til sine arbeidsoppgaver er alltid en intensjon i hvert av disse undervisningsoppleggene. I dette tilfelle ser jeg det å legge til rette for elevmedvirkning, demokrati samt muligheten til å bli kjent med næringslivet og personer fra bransjen som viktige erfaringer nettopp med tanke på senere yrkeskarriere. Det at elevene skal kunne kjenne at undervisningen er relevant for de samtidig som at næringslivet også ser undervisningen som relevant for elevene med tanke på senere arbeid. Summen av dette håper jeg også til sist vil ha en positiv innvirkning på forståelsen mellom skole og bedrifter innen restaurant- og matfag i regionen.

5.7.2 Elevenes læreforutsetninger

I dette opplegget har alle elevene samme utgangspunkt når det gjelder kjennskap til det Trønderske Matmanifest. Noen ser raskt sammenhengen med teoristoff vi har gjennomgått tidligere, andre trenger mer veiledning. I dette opplegget ligger det godt til rette for at elevene skal kunne bidra ut ifra sitt nivå med tanke på hvilke retter de velger å tilberede. De sterkeste elevene kan utfordre seg selv mens de elevene som ikke er så trygge på seg selv og sitt nivå kan velge litt tryggere retter og tilberedelsesmetoder. Hva gjelder sosiale forhold er vi ved gjennomføringen av dette opplegget godt over halvveis i skoleåret. Elevene jobber godt sammen og det ser ut til at alle har funnet en komfortabel rolle/plass i klassen.

5.7.3 Rammefaktorer

Elever fra vg1 Restaurant og matfag har fått i oppdrag fra fagnettverket i Sør-Trøndelag fylke om å lage lunsj med utgangspunkt i det trønderske matmanifestet til alle elevene på 10.trinn ved sin lokale ungdomsskole. I vårt tilfelle er det snakk om 70 ungdomsskoleelever. Mine elever ved Vg1 restaurant- og matfag får til disposisjon: 50 kr pr. ungdomsskoleelev og er med bakgrunn i overordnede rammer, oppfordret til å bruke mest mulige lokale råvarer. Lunsjen skal serveres kl.11.00 på ungdomsskolen. Ungdomsskolen er i umiddelbar nærhet av den videregående skolen, dette gir lite utfordringer til frakt av elever og råvarer/mat. Frakt står jeg og faglærer for ved hjelp av skolens egen bil. En representant fra lokalt næringsliv er med både i planleggingen og i gjennomføringen av opplegget, eksternt kompetanse stiller opp uten kostnader. Alle forberedelser av maten blir gjort på Røros videregående.

5.7.4 Innhold og læreprosessen

Med bakgrunn i mine erfaringer og opplevelser fra tidligere opplegg startet jeg sammen med elevene å planlegge gjennomføringen av dette opplegget i god tid. Jeg har sammen med representanten fra næringslivet bestemt noen råvarer, dette med bakgrunn i at enkelte bedrifter ønsker å sponse arrangementet. Dersom elevene har forslag til flere eller andre råvarer får de selvsagt dette så lenge det holdes innenfor de økonomiske rammene. Av de utvalgte råvarene og etter diskusjon om hvordan arrangementet skal gjennomføres, har elevene bestemt å lage buffet. Elevene bestemmer at de hver enkelt skal lage en eller flere retter som sammen skal presenteres på buffet. Hver enkelt elev har derfor selv ansvar for en rett og tilhørende tilbehør.

Videre i prosessen er det nå opp til elevene og finne sin «signaturrett» ved hjelp av de tilgjengelige råvarene de har valgt, elevene har fått bra med tid på forhånd både til å teste retter og oppskrifter samt og øve seg på utøvelsen av retten de bestemmer seg for. Hver videregående elev skal presentere og samtidig fortelle om sin rett til ungdomsskoleelevene, her kommer kjennskap til råvarene og fremgangsmåten til sin rett. I prosessen med og finne «sin» rett blir elevene veiledet av meg samt representanten fra lokalt næringsliv. Elevens oppgave i forkant blir derfor å finne oppskrifter, mengder samt å utarbeide en kjøreplan i samsvar med medelever for hvordan servering og presentasjon skal foregå.

5.7.5 Vurdering

Her blir elevene vurdert opp mot vurderingskriterier satt i forkant (elevene er kjent med disse) fortløpende både i forarbeid og under gjennomføringen. Elevene blir også bedt om å vurdere seg selv og sin innsats i logger. Disse loggene skal senere brukes av meg for å ta rede på elevenes progresjon i forhold til tidligere logger og selvfølgelig brukes loggene til utvikling av senere undervisningsopplegg og ikke minst neste års matmanifest dag.

5.7.6 Refleksjon og utvikling

Jeg ser at elevene har kommet langt, både med tanke på innhold i logger og arbeidsprosess. Der viser nå evne til refleksjon over hva de gjorde bra og hva som kan bedres. Nå tør elevene være mer direkte til meg og sine medelever. Klassen viser klart at de har ønsker og innspill, jeg observerer med glede at de formidler forståelse for hvordan disse ønskene og innspillene skal komme til sin rett. Det å vurdere utfallet av en handling sier meg at de har fått forståelse for faget og utførelsen. Den eksterne kompetansen satte stor pris på å få delta og formidlet en ny forståelse for skolens utfordringer og undervisningssystemets struktur. Medvirkende i forberedelsen av denne dagen har sagt seg villig til å delta ved flere anledninger dersom vi ser behov. Dette var noe jeg håpet på innledningsvis, muligens er det personavhengig men gapet mellom skole og næringsliv kan sees å minske dersom vi bruker hverandre aktivt.

På grunn av sykdom ble det i dette opplegget dessverre ingen fagperson med i selv gjennomføringen. Likevel kan jeg på bakgrunn av planleggingen og samarbeid i forkant si at næringsliv og fagperson har bidratt på en god måte. I planleggingen kom fagpersonen med konkrete forslag til elevene som de tok med seg videre, næringslivet bidro også med en del

råvarer og tips til videre foredling av disse. Den stoltheten den enkelte råvareprodusent formidlet da disse snakket om kring sine produkter så ut til å sitte igjen med elevene da de skulle presentere sine retter for ungdomsskoleelevene.

6.0 Resultat

6.1 Analyse av observasjoner og logger

I dette kapitlet vil jeg se nærmere på elevenes logger samt mine observasjoner, jeg vil se disse opp mot de begreper jeg tidligere har tatt for meg i mitt teoretiske bakteppe. På bakgrunn av følgende begrep, mål og intensjoner, kommunikasjon, bryte vaner, erfaring, refleksjon og rekonstruksjon, demokratiske læreprosesser, styringsdokumenter samt utfordringer deler jeg resultatene inn i nevnte kategorier. Jeg vil forsøke å se funnene i sammenheng med Deweys (2005) syn på utdanning, demokratiske læreprosesser, aktivitet, refleksjon og rekonstruksjon til sist vil jeg se på mål med undervisningen. I tillegg vil jeg også se på funnene opp mot *hvorfor* og *hvordan* bruke ekstern kompetanse hvilke muligheter og hvilke utfordringer opplever jeg?

6.1.1 Litt om valg av aktiviteter og innhold

Det er tydelig at elevene er fornøyd med valg av aktiviteter, dette fremkommer av observasjon hvor jeg tydelig ser engasjement fra elevenes side, de er aktive og stille relevante spørsmål i alle tre undervisningsoppleggene. Dette støttes av elevens logger, jeg kan blant annet lese enkle setninger som:

«det var moro!» (Elevlogg)

En annen elev oppsummerer undervisningsopplegg 1.

«Frøya var en utrolig fin og minnerik tur, som jeg er glad jeg fikk være en del av. Jeg lærte og koste meg masse med en fantastisk gjeng, og håper vi kan dra på en lignende tur senere». (Elevlogg)

At en elev skrives at «dette var moro» er for meg viktig, da opplever jeg at eleven har satt dette i sammenheng med tidligere erfaringer og samtidig ser nytten av disse oppleggene.

Videre kan jeg se elever som skriver:

«det var en fin og lærerik dag ved Aursunden» (Elevlogg)

Overnevnte utdrag fra elevlogg støtter min observasjon med at elevene forsto hvorfor vi var der og hva vi skulle gjøre. Dette kan være en konsekvens av at aktiviteten var nøye planlagt sammen med elevene i forkant. Dette bringer meg videre til neste avsnitt, hvor jeg vil ta for meg mål og hvordan jeg opplevde dette ved hjelp av observasjon og elevlogger.

6.1.2 Mål/intensjoner

Som nevnt har jeg et overordnet mål med dette utviklingsprosjekt i tillegg til de mål som ligger i styringsdokumentet «læreplanen for Vg1 restaurant- og matfag. Jeg vil utover problemstillingen også se om jeg kan finne noe som kan indikere en bedre forståelse fra elvenes side for næringslivet og de tolv ulike fagbrevene de kan velge mellom. I elevens logger fra undervisningsopplegg 1 er det lite som forteller meg at de føler t de har nådde målet med dette opplegget. Det blir igjen klarere for meg at forberedelser er likeså viktig som refleksjon, dette var noe jeg tok med i undervisningsopplegg 2 og 3. En elev skriver følgende:

«Jeg synes at dette er en fin måte å lære om fiskeoppdrett, fisk og fiskemat på.» (Elevlogg)

En annen elev sier:

«Lærte mye om slakting og foredling av laks».(Elevlogg)

En tredje elev forteller fra undervisningsopplegg 1:

«På fredag dro vi å besøkte vgs2 sitt slakteri nede ved brygga. Der fikk vi filetere forskjellige fisker, noe som var både lærerikt og gøy! Det er så mye bedre å lære via praksis arbeid, enn å bare lære teoretisk». (Elevlogg)

I utdragene fra elevloggene ovenfor ser jeg at elevene skriver at de har lært mye om fisk og synes dette var en fin måte å lære på. I forkant av opplegg 1 var dette et av hovedpunktene og årsaken til turen. Dette var elevene innforstått med før avreise og viser meg med loggene dermed at de føler de har nådd dette målet. Jeg er imidlertid usikker på om elevene selv er klar over måloppnåelsen.

Dewey (2005) snakker om at elevene må kunne gjenkjenne handlinger og koble disse til mål. Jeg håper derfor elevene husket teoriundervisningen i forkant av turen og derfor skriver «(...) det var veldig lærerikt.» (elevlogg) i etterkant av turen. Videre sier en annen elev at det er greit å ta med seg denne erfaringen med fisk i og med at vi driver med dette temaet på skolen for tiden, her gjenkjenner altså eleven stoffet og ser selv hensikt og sammenheng med det vi driver med.

«Jeg synes disse to bedriftsbesøkene var veldig interessant, og fin læring å ha med seg videre. Det var veldig fint å kunne ha et slikt besøk særlig SalMar da, fordi vi driver med fiskeproduksjon på skolen fortiden. Og da er det greit å ta med seg den.» (Elevlogg)

Det er tydelig at de fleste elevene synes det er morsomst å lære ved å gjøre, dette viser de både med engasjement og kroppsspråk og som her fortalt av en elev:

«Der fikk vi filetere forskjellig fisker, noe som var både lærerikt og gøy! Det er så mye bedre å lære via praksis arbeid, enn å bare lære teoretisk» (Elevlogg)

Utdraget fra elevloggen ovenfor overrasker meg ikke, jeg er på forhånd kjent med at de fleste elevene i klassen trives best med praktisk arbeid. Det blir imidlertid klart for meg i etterkant av undervisningsopplegg 1, 2 og 3 at elevene virker mer fornøyd med teoriundervisning og viser bedre forståelse for denne enn de ga uttrykk for i starten på skoleåret. Det tar meg videre til Deweys utdyping og filosofi rundt aktivitet og læring, man må ha et mål/intensjon med aktiviteten og deretter kunne reflektere over denne. Hva skjedde og hvorfor ble utfallet som det ble? Her opplever jeg at elevene i løpet av skoleåret er flinke til å ta i bruk den aktiviteten og de erfaringer de har fått ved arbeidsplassbasert praksis.

I undervisningsopplegg 2 og 3 har jeg blitt mer bevisst på elevmedvirkning og til å sette av tid til refleksjoner og etterarbeid. Dette vises imidlertid ikke i loggene til elevene etter undervisningsopplegg 2 men av mine observasjoner. Mulig kommer mangelfulle elevlogger av at opplegg 1 og 2 ble kjørt tett etter hverandre og elevene hadde ikke fått tilbakemeldinger på loggene fra Frøya, opplegg 1 før de måtte skrive nye logger fra opplegg 2, Aursunden. Uansett opplevde jeg loggene som positive og lærerike for min del. Elevene har tillatt seg og komme med små diskret utviklingskommentarer, men for de fleste gikk det igjen at de hadde hatt en fin tur og at det var en lærerik dag. Etter undervisningsopplegg 3 var det imidlertid mer som fortalte meg at elevene hadde tatt til seg noe av det jeg som lærer har prøv å formidle i forkant. Elevene hadde fått relativt frie tøyler sammen med ekstern kompetanse og formidlet glede over å ha fått tilliten til slik frihet.

«Jeg likte og jobbe en del på egenhånd, slik at jeg kunne «forske» litt selv» (Elevlogg)

Dette forteller meg at «frøet er sådd», jeg sanser en vilje til å søke kunnskap og utfordringer på egenhånd samt utforskerspiren som er viktig med tanke på vekst. Her kan jeg vise til skolens samfunnsoppdrag med å legg til rette for utdanning og vekst og elevene til å bli autonome demokratiske individer. Her kommer også min forståelse av viktigheten av demokratiske læreprosesser inn, å vise elevene tillit til å la de «forske» på egenhånd tror jeg bare er bra, noen elever vil ha tettere oppfølging og veiledning mens andre vil ha mer frihet. Da er det viktig at jeg gir de den tilliten, dette kan igjen føre til at eleven fornyer seg og sin kjennskap til ulike emner, fornyelse kan igjen føre til vekst. Dewey (2005)

6.1.3 Demokratiske læreprosesser

Eleven hadde større medbestemmelse i dette undervisningsopplegget enn de to foregående, en årsak til dette kan være at dette opplegg ble gjennomført sent i skoleåret (februar) men de to andre oppleggene ble gjennomført tidlig i skoleåret. Tar jeg tidspunkt for gjennomføring i betraktning kan en del av årsaken til større elevstyring og demokratiske læreprosesser være at elevene er kjent med måten jeg jobber og utvikler undervisningen på samtidig som elevene er faglig mer rustet, både teoretisk og praktisk. En effekt og mulighet jeg ikke hadde reflektert mye over i forkant av denne forskningen var yrkesstolthet. Det ble imidlertid klart etter første opplegg at dette var noe som kom til å gå igjen i hele prosjektet. Gjennomgående i de tre undervisningsoppleggene kan jeg se elevene få mer og mer yrkesstolthet ved å interagere med kompetente fagfolk fra bransjen, når de i løpet av skoleåret samtidig får tillit til medbestemmelser og demokratiske læreprosesser kan jeg lese blant annet i elevlogg på spørsmålet «hva var bra?» etter undervisningsopplegg 3 svarer eleven følgende:

«Å dra ut å vise hva vi kan og hva vi har lagd, veldig lærerikt» (Elevlogg)

Sitatet fra eleven ovenfor forteller meg at eleven er stolt over å få dra ut til en annen skole for å vise hva han/hun kan og samtidig se det som nyttig i forbindelse med læring. Dette er yrkesstolthet og med bakgrunn i mine observasjoner kan jeg si at samtlige elever sto med rake rygger og forklarte ungdomsskoleelever og lærere hva og hvordan de hadde lagd maten. Arbeidsplassbasert praksis og bruk av næringsliv-fagperson gir på bakgrunn av disse observasjonene et godt grunnlag for elever å føle stolthet over hva de driver med, på sikt kan kanskje dette ses som et ledd i rekruttering til bransjen? Andre elevlogger fra undervisningsopplegg 3 støtter dette med å svare enkelt på hva de synes var bra med opplegget: «Alt» og «det var moro» (elevlogger).

6.1.4 Erfaring og bryte vaner

Jeg kan på bakgrunn av observasjon, samtaler med elever i etterkant og elevlogger si at vi har sammen blitt mange erfaringer rikere med tanke på det faglige innholdet i studieretningen. At elevene fikk bestemme selv i hvor stor grad de involverte seg i de ulike aktivitetene som var planlagt er nok en viktig betingelse for at elevene skal knytte erfaringene til noe positivt. Ingen ble for eksempel i undervisningsopplegg 1 tvunget til å smake på sjømat, men de fikk muligheten. En elev skriver:

«Det var moro å smake på mat jeg ikke har smakt på før, selv om det ikke var så godt.»
(Elevlogg)

At en elev syns det er moro å smake på mat som ikke er god forteller meg at denne eleven ser viktigheten av å smake og samtidig vet at det er viktig for fremtidig yrkesvalg.

Videre i disse tre undervisningsoppleggene har vi fått se tilnærmet hele verdikjeden for fisk, vi har vært ute på havet og sett hvor den kommer fra og vi har fulgt den inn til slakteriet og videre derfra til kjøkkenet. Dette er erfaringer både jeg og elevene har tatt opp igjen ved flere anledninger og knyttet sammen med annet relevant fagstoff. Dette støttes av elevlogg fra undervisningsopplegg 1:

«det var spennende å se hvordan alt fungerte» (Elevlogg)

Hvordan «alt» fungerer tar meg videre til hvordan erfaringer og observasjoner videre kan hjelpe meg i utdanningens overordnede mål, legge til rette for at elevene skal bli autonome og demokratiske samfunnsborgere med forståelse for hvordan samfunnet og livet «utenfor» skolen fungerer.

6.1.5 Kommunikasjon

De erfaringer elevene gjorde seg i disse tre undervisningsoppleggene kan i tillegg til bruk i videre fagrettet undervisning ses i sammenheng med elevens videre vekst i samfunnet. Med bakgrunn i Den generelle læreplan vil jeg nevne Sokrates og hvordan han gikk rundt og stilte spørsmål til sine tilskuere og tilhengere i Athen. Hans måte å aktivere samtalepartneren i læringsprosessen på er også en metode jeg kan ta i bruk i min praktiske undervisning og under utvidet læringsarena. Sokrates sitt mål var ikke først og fremst og finne svar men og bevisstgjøre samtalepartneren på sine ufullstendigheter og vekke den til videre utprøving og refleksjon. (Letrud 2011:13)

Tidlig i skoleåret i løpet av gjennomføring av dette prosjektet foregikk følgende:

En elev i forsynte seg alltid først og med mest mat. Uansett hvor og når så skulle denne eleven alltid ta seg selv til rette først. Uten tanke på medelever eller kanskje verst, gjester.(observasjon sept.2012)

Uken etter i en praktisk økt gikk jeg som alltid rundt og snakket med elevene, dette ga meg sjansen til å snakke med eleven som hadde oppført seg litt «grisk», jeg konfronterte ikke

elven med mine observasjoner men jeg stilte spørsmål som fikk eleven til og reflektere over egen praksis. Nå har eleven endret helt væremåte i sammenhenger hvor det å forsyne seg er aktuelt. Enkle ord og uttrykk som «ja takk» eller «bare gå og forsyn deg først du» er nå vanlige ord i denne elevens vokabular. Dette forteller meg noe om de mulighetene vi som jobber i et praktisk yrkesfag har. Spesielt ser jeg muligheter ved utvidet læringsarena og bruk av ekstern kompetanse hvor jeg og den fagpersonen som er med på det aktuelle tidspunktet kan stille spørsmål som får elevene til å reflektere over sine handlinger. Det trenger ikke være at eleven gjør noe som er i og for seg «galt» men det kan være spørsmål som får de til å reflektere over handlingen de er i ferd med og eller bedriver, kanskje kan vi hjelpe de til å se sammenhenger og forståelse for yrkesutøvelsen.

6.1.6 Refleksjon og rekonstruksjon

Av Deweys (2005) begreper jeg har tatt for meg i dette utviklingsprosjektet er det spesielt refleksjon som har satt dypest spor i meg som lærer. Viktigheten av dette må aldri undervurderes. I løpet av skoleåret etter endt aksjonsforskningsperiode reflekterte jeg sammen med elevene omkring de erfaringer vi hadde gjort oss i undervisningsopplegg 1, 2 og 3. I undervisningsopplegg 3 blir det klart at elevene har begynt å se fremover og på ting som de selv kan forbedre i praktisk undervisning, samt at de gir konstruktive tilbakemeldinger til meg som lærer. En elev er opptatt av anerkjennelse for det han/hun gjør og skriver på spørsmålet om det kan legges inn noe forbedringer i undervisningen fremover:

«At det roses mer! Ingen kan få for mye ros for det de har jobbet med ☺ Vi har fått greit med ros, det er ikke det at jeg mener at vi har fått for lite.» (Elevlogg)

Slike konkrete tilbakemeldinger setter jeg pris på, og jeg tolker det dit hen at det ikke akkurat er «ros» i ordets rette forstand denne elevene er ute etter men anerkjennelse og viten om at det eleven foretar seg er på riktig vei mot det målet vi evt. jobber mot. Videre har elevene begynt i undervisningsopplegg 3 og reflektere over hva de bør gjøre bedre fremover:

«At alle bidrar med oppvask og slikt mot slutten» (Elevlogg)

«(...) ikke tulle så mye».(Elevlogg)

Her har elevene reflektert over situasjonen og kommet frem til at de må tulle mindre og hjelpe hverandre, en annen elev støtter dette ved og si at de bør jobbe bedre som team fremover. Dette er noe vi i ettertid har snakket mye og kunne koble til mange aktiviteter relevant i elevenes daglige liv og i fag- og yrkesopplæringen.

6.1.7 utfordringer og styringsdokumenter

I loggene til elevene har de ikke skrevet så mye om utfordringer. Eventuelle utfordringer må bli min tolkning av observasjoner av elevene i forberedelser, gjennomføring og etterarbeid av undervisningsoppleggene. Det kan være en utfordring å se hvordan man skal planlegge en hel utflukt med tanke på læreplanmål, innhold og ellers for og imøtekomme eventuelle styringsdokumenter som jeg må forholde meg til. Jeg opplevde imidlertid ikke dette som noen stor utfordring i dette prosjektet. De økonomiske rammene i dette utviklingsprosjektet bydde ikke på så mange utfordringer da vi har minibuss til rådighet og samtlige bedrifter og fagpersoner stiller opp uten kostnader.

6.2 Tilbakemeldinger fra næringslivet

Det å kunne bidra inn i undervisning er noe de fleste opplever som positivt. Hver enkelt av fagpersoner, bedrifter og produsenter som har vært innom skolen eller som vi har besøkt har formidlet et eierforhold til bransjen og sine produkter/råvarer. Det oppleves som positivt at vi som skole vil komme ut å se hva de driver med. De ulike bedriftene og fagpersoner jeg har brukt har gitt tilbakemelding om at de synes det er et positivt initiativ fra skolen og at dette burde vært gjort før og fortsettes med. Jeg har derfor utelukkende fått gode tilbakemeldinger fra fagfolk som har bidratt i undervisning. Det har ikke vært problemer med å få fagfolk til å stille opp, verken i undervisning eller i sammenheng med bedriftsbesøk. De som evt. har vært litt skeptisk i starten har gitt tilbakemelding i etterkant om at de synes oppleggene har vært bra og vil gjerne bidra ved andre anledninger. Min erfaring er at det er snakk om å strukturere samarbeidsforholdet og gi tilstrekkelig informasjon i forkant, slik at fagpersonene eller bedriftene vet hva som kreves av dem og hvor de kan bidra. I løpet av prosjektperioden og i tiden etterpå har jeg fått mange forespørsler fra ulike personer innen restaurant- og matfag bransjen i regionen, det kan være forespørsler og besøk eller etterspørsel etter hjelp i ulike sammenhenger. Det er tydelig at det er snakk om å markedsføre seg selv og linjen slik at næringslivet ser at de kan ha en påvirkningsmulighet. Jeg har også fått forespørsler fra andre bransjer som ser et mulig samarbeid, dette ser jeg som positivt med tanke på utdanningens utvikling og skolens betydning for lokalsamfunnet.

6.2.1 Resultatet av bruk av arbeidsplassbasert praksis

Ved å legge praksis til virksomheter der næringslivet holder sitt daglige virke, det være seg inn i bedriftens lokaler, steder for råvareproduksjon (hav, fjøs o.l.) samt å ta næringslivet inn i skolens læringsrom kan uklarhetene mellom skole og næringsliv bli litt klarere. En ting er sikkert det må foreligge en vilje til å forstå og samarbeid fra begge parter. Som nevnt i metodekapittelet må det legges til rette for systematisk samarbeid mellom involverte parter, det være seg elver, skole og personer uten fra skolen.

En demokratisk skolehverdag, elevene får bruke sine kontakter og kan formidle eierforhold og kjennskap til bransjen. Medbestemmelse og en forståelse for handlingene og innhold i skolehverdagen er slik mine observasjoner direkte konsekvenser av denne forskningen. Elever som tør komme med ideer og innspill, tør by på seg selv og involvere seg selv nettopp fordi de i tråd med Dewey (2005) kan gi aktiviteten en mening. De kan rekonstruere handlinger med sitt teoretiske bakteppe og forståelse opp mot de mål som er satt for skoledagen eller året i sin helhet. Elevene har skaffet seg erfaringer og kunnskap som igjen fører til at de tør å være uenige med demokratiet og på den måten kan prøve å feile i undervisningen. Med bakgrunn i at de fleste elevene både noterte i loggen og uttalte utsagn som:

«-det var en bra tur. Den var trivelig og moro. Jeg lærte nye ting. Jeg synes det er bra at vi får dra ut å se hvordan det gjøres heller for å sitte inne å høre på noen snakker». (Elevlogg)

Jeg har reflektert mer både på hvordan jeg fremtrer i teori- og ordinær undervisning samtidig som jeg prøve å implementere arbeidsplassbasert praksis der dette lar seg gjøre. Med tanke på min intensjon å bringe skole og næringsliv tettere sammen og øke forståelsen for hverandres virke og utfordringer er trivsel ute i bedrift noe som er viktig. Sett i sammenheng med Hilde Hiims forskningsprosjekt, *Relevant, praksisbasert yrkesutdanning* (2012), hvor hun viser til et gap mellom skole og næringsliv og forståelse for hverandres utfordringer er det for meg ekstra viktig at elevenes erfaringer blir et tema og jobbet med. Det kan være negative erfaringer som kan påvirke undervisningen, disse bør da tas tak i for å hindre en negativ utvikling i forhold til senere praksis eller yrkesliv. Positive erfaringer bør tas med som elevens utgangspunkt for videre læring og utvikling.

6.3 Sammendrag

Hovedtrekkene jeg ønsker å dra frem fra alle tre observasjonene er samholdet mellom elevene, det kan se ut som at dette er viktigere en hvor vi er, hva vi gjør og hvem vi har med

oss. En god kommunikasjon mellom lærer, elev og næringsliv er et godt grunnlag for videre vekst og fremgang. Dersom elevene føler seg trygge og ivaretatt, elevene er fortrolige med oppleggene og har fått god informasjon på forhånd virker det som deres første prioritet er samarbeid og trivsel. De positive virkningene av gode relasjoner og godt samhold ser jeg videre i opplegge 2 og 3 hvor elevene stoler på medelever og igjen kan stole på seg selv og derfor tør utfordre seg selv i både teoretisk og praktisk undervisning. Yrkesstoltheten og det og tørre å tro på seg selv innen bransjen er et viktig funn i dette prosjektet, med dette kommer som tidligere nevnt demokratiske læreprosesser, dersom en elev blir vist tillit og kan sammen med eksterne kompetanser få lov å spille på sine ønsker, og tidligere erfaringer vil dette komme læringssituasjonen og eleven til gode.

7.0 Analyse og drøfting

7.1 Hvordan drøfte resultatene?

I dette kapitlet vil jeg drøfte resultatene av aksjonsforskningen opp mot mine mål og intensjoner, hvordan kan dette gi meg svar på problemstillingen: *På hvilken måte bidrar arbeidsplassbasert praksis til relevans i fag- og yrkesopplæringen?* Hva har fungert og hva kunne vært gjort annerledes? «Det å forstå hvorfor noen ting fungerer, og hvorfor andre ting ikke fungerer er en viktig side ved lærerens pedagogiske kunnskap» (Imsen 2012:51) Som Imsen her sier er det likeså viktig å se på hva som ikke fungerer i tillegg til det som har fungert bra. Til å hjelpe meg videre å drøfte mine observasjoner, erfaringer og funn i dette prosjektet vil jeg igjen ta utgangspunkt de overskrifter og begrep hentet fra Deweys (2005) filosofi og som jeg fokuserte på i teorikapitlet. Følgende begrep er bakgrunn for refleksjon og drøfting, mål og intensjoner, kommunikasjon, bryte vaner, erfaring, refleksjon og rekonstruksjon, demokratiske læreprosesser, styringsdokumenter og til sist utfordringer.

«Fortolkning består i stadige bevegelser mellom helhet og del, mellom det man skal tolke, og den konteksten det skal tolkes i, mellom det man skal tolke, og vår egen forforståelse.» (Johannesen et. al 2010:365)

Jeg opplever det som nyttig å kunne tolke, vurderer og reflektere rundt tre undervisningsopplegg for så å se de i sammenheng med hele min praksis. Funn og opplevelser i disse oppleggene vil senere legge grunnlag for hvordan jeg fremover vil gjennomføre og utføre min jobb. Med bakgrunn i både John Deweys filosofi og den hermeneutiske sirkel ser jeg viktigheten av å se helheten, man kan ikke tolke en praksis eller et skoleår bare ved hjelp av enkeltstående undervisningsopplegg eller enkeltobservasjoner. Med utgangspunkt i undervisningsopplegg 1, endret jeg fokus mot undervisningsopplegg 2, små ting som er endret på grunn av opplevelser og erfaringer i tidligere opplegg. Som Dewey (2005) er inn på må man hele tiden fornye seg for å kunne vokse, dette gjelder i stor grad lærere. Det er i stor grad dette prosjektet har handlet om, aksjonere, forske for så og endre fremgangsmåte, metode og/eller innhold for så og aksjonere igjen. I dag må vi lærere kunne bruke egne erfaringer samt elevenes erfaringer for og best legge til rette for demokratisk, relevant og god undervisning samtidig som vi jobber ut og opp mot aktuelt næringsliv, på denne måten kan vi på sikt bidra til å øke forståelsen mellom skole og næringsliv.

«Lærere i dagens skole møter kontinuerlig krav om endring og utvikling, og fra politisk hold flagges ambisjoner om å skape «verdens beste skole». Skolens hverdag er slik at den ene læreplanen avløses av den andre, og skolens form og innhold dreies.» (Steen-Olsen & Postholm, 2009:119)

Som nevnt overfor står består lærerpraksisen av endringer hele tiden, det er alltid nye ting som skal innføres, tas bort eller metoder/rutiner som skal endres. Min erfaring sett tilbake på dette prosjektet er at ro og struktur er viktig for elevenes læring, mestring og trivsel. Jeg kan med bakgrunn i dette skoleåret si at det samme gjelder for meg, dersom min praksis skal bli best mulig og samtidig som jeg skal legge til rette god og relevant yrkesopplæring og på samme tid jobbe mot min intensjon om å øke forståelsen mellom skole og næringsliv må jeg erfaringsvis ha klare rammer rundt min praksis, styringsdokumentene må være tydelige samtidig som jeg må tillate og gi meg og elevene ro og tid. Tid til refleksjon, tid til utvikling og tid til å lære av meg selv og mine erfaringer sammen med elevenes erfaringer og opplevelser.

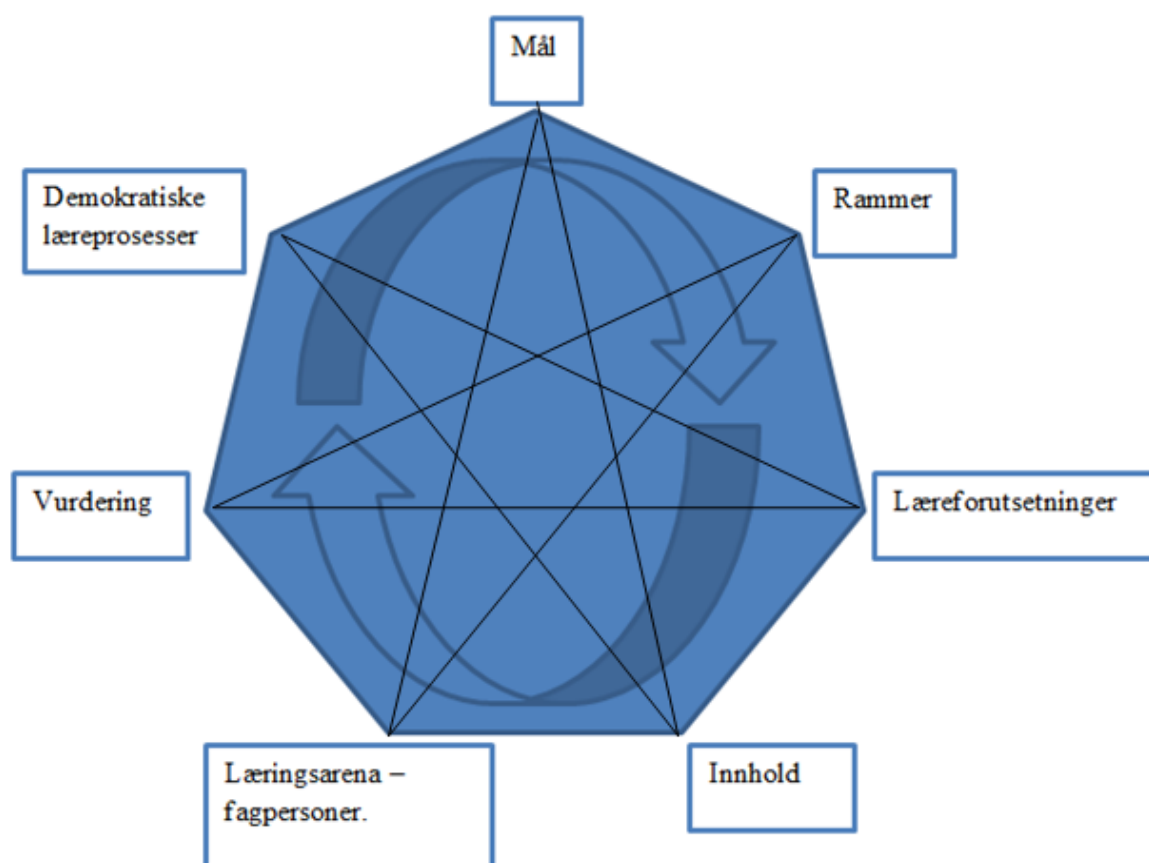
Mål og intensjoner, for å kunne svare på problemstillingen, *På hvilken måte bidrar arbeidsplassbasert praksis til relevans i fag- og yrkesopplæringen?* Har jeg sett klare fordeler ved å tydeliggjøre mål og intensjoner for elevene i forkant av ulike undervisningsopplegg. For å kunne ta rede på hvordan arbeidsplassbasert praksis påvirker elevene må de ha forståelse for hva mine intensjoner er og hva klassens felles mål er med undervisningen, på den måten kan de bedre få formidlet deres opplevelser og erfaringer fra undervisningen. Dette henger sammen med **kommunikasjon**. Det å være en klar og tydelig lærer med åpenhet omkring metode og tilnærming til lærestoff bidrar til at elevene får flere muligheter til innspill. For at elevene skal kunne bidra i undervisningen må jeg ha god kommunikasjon samtidig som jeg må være forberedt på å **bryte mine egne vaner**, samtidig som elevene også utfordrer sin egen komfortsone. På denne måten får vi felles erfaringer og kan møtes på felles berøringsflater, ut ifra opplevelsene i dette utviklingsprosjekt ser jeg fordelene ved å kunne reflektere over opplevelsene sammen. Ved at elevene får bruke egne **erfaringer** både i praksis og teoriundervisning ligger det godt til rette for økt forståelse og interesse for **refleksjon og rekonstruksjon** av disse erfaringene, samtidig som eleven i større grad ser ut til å kunne koble teori og praksis. Ved at eleven er trygg og har gode kunnskaper omkring praksis og teori er de rustet til å kunne bidra i **demokratiske læreprosesser**. Ved vår felles kommunikative erfaring vil elevene rustes slik at de kan stille seg kritisk og utfordre meg og mine metoder og innhold i undervisningen. Forut for at vi holder oss innen rammene lagt sentral i for eksempel **styringsdokument** som læreplanen. Hva gjelder **utfordringer** ser i etterkant at man må passe seg for og ikke «bruke» opp næringslivet og enkeltpersoner. Samtidig som man der det er mulig passer på å gi noe tilbake til næringslivet. Det kan være i

form av hjelp under diverse arrangement som kan tas som arbeidspraksis for elevene, eller litt markedsføring av bedriftene og lignende.

7.2 Didaktikk for fremtiden?

I fremtiden ser jeg nok at jeg må tilføye noe til den didaktiske relasjonsmodellen når jeg skal planlegge undervisning fremover. La meg forklare, i løpet av dette utviklingsprosjekt har jeg sett og forstått viktighetene av sammenhengen mellom aktivitet, erfaring og refleksjon. Demokratiske læreprosesser og tillit til å la elevene få være uenige og komme med forslag til ønsket metode eller innhold i undervisningen kommer frem, etter mine erfaringer i dette utviklingsprosjekt, ved å være strukturert og at elevene vet meningen bak hver aktivitet eller undervisningsopplegg. Jeg vil derfor ved fremtidig planlegging av undervisningsopplegg føye til «demokratiske» der det tidligere kun har vært snakk om læreprosesser samtidig som jeg vil føye til en ny faktor: «arbeidsplassbasert praksis /fagperson», hvilke muligheter har jeg, hva skal gjennomgås og hvordan kan jeg ta i bruk tilgjengelige bedrifter og/eller kontakter i næringslivet. Ved tidligere planlegging har jeg tatt høyde for dette under «mål» men slik jeg ser det nå vil jeg sørge for at dette har mulighet for å være tilstede i hver undervisning. Derfor vil jeg fremover i tillegg til de kjente faktorene i den didaktiske relasjonsmodellen vurdere hvor og hvordan jeg skal legg til rette for demokratiske læreprosesser og arbeidsplassbasert praksis eller bruk av ekstern kompetanse inn i planlagt undervisning. Fremover kan en mulig start på en time bli at jeg spør elevene «Hva skal vi lære i dag?» dernest «hvordan eller hvor skal vi lære dette?» eventuelt «hvem kan lære oss dette?» Slik vil jeg samtidig bevisstgjøre elevene på deres ansvar for egen læring, samtidig som jeg viser de tillit til å bidra i undervisningen.

Jeg har tillatt meg å skissere en figur med utgangspunkt i den didaktiske relasjonsmodellen (Himm og Hippe 2006:17). Jeg velger å kalle den «Det didaktiske samspillet». Samspillet gjenspeiler også Deweys (2005) filosofi med at utdanning og kommunikasjon er en prosess som hele tiden må ses i sammenheng med hverandre. De sirkulære pilene i midten skal symbolisere viktigheten av at alle faktorer er med og spiller inn på hverandre. Ingen faktor for liten og ingen for stor, alle faktorer bør reflekteres over i planlegging og utvikling av undervisningsopplegg.

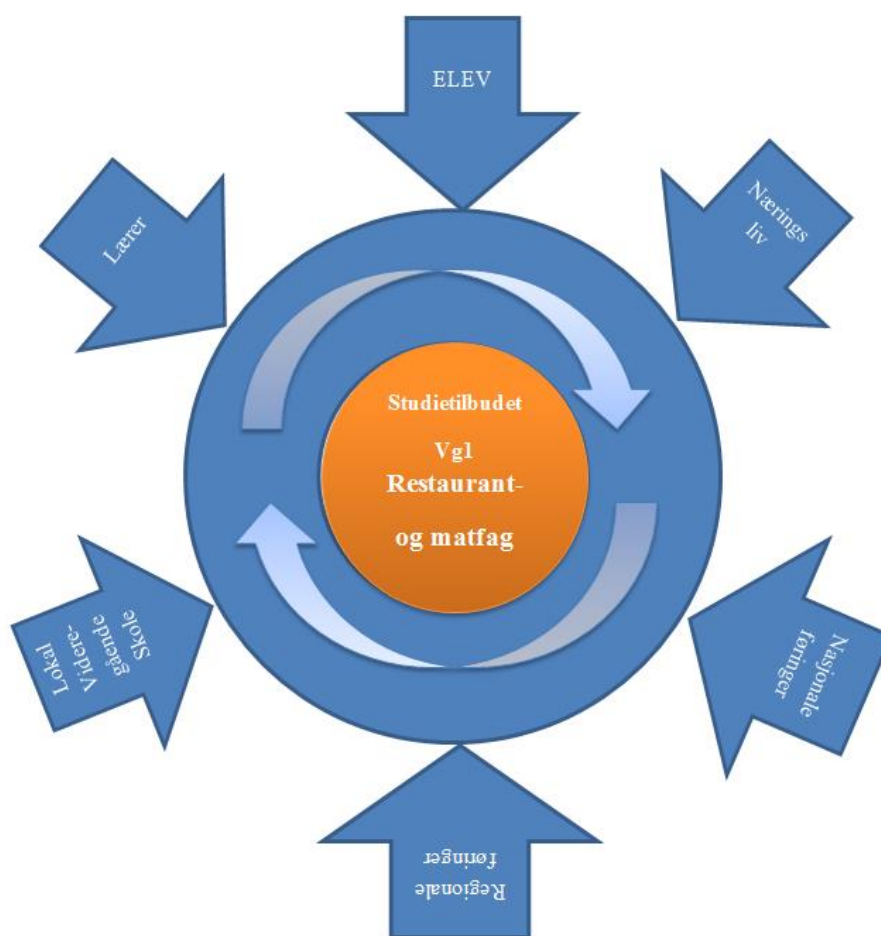

Figur 2. Det didaktiske samspillet – av Camilla Rambø med utgangspunkt i den didaktiske relasjonsmodellen utviklet av Hiim og Hippe (2006:17)

7.2.1 Muligheter ved arbeidsplassbasert praksis?

Å gjennomføre arbeidsplassbasert praksis eller å ta inn ekstern kompetanse i klasserommet åpner for en sårbarhet i egen praksis, jeg synligjør meg og mitt klasserom samtidig som jeg legger hode på hoggestabben med tanke på kritikk fra de som får innsyn i min praksis. På bakgrunn av de erfaringer og observasjoner jeg har gjort meg i løpet av dette prosjektet ser jeg imidlertid at ved å synliggjøre min sårbarhet for elevene kan dette bringe oss, skole og næringsliv, tettere sammen. Som Dewey (2005) er inne på må det i en kommunikasjonsprosess ligge til rette en bevissthet fra begge parter som kommuniserer, og det vil følgelig skje noe med begge parter. Dewey (2005) snakker om å ha flere felles berøringsflater, Gert Bietsa (2012) snakker også om å komme på samme flate som elevene, her ser jeg hva Dewey og Biesta snakker om, jeg og elevene har i løpet av dette skoleåret fått gode relasjoner, vi har mange felles opplevelser og erfaringer utenom skolen og kan ta i bruk disse i undervisningssammenheng. Det være seg noe morsomt som hendte på turen til Frøya eller at jeg holdt på å skjære meg da jeg skulle vise elevene hvordan man åpnet kamskjell.

Å åpne klasserommet og invitere til samarbeid med næringsliv krever til tider mer en dersom man skulle gjennomført «normal» undervisning, det krever litt med tanke på logistikk, kommunikasjon med næringslivet samt tilrettelegging av timebruk, kollegaer, undervisningsmateriell og lignende. «Å legge til rette for medvirkning» (Steen-Olsen & Postholm, 2009:123). Som i sitatet her fra Steen-Olsen og Postholm er det snakk om tilrettelegging og jeg opplever at dersom man først har gjennomført et eller to undervisningsopplegg sammen med næringsliv og ekstern kompetanse er mye gjort med tanke på senere arbeid og tilrettelegging.

Figur 2. Ringvirkninger av arbeidsplassbasert praksis. Camilla Rambø 2014.

Ovenfor ser vi hvordan jeg ser de positive ringvirkningene jeg opplever ved bruk av arbeidsplassbasert praksis og ressurser fra næringslivet i undervisningen. Dersom man starter med eleven vil den få kjennskap til næringslivet på en annen måte enn dersom eleven skal «hoppe» rett over fra elevrollen og over i yrkeslivet, næringslivet vil på sin side igjen få

kjennskap til hvilke nasjonale⁶ og regionale⁷ føringer og styringsdokumenter vi i skolen må forholde oss til. Dette kan kanskje på sikt minske gapet mellom skole og næringsliv ved og øke forståelsen for hverandres praksis og oppgaver. Studietilbudet⁸ vil mulig bli enda mer relevant for regionens behov samtidig som dette kan være starten på muligheter for permanente endringer innen ulike studieretninger, tilpasninger til dagens behov ut i fra de erfaringer jeg, elevene og næringslivet gjør oss ved denne praksis. Læreren kan få større innsikt i næringslivets ønsker og behov fra studietilbudet og formidle og utøve dette ved hjelp av didaktisk tilrettelegging. En slik rundgang kan det nok tenkes at eksisterer også uten den store bruken av næringslivet og eksternt kompetanse i undervisningen. Bruken av eksternt kompetanse kan også bidra til at elevene identifiserer seg med en arbeidsgruppe, bransje eller nettverk og kan derfra bruke sin påvirkningskraft og interesse til å påvirke f.eks. hvordan deres skolehverdag skal se ut. Stolthet og yrkesidentitet kan også knyttes opp mot bedre kontakt med næringslivet, jeg erfarer at de fagpersoner som kommer inn i mine timer er nokså rak i ryggen og stolte over sitt fag og sin kompetanse. Denne stoltheten observerer jeg smitter over på elevene og bidrar positivt i undervisningssammenheng.

7.2.2 utfordringer

Det kan helt klart oppstå utfordringer ved å ta inn eksternt kompetanse samt legge til rette for arbeidsplassbasert praksis. Da denne aksjonsforskningen er lagt til min skole og min egen undervisning har jeg få utfordringer som omhandler logistikk, økonomi og kontakter som trengs for å gjennomføre prosjektet. Med bakgrunn i dette prosjektet vil jeg derfor i dette avsnittet fokusere på hva jeg ser som utfordringer i min undervisning og for videre arbeid ved min skole.

Det meste i mitt prosjekt og min praksis tyder på at elevene ved min skole og min praksis samt næringslivet i regionen har mye og tjene på og gå hånd i hånd. Elevene får en unik mulighet til å starte nettverksbygging tidlig i utdanningen og i karrieren når skolen legger opp til nær praksis med næringslivet i regionen. I FEED-rapporten (2011) kan vi lese at valgmuligheter fra den videregående skolen til ungdomsskolen har forbedringspotensial, samt hospitering både av lærere og elever mellom skole og bedrift og til sist yrkesinformasjon mellom ungdomsskole og bedrifter også har et forbedringspotensial. Dette er også noe jeg har

⁶ Læreplaner, læringsplakaten, bestemmelser hva gjelder antall timer, ressurser o.l.

⁷ Lokal skolerute, ressurser tilgjengelig i regionen, elevantall o.l.

⁸ Vg1 restaurant- og matfag samt vg2 matfag og vg2 kokk og servitør i vår region.

erfart, jeg har med bakgrunn i problemstillingen et ønske og en intensjon om at informasjonsflyten mellom skole og næringsliv kan bedres dersom vi kan lage god og relevant undervisning som gir motiverte og lærelystne elever. utfordringene derimot kan som nevnt innledningsvis være av økonomiske årsaker, ikke alle innen bransjen har like god tid til å stille opp og skolen har ingen midler til å lønne de eksterne som eventuelt hadde vært aktuelle og bruke i undervisning. Det som fort kan skje da er at de samme fagfolkene blir brukt om og om igjen og da er det viktig å huske på at dette er et samarbeid, hva kan vi som skole gi tilbake? I mitt tilfelle har jeg sagt meg villig sammen med elevene, dersom det er gjennomførbart med tanke på tidsbruk, dager, skyss o.l. til å bidra på dager der næringslivet skulle ha behov for oss. Det være seg i travel tider som Rørosmartnan hvor vi kan presse vaffler, skrelle poteter, rydde bord, koke kaffe o.l. Dette har blitt gjort to år i etterkant av dette prosjektet og jeg ser det som svært lærerikt og nyttig, både for meg men også elevene. En annen utfordring som dukket opp i løpet av dette skoleåret var at vi fikk en del forespørsler om å bli med på relevante, interessante faglige aktiviteter knyttet til restaurant- og matfag, flere av disse måtte vi takke nei til på grunn av at aktivitetene skulle gjennomføres på dager hvor elevene hadde fellesfag som matte, engelsk, norsk og lignende. Å se tverrfagligheten i slike oppdrag, ved arbeidsplassbasert praksis og bruk av ekstern kompetanse er noe jeg jobber med sammen med mine kollegaer og det ser ut til å ha fått bedre fotfeste i min skole, dette er absolutt noe for fremtiden, tverrfaglighet med bruk av lokalt næringsliv.

7.3 Konklusjon

Sett i lys av prosjektets tre undervisningsopplegg vil jeg konkludere med at mulighetene elevene får ved utvidete læringsarena ser ut til å føre til et mindre gap mellom skole og næringsliv samt at elevene får økt erfaring med demokratiske læreprosesser. For å svare på min innledende problemstilling:

- **På hvilken måte bidrar arbeidsplassbasert praksis i fag- og yrkesopplæringen?**

Vil jeg si, arbeidsplassbasert praksis og med det ekstern kompetanse ser ut i fra mine observasjoner og forskning ut til å bedre elevenes demokratiske læreprosesser og bidra til at elevene får økt kunnskap om bransjen og dens fagretninger, i tillegg bidrar fagpersoner og bedrifter på en positiv måte på klassemiljøet. Summen av dette legger grunnlaget for en trygg og god læringsarena hvor elevene har alle forutsetninger for å tilegne seg det materialet som blir lagt frem samtidig som hver enkelt elev får mulighet og tillitt til å sette egne mål og

ønsker for undervisningen. Kommunikasjon, erfaring og refleksjon, disse tre begrepene blir synlige og svært viktige i min utvikling av undervisningsopplegg og praksis fremover.

7.3.1 Har denne studien konsekvens for min praksis fremover?

Med utgangspunkt i at alle erfaringer teller i stort sett alt man gjør kan jeg helt klart si at også erfaringene fra dette prosjektet helt klart påvirker min praksis fremover.

Noen av de viktigste stikkordene, i tillegg til kommunikasjon og refleksjon, jeg tar med meg fra dette prosjektet er ro og struktur. Arbeidsplassbasert praksis kan til tider kreve mye av meg som lærer, men kanskje aller viktigst er at dette også krever en god del av elevene. På bakgrunn av dette vil jeg fremover velge med omhu når i skoleåret/prosessen jeg velger å gjennomføre såpass omfattende opplegg. Dette igjen krever at jeg har oversikt over tema og emner for hele skoleåret. Det som er helt sikkert er at i utviklingen av undervisningsopplegg opp mot ulike tema og mål gjennom skoleåret skal muligheter for arbeidsplassbasert praksis og/eller bruk av ekstern kompetanse vurderes.

7.4 Utviklingsdimensjon

Å ta i bruk arbeidsplassbasert praksis for å øke relevansen innen fag- og yrkesopplæring er slik jeg ser det som alltid kan og bør utvikles. Jeg ser som tidligere nevnt at dersom jeg velger å fortsette min praksis med arbeidsplassbasert praksis og ved å bruke ekstern kompetanse i utstrakt grad i undervisningen er det flere ting som kan utvikles, dialog og konkretisering av hovedmålene ved opplegget i forkant er absolutt noe jeg må jobbe mer med. Strukturert samarbeid, god kommunikasjon og refleksjon i etterkant, både mellom elev og lærer, men og mellom lærer (skole) og næringsliv.

Vår kunnskapsministeren Kristin Halvorsen utalte seg positiv i forhold til «Vekslingsmodellen» på NHO's konferanse Yrkesfag 2013 7.februar 2013. Vekslingsmodellen en modell hvor man ser bort fra to år i skole deretter to år i bedrift, men implementerer i stor grad bedriftene i skolehverdagen fra første skoleår. Dette prosjektet er allerede i gang ved Sogn videregående skole. (Ruud, M. [18.03.2013]) Sett i lys av dette samt egne erfaringer og tilbakemeldinger fra lokalt næringsliv er dette noe og bygge videre på. Det viktigste i hele utviklingsprosjektet er imidlertid elevene, det er svært vanskelig å måle utbytte, erfaringer, demokratiske læreprosesser og relevans i fag- og yrkesopplæringen, men

alt i dette prosjektet peker på at elevene trives med arbeidsplassbasert praksis, de identifiserer seg med ekstern kompetanse, de vokser ved å jobbe skulder ved skulder sammen med lærer og fagfolk samlet håper jeg dette utviklingsprosjektet kan gi positive ringvirkninger i form av økt rekruttering og muligheter for å kunne tilby relevant undervisning.

7.5 Noen få tanker helt til slutt.

Det er nok greit å ha en distanse mellom skole og næringsliv, elevene kommer fort nok ut i arbeidslivet. Jeg vil påstå at det fortsatt er viktig å la elevene være nyfikne, søkende og skapende individer og min rolle som lærer vil derfor bli å veilede underveis. Mat er gøy, det er lov å leke med maten, vertfall i mine timer. Noen ganger er resultatet ikke i henhold til overordnede mål men da får en se tilbake på prosessen og lære av det. En ting er sikkert i dagens skole har elever og lærere et hav av muligheter, det gjelder bare og ikke drukne.

9.0 Litteratur

- Amilien, V., & Krogh, E. (2007). *Den kultiverte maten: en bok om norsk mat, kultur og matkultur*. Bergen: Fagbokforl.
- Biesta, G.J.J (2012). *Educational Philosophy and Theory, Vol. 44, No.6, 2012*. Philosophy og Education for the Public Good: Five challenges and an agenda. USA, Blackwell publishing.
- Bjørndal, Bjarne, Sigmund Lieberg (1978) *Nye veier i didaktikken? En innføring i didaktiske emner og begreper*. Oslo: H.Aschehoug & Co (W.Nygaard)
- Bjørndal, C.R.P (2002) *Det vurderende øyet. Observasjon, vurdering og utvikling i undervisning og veiledning*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Dewey, J. (2005). *Demokrati og uddannelse*. Århus: Forlaget Klim.
- Ekelund, T. (2007). *Yrkesdidaktikk for grunnutdanning i helse- og sosialfag : om bevisstgjøring av yrkesvalg og utvikling av nøkkelkvalifikasjoner*. Oslo: Gyldendal.
- FEED : kompetanse i matindustrien (2011). *Omdømme og kompetansebehov : rekruttering for fremtidens matindustri : oppsummeringsrapport fra FEED-prosjektets Kartleggingsstudie*. Oslo: NHO Mat og Landbruk, NHO Mat og Drikke, Norsk Nærings- og Nytelsesmiddelarbeiderforbund
- Hiim, Hilde (2012). Relevant, praksisbasert yrkesutdanning. *Ledelse og profesjonsutøvelse i barnehage og skole*. 8. s. 123-137
- Hiim, H. (2010). *Pedagogisk aksjonsforskning : tilnærminger, eksempler og kunnskapsfilosofisk grunnlag*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Hiim, H. og Hippe E. (2006) *Praksisveiledning i lærerutdanningen. En didaktisk veiledningsstrategi*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Imsen, Gunn (2012): *Lærerens verden, innføring i generell didaktikk*. Oslo. Universitetsforlaget.
- Jarning, Harald (2006): Dewey Square: "Lærerarbeid, didaktikk og improvisasjon. I Kjetil Steinsholt og Henning Sommerro (red); Improvisasjon. *Kunsten og sette seg selv på spill*.
- Johannesen, Asbjørn, Per Arne Tufte og Line Kristoffersen(2010): *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag AS
- Karlsen, G. E. (2006). *Utdanning, styring og marked. Norsk utdanningspolitikk et internasjonalt perspektiv*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lemann-Rommel, R. (2000). "Nyläsningar av Dewey - trender under nittioalet". *Utbildning & Demokrati, vol 9, Nr 3, s. 31-69*.
- Letrud, K. (2008). *Repetisjonshefte for Examen Philosophicum*. Trondheim: Kompendieforlaget.
- Lyngsnes, Kitt, Marit Rismark (2007). *Didaktisk arbeid.2.utgave*. Oslo. Gyldendal Norsk Forlag AS.

- Sjø, N. H., (2013). "Tettere samarbeid mellom skole og arbeidsliv gir muligheter". *SMAK -et magasin til storhusholdningsbransjen*, nr. 2, s.6-7.
- Steen-Olsen, T., & Postholm, M. B. (2009). *Å utvikle en lærende skole : aksjonsforskning og aksjonslæring i praksis*. Kristiansand: Høyskoleforl.
- Ödman, Per-Johan (2007) *Tolkning, forståelse, vetande. Hermeneutik i teori och praktik..* Finladnd: Norstedts akademiska förlag.

9.1 Nettkilder

- De nasjonale forskningsetiske komiteene - (<http://www.etikkom.no/Forskningsetikk/Etiske-retningslinjer/Samfunnsvitenskap-jus-og-humaniora/> [lastet ned 15.11.2012])
- Det Trønderske matmanifest - <http://www.oimat.no/nyheter/56-nyheter/239-trondersk-matmanifest-.html> [lastet ned 26.04.2013]
- Lovdata - <http://www.lovdata.no/all/tl-19980717-061-001.html#1-1> [lastet ned 26.04.2013]
- Læreplakaten -<http://www.udir.no/Lareplaner/Kunnskapsloftet/Prinsipp-for-opplaringa/Laringsplakaten/> [lastet ned 18.mai 2014]
- Ruud Marianne, (2013) <http://www.utdanningsnytt.no/4/Meny-B/Samfunn/Politikk/Yrkesfagelever-far-rett-til-pabygg/> [lastet ned 18.03.2013]
- SIU - Senter for internasjonal utdanning [http://www.siu.no/Videregaaende-opplaering/LLP-2007-2013/Leonardo-partnerskap/\(view\)/4571](http://www.siu.no/Videregaaende-opplaering/LLP-2007-2013/Leonardo-partnerskap/(view)/4571) [lastet ned 16.mai 2014]
- SNL – Store Norske Leksikon - <http://snl.no/hermeneutikk> [lastet ned 28.11.2012]
- UDIR- Den generelle læreplanen <http://www.udir.no/Lareplaner/Kunnskapsloftet/Generell-del-av-lareplanen/Det-arbeidande-mennesket/#a4.5> [lastet ned 15.mai 2014]
- UDIR –Læreplan Vg1 restaurant og matfag <http://www.udir.no/k106/RMF1-01/Kompetansemaal/?arst=1858830316&kmsn=1035824777> [lastet ned 18.mai 2014]

Vedlegg 1

Elevoppgaver knyttet til undervisningsopplegg 1 – «Fjord møter fjell» og undervisningsopplegg 2 «Ut til råvaren»

Informasjon om turen til Frøya.

Frøya og Aursunden!

Turen til Frøya og Aursunden er tverrfaglige undervisningsopplegg. Før turene bør du lese og bli kjent med temaet **Sjømat** s. 84 – 131 i Råstoffer og produksjon.

Dersom du har mobil med kamera er det flott om du tar bilder under turene som dokumentasjon. Bilder jeg gjerne vil ha i med i oppgavene/loggene er:

- Bilder av ulike råvarer/fiskeslag
- Bilder når dere fisker, bløgger, sløyer og eller fileterer. (Disse skal vi jobbe videre med uke 41- vi skal lage veggavis).

I løpet av turene skal du skaffe deg nok informasjon for å løse følgende oppgaver:

- **Råstoff og produksjon**, Fisk og sjømat som råvare.
 - Ta utgangspunkt i et eller flere bilder du tok på av arbeidet med fisk, forklar hva, hvordan og hvorfor du gjorde på det aktuelle bildet.
 - kontrollspørsmålene til sjømat (s.131) skal leveres på itslearning innen fredag 5.oktober
- **I Bransje, fag og miljø**
 - Logg fra bedriftsbesøkene på Frøya og Hitra. (Mal utdeles før avreise).
- **Kost og livsstil**

Vi jobber med matkultur, tradisjoner og nye trender.

 - Les *Varierte fiskemåltider langs kysten* s.165-166 + *Fisk-før og nå* s.167 i kost og livsstil.
 - Snakk med elevene på Frøya, ta rede på hva de anser som deres tradisjonsmat (hva spiser de i festlig lag, høytider o.l.). Svarene fører du i loggen.
- Det skal skrives **LOGG** for hver dag, loggen skal leveres på itslearning – jeg ønsker at du tar med følgende i loggen din:

Ta med kladdebok til loggen. Før deretter loggen inn i word når du kommer hjem. (flott om du også legger inn bilder i loggen).

- Positive opplevelser, noe morsomt du gjerne vil dele med meg?
- Noe du mener kunne vært annerledes, hva og hvorfor?
- Hva mener elevene fra Frøya er tradisjonsmat?
- Hva tenker du om denne måten og lære på? (tur – logg - oppgaver i for- og etterkant?)

FRØYATUR

Som en del av undervisninga på Vg1 restaurant- og matfag får elevene sjansen til å besøke Vg2 kokk og servitør ved Frøya Vgs. Sammen med elever og lærere skal vi besøke flere bedrifter innen sjømat på Hitra og Frøy. En fisketur blir det og tid til. ☺

Fra Røros reiser 7 elever og to lærere, [REDACTED] og [REDACTED]. På turen er vi så heldig og få med oss yrkesfaglærerstudent [REDACTED]

Vi kjører minibuss fra Røros, vi overnatter hjemme med [REDACTED], lærer ved Frøya Vgs.

Onsdag 26.september.

Kl.08.00 – Avreise fra skolen.

Kl.11.30 - Vi skal på bedriftsbesøk til Nidar bergene.

Ca kl. 12.30 – Vi besøker NM i kokk og servitør i Trondheim Spektrum. Menyessen 2012

Vi møter elevene fra Frøya i Trondheim Spektrum og følger de utover til Frøya etter NM.

Torsdag 27.september.

09.00 – Vi spiser frokost hjemme med [REDACTED].

09.30 - Vi reiser ut til SALMAR

- Sammen med elever fra Vg2 skal vi filetere laks og jobbe med sjømat hele dagen.

Det vil og bli muligheter til fiske, sightseeing div.

Vi spiser middag sammen med Vg2 litt utpå ettermiddagen.

På kvelden blir det sosial samling sammen med elevene på Vg2 kokk og servitør fra Frøya.

Fredag 28.september

09.00 – Vi spiser frokost

09.30 – Bedriftsbesøk

Vi reiser hjem etter lunsj ca. 12.00. Vi stopper på Orkanger, her blir det mulighet til å kjøpe mat, forfriskninger o.l.

Vedlegg 2

Mal arbeidslogg kjøkken og arbeidsplass for undervisningsopplegg 1, 2 og 3.

Rapport mal bedriftsbesøk

Mal arbeidslogg kjøkken - arbeidsplass

NAVN:	Dato:
Mine arbeidsoppgaver:	
Dette har jeg lært:	
Dette synes jeg var vanskelig:	
Dette er noe jeg må jobbe mere med:	
Egen innsats denne uka?	
Annet:	

Rapport Bedriftsbesøk

Rapporten skal inneholde følgende:

- **Innledning**

- Dato
- Kort om bedriften
- Hva er målet med ekskursjon

- **Hoveddel**

- Beskriv besøket
- Tilføyende opplysninger om bedriften
- Berørte vi noen læreplanmål i denne ekskursjonen?
- Hva slags utdanning/fagbrev må du ha for å jobbe her?
- Bilder

- **Avslutning**

- Konklusjon
- Hvordan opplevde du ekskursjonen (positivt/negativt)
- Hva lærte du?

Vedlegg 3

Infoskriv elever og foresatt i forbindelse med datainnsamling.

Elev og foresatte ved vg1 restaurant- og matfag Røros Vgs.

Jeg, Camilla Rambø har de to siste årene arbeidet med en masteroppgave i forbindelse med videreutdanning innen yrkesdidaktikk. Oppgaven dreier seg om hvorvidt det er hensiktsmessig og ta inn ekstern kompetanse i undervisningen. Jeg forsker i hovedsak på meg og min egen praksis. I den forbindelse ønsker jeg å bruke erfaringer og observasjoner gjort i undervisningssammenheng skoleåret 2012/2013 i Vg1 restaurant- og matfag, samt funn og erfaringer fra elevenes logger. Dette ble også nevnt på foreldrekonferanse høsten 2012.

All informasjon behandles strengt konfidensielt og ingen elever kan gjenkjennes i noen som helst sammenheng. Det blir ikke brukt personlig eller sensitiv informasjon fra undervisningssituasjoner.

Jeg ønsker med dette en formell godkjenning av bruk av informasjon, observasjon og logger fra skoleåret 2012/2013.

For elever under 18 år må dette godkjennes av foresatte.

Elev: _____

Sign. foresatte: _____

Dato/sted: _____

Dersom dere ikke godkjenner overnevnte, eller har andre spørsmål omkring dette ber jeg om at dere tar kontakt med meg på: XXXXXXXXXX

Vennlig hilsen

Camilla Rambø